

**T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ-CERRAHPAŞA
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE BİYOGRAFİ KULLANIMININ ÖĞRENCİ
GÖRÜŞLERİNE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ**

UĞUR ŞAHİN

**DANIŞMAN
Prof. Dr. Mehmet AÇIKALIN**

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı

Sosyal Bilgiler Eğitimi Programı

Eylül, 2022

TEZ KABUL VE ONAYI

Uğur ŞAHİN tarafından, Prof. Dr. Mehmet AÇIKALIN danışmanlığında hazırlanan "SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE BİYOGRAFİ KULLANIMININ ÖĞRENCİ GÖRÜŞLERİNE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ" başlıklı bu çalışma, jürimiz tarafından 09/09/2022 tarihinde yapılan sınav sonucunda oy birliği ile başarılı bulunarak **Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

Tez Jürisi		İmza	Sonuç
DANIŞMAN	Prof. Dr. Mehmet AÇIKALIN		
	İstanbul Üniversitesi -		☒ Kabul
	Cerrahpaşa		☐ Ret
	Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı		
ÜYE	Doç. Dr. Nur ÜTKÜR		
	GÜLLÜHAN		☒ Kabul
	İstanbul Üniversitesi -		☐ Ret
	Cerrahpaşa		
ÜYE	Doç. Dr. İrem PAMUK		
	Sınıf Eğitimi Anabilim Dalı		☒ Kabul
	Sağlık Bilimleri Üniversitesi		☐ Ret
	Çocuk Gelişimi Anabilim Dalı		

BEYAN

Bu tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin planlanmasından yazımına kadar bütün aşamalarda etik dışı davranışımın olmadığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve bilimsel etik kuralları içinde elde ettiğimi, bu tez çalışmasıyla elde edilmeyen bütün bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi ve bu kaynakları da kaynaklar listesine aldığımı, yine bu tezin çalışılması ve yazımı sırasında patent ve telif haklarını ihlal edici bir davranışımın olmadığını ve her türlü hukuki sorumluluğu aldığımı kabul ederim.

Uğur ŞAHİN

(İmza)

Tez çalışmamı eğitimli bir birey olmam noktasında büyük katkıları olan ve 2005 yılında aramızdan ayrılan babaannem merhum Şadiye ŞAHİN'e ithaf ediyorum...

Bu tez çalışması için herhangi bir kurumdan bütçe desteği alınmamıştır.

TEŞEKKÜR

Akademik çalışmaların ilk basamağı olan Yüksek Lisans sürecine yaklaşık 10 yıllık öğretmenlik deneyiminin ardından kendimi geliştirmek amacıyla başladım. Ortaya çıkan bu çalışmanın bugün var olabilmesinde bir çok insanın katkısı bulunmaktadır. Tez çalışmama katkı sağlayan isimlerin başında gelen danışman hocam Prof. Dr. Mehmet AÇIKALIN'a ne kadar teşekkür etsem azdır. Zira kendisinin her daim bana olan inancı, sabrı, yardımları ve hoşgörüsü olmasaydı bugün bu tez çalışmasını bitirmemin mümkün olacağını söylemek güç olurdu. Akademik hayatımdaki en büyük şans olarak nitelendirdiğim değerli hocamı gerek Yüksek Lisans ders sürecimde gerekse tez sürecimde tanımaktan ve birlikte çalışmaktan büyük bir mutluluk ve gurur duyduğumu bir kez daha söylemek isterim.

Aynı şekilde Yüksek Lisans sürecimde her birini ayrı ayrı tanımaktan onur duyduğum ve tez sürecimin başından sonuna dek işbirlikleri, yardımları ve manevi destekleri ile her an yanımda olan değerli arkadaşlarım Bahar EVRENSEL, Burak BEKAR, Enes KÜÇÜK ve Alican ESEN'e teşekkürlerimi sunmak isterim. Kendilerinin moral ve motivasyon destekleri bugün bu çalışmanın ortaya çıkmasında büyük bir rol oynamaktadır.

Ayrıca tezimin uygulamasını gerçekleştirirken bana olan manevi desteklerinden ötürü Sayın Gözde KALKAN'a teşekkürlerimi sunarım

Eylül 2022

Uğur ŞAHİN

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

TEZ KABUL VE ONAYI.....	ii
BEYAN.....	iii
TEŞEKKÜR.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
SİMGE VE KISALTMA LİSTESİ	xi
ÖZET.....	xii
ABSTRACT	xiv
1. GİRİŞ.....	1
1.1. PROBLEM DURUMU	1
1.2. AMAÇ/ PROBLEMLER VE ALT PROBLEMLER	9
1.3. ÖNEM.....	10
1.4. SINIRLILIKLAR	11
1.5. TANIMLAR.....	11
2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE	12
2.1. Sosyal Bilgilerin Tanımı ve Kapsamı	12
2.2. Sosyal Bilgilerin Türkiye’deki Gelişimi	14
2.3. Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Genel ve Özel Amaçları	18
2.4. Sosyal Bilgiler ve Edebi Ürünler İlişkisi	21
2.5. Biyografi ve Türleri	24
2.6. Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Biyografi Kullanımı	27
2.7. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Biyografi Kullanımının Avantajları	29
2.8. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Biyografi Kullanımının Riskleri ve Zorlukları	31
2.9. Biyografi Kullanımı ile İlgili Yapılan Ulusal ve Uluslararası Çalışmalar.....	33
2.9.1. Biyografi Kullanımının Derse Yönelik Akademik Başarıya Etkisini İnceleyen Çalışmalar.....	34
2.9.2. Biyografi Kullanımının Öğrencilerde Anlamli Öğrenme, Kavrama ve Üst Düzey Düşünme Becerilerine Olan Katkısını İnceleyen Çalışmalar	34

2.9.3. Biyografi Kullanımının Öğrencilerin Tarihsel Düşünme Becerilerine ve Tarih Öğretimine Katkısını İnceleyen Çalışmalar	36
2.9.4. Biyografi Kullanımının Sosyal Bilgiler Öğretim Sürecini ve Öğretim Programını Zenginleştirmeye Yönelik Katkısını İnceleyen Çalışmalar	39
2.9.5. Biyografi Kullanımı ile Öğrencilere Girişimcilik Becerisi ve Çeşitli Değerlerin Kazandırılmasını İnceleyen Çalışmalar	41
2.9.6. Biyografi Kullanımının Öğrencilerin Yazılı ve Sözlü İletişim Becerileri İle Dil Gelişimine Katkısını İnceleyen Çalışmalar	44
2.9.7. Bir Edebi Tür Olarak Biyografilerin Müfredat ve Kitaplardaki Kullanım Durumu ile Öğrencilerin Bu Konudaki Görüşlerini İnceleyen Çalışmalar	45
2.10. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Biyografi Kullanımının Avantajları	47
2.11. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Biyografi Kullanımının Riskleri ve Zorlukları	49
3. YÖNTEM	52
3.1.ARAŞTIRMANIN MODELİ.....	52
3.1. ÇALIŞMA GRUBU	54
3.2. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI	55
3.2.1. Açık Uçlu Anket Soruları	55
3.2.2. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Soruları	56
3.2.3. Öğrenci Günlükleri.....	57
3.3. Sosyal Bilgiler Dersinde Biyografi Kullanımının Uygulama Sürecinin Uzaktan Eğitim Yoluyla Yürütülmesi	58
3.4. VERİLERİN ÇÖZÜMLENMESİ	61
Açık Uçlu Anketlerin Analizi	64
Yarı Yapılandırılmış Görüşme Sorularının Analizi	65
Öğrenci Günlüklerinin Analizi.....	65
4. BULGULAR.....	67
4.1. Biyografi Kullanımıyla Desteklenen Sosyal Bilgiler Öğretiminde Uygulanan Etkinliklere Yönelik Öğrenci Görüşleri	67
4.2 Biyografi Kullanımıyla Desteklenen Sosyal Bilgiler Öğretimine Yönelik Öğrencilerin Görüşleri	72
4.2.1. Konu ve Kavramların Akılda Kalıcılığının Desteklenmesi	73
4.2.6. Biyografi Kullanımıyla Desteklenen Sosyal Bilgiler Öğretimine Yönelik Öğrencilerin Olumsuz Görüşleri	80
4.3. Biyografi Kullanımıyla Desteklenen Sosyal Bilgiler Öğretiminin Uygulama Sürecinde Öğrencilerin Karşılaştıkları Sorunlar ve Zorluklar	81

4.4. Biyografi Kullanımıyla Desteklenen Sosyal Bilgiler Öğretiminin Uygulama Sürecinde Kullanılan Etkinliklerin Öğrencilerin Tarihsel Empati Becerisi Edinebilmelerine Olan Katkıları	86
5. TARTIŞMA.....	91
5.1. TARTIŞMA VE SONUÇ	91
5.1.1. Biyografi Kullanımı ile Desteklenen Sosyal Bilgiler Öğretimine Yönelik Öğrencilerin Olumlu Görüşlerinin Değerlendirilmesiyle İlgili Sonuçlar	91
5.1.2. Biyografilerle Desteklenen Sosyal Bilgiler Öğretim Sürecine Yönelik Öğrencilerin Olumsuz Görüşlerinin Değerlendirilmesi ile İlgili Sonuçlar	93
5.1.3. Biyografi Kullanımıyla Desteklenen Sosyal Bilgiler Öğretiminin Uygulama Sürecinde Öğrencilerin Karşılaştıkları Sorunlar ve Zorlukların Değerlendirilmesi ile İlgili Sonuçlar.....	93
5.1.4. Biyografi Kullanımıyla Desteklenen Sosyal Bilgiler Öğretiminde Uygulanan Etkinliklere Yönelik Öğrenci Görüşlerinin Değerlendirilmesi	95
5.1.5. Uygulama Sürecinde Yapılan Etkinliklerin Öğrencilerin Tarihsel Empati Becerisi Edinebilmelerine olan Katkılarının Değerlendirilmesi.....	96
6. ÖNERİLER	98
KAYNAKLAR	100
EKLER.....	Error! Bookmark not defined.
İNTİHAL RAPORU İLK SAYFASI.....	Error! Bookmark not defined.
ETİK KURUL İZİN YAZISI	Error! Bookmark not defined.
KURUM İZNİ YAZILARI.....	Error! Bookmark not defined.
ÖZGEÇMİŞ	Error! Bookmark not defined.

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa No

Şekil 1: Biyografi kullanımıyla desteklenen Sosyal Bilgiler öğretiminde uygulanan etkinliklere yönelik öğrenci görüşleri.....	68
Şekil 2: Biyografi kullanımıyla desteklenen Sosyal Bilgiler Öğretimine yönelik öğrencilerin görüşleri	74
Şekil 3: Biyografi kullanımıyla desteklenen Sosyal Bilgiler Öğretiminin uygulama sürecinde öğrencilerin karşılaştıkları sorunlar.....	83
Şekil 4: Biyografi kullanımıyla desteklenen Sosyal Bilgiler Öğretimi uygulama sürecinde kullanılan etkinliklerin tarihsel empati becerisi edinebilmelerine yardımcı olmada öğrencilere katkısı.....	87

SİMGE VE KISALTMA LİSTESİ

Kisaltmalar

Açıklama

MEB

: Milli Eğitim Bakanlığı

NCSS

: National Council of Social Studies

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE BİYOGRAFİ KULLANIMININ ÖĞRENCİ GÖRÜŞLERİNE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ

Uğur ŞAHİN

İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı

Sosyal Bilgiler Eğitimi Programı

Danışman: Prof. Dr. Mehmet AÇIKALIN

Yapılan çalışmanın amacı; Sosyal Bilgiler dersi 5.sınıf Bilim, Teknoloji ve Toplum ünitesinin ilgili bilim insanlarının biyografilerinin kullanılarak işlenmesinin öğrenciler üzerindeki yansımalarını ortaya çıkarmak ve aynı zamanda bu çalışmanın öğrenci ve öğretmen görüşlerine dayalı olarak değerlendirilmesidir. 2018 yılında MEB tarafından açıklanan Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında; Sosyal Bilgiler dersine öğrencilerin ilgilerinin artması ve konuları sevmesine katkı sağlayabilmek adına dersin; efsane, destan, tarihi roman, hikâye, hatıra, gezi yazısı vb. edebi ürünlerle desteklenmesi önerilmiştir. Bahsedilen bu örneklerin yanı sıra biyografiler de Sosyal Bilgiler dersinin öğretimine katkı sağlayabilecek materyaller olarak düşünülmektedir.

Bu bağlamda bu araştırmadan elde edilecek verilerin yeni araştırmalara ve Sosyal Bilgiler dersinin biyografi kullanımına uygun ilgili ünitelerinde, ileride 5., 6., 7. ve 8. sınıf düzeylerinde yapılacak olan uygulamalara ışık tutabileceği düşünülmektedir. Kullanılacak biyografilerin öğrencilerin tarihsel empati becerisini ve üst düzey düşünme becerilerini geliştirmelerine yardımcı olabileceği, öğrencilerin kendilerine rol model alabilecekleri bilim insanları konusunda farkındalık kazanabilecekleri ve Sosyal Bilgiler dersine olan olumlu

duygularının artabileceği düşünülmektedir. Bu amaçla araştırmacının kendi çalıştığı okulda 5.sınıf öğrencileriyle yapılmış olan bu çalışma Patton (2018) tarafından geliştirilen nitel araştırma modelinin biçimlendirici uygulama değerlendirmesi deseninde tasarlanmıştır. Araştırma verileri; araştırmacı tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme soruları ile açık uçlu anket soruları, öğrenci günlükleri ve öğretmen günlüğünden elde edilmiştir.

Araştırma sonuçlarına göre biyografilerle ve biyografilere bağlı olarak araştırmacı tarafından hazırlanan etkinliklere dayalı olarak işlenen Sosyal Bilgiler öğretim sürecinin; öğrencilerin ilgili üitedeki konu ve kavramların akılda kalıcılığına, kavrama yetkinliğinin artmasına, bilgi birikimlerinin artmasına katkı sunabileceği ile öğrencilerin öğrenme sürecinden keyif duymalarına ve derse karşı olumlu duygu artışına yardımcı olabileceği bulgusuna ulaşılmıştır. Aynı şekilde Sosyal Bilgiler dersinde biyografi kullanımının öğrencilerin farklı disiplinler arasında ön-öğrenmeleri ile bağlantı kurabilmelerine ve bu sayede bilgi birikimlerinin artabilmesine , derste öğrenilen konu ve kavramları içselleştirebilmelerine yardımcı olabileceği; yapılan etkinlikler aracılığı ile tarihsel empati becerisi ile üst düzey düşünme beceri düzeylerinin geliştirilebileceği ve empati becerisi gibi duyuşsal özelliklerinin geliştirilmesine katkı sunabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Eylül 2022 , 167. sayfa.

Anahtar kelimeler: Biyografi, Sosyal Bilgiler, Tarihsel Empati, Bilim İnsanları

ABSTRACT

M.Sc. THESIS

EVALUATION OF USAGE BIOGRAPHY IN SOCIAL STUDIES TEACHING ACCORDING TO STUDENTS' OPINIONS

Uğur ŞAHİN

İstanbul University-Cerrahpaşa

Institute of Graduate Studies

Department of Turkish and Social Sciences Education

Social Studies Education

Supervisor : Prof. Dr. Mehmet AÇIKALIN

The aim of this study is evaluating to teaching social studies with usage of relevant scientists' biographies on 5th Grade's "Science, Technology and Society Unit" and examine this method's reflection on students. This study also aims to evaluate this process by students' and teacher's opinions. As it's known, Ministry of National Education has declared the new Social Studies curriculum in 2018 and advised supporting the course with legends, historical novels, fictional stories, memoirs, journey notes etc. in order to enrich the curriculum and increase of students' participation. Addition to all above, biographies also regarded as a material that may supportive for Social Studies teaching. Thus, datas would collected from this study may shed light on further researches planned on 5th, 6th, 7th and 8th grade levels. Usage of biographies may contributed on development of students' historical empathy skills, raised awareness about selecting their future rol models as well as increased positive beliefs for social studies course. This study is designed in qualitative research model and it would planned to implement on a state school where the researcher works at. Research datas have collected from semi-structured

interview questions , open ended questionnaire, student diaries and teacher's research journal. This study shows/indicates that Social Studies Courses based on related biographies and classroom activities may attribute on pupils' historical empathy skills and upper-level thinking skills as well as increase on pupils' comprehension level and their knowledge. Also the usage of biographies in Social Studies course may help pupils to establish a connection among different disciplines with their pre-learning thus internalize the content they learned in the course. On the other hand, this study also shows that biography based classroom activities may contribute pupils' in several ways such as being not prejudiced and having a tolerance to people with different features, taking a lesson from past events and human behaviours; appreciating the people and showing respect to them and their achievements.

September 2022, 167. pages.

Keywords: Social Studies Education, Biography, Historical Empathy, Scientists

1. GİRİŞ

Bu bölümde; araştırmanın problem durumu, araştırmanın amacı, alt problemler, araştırmanın önemi, sayıtlılar, sınırlılıklar ve araştırmada yer alan tanımlardan bahsedilmektedir.

1.1. PROBLEM DURUMU

Yaşadığımız yüzyılda gerçekleşen bilim ve teknoloji alanındaki hızlı değişimler eğitim sisteminde de önemli değişikliklerin yaşanmasına neden olmuştur. Sürekli bir değişim ve gelişim içerisinde bulunan dünyanın yaşanan değişim ve gelişmelere ayak uydurabilecek aynı zamanda kendi sorumluluklarını da bilen bireylere ihtiyaç duyduğu söylenebilir. Yaşadığımız çağın yeni şartları öğrenme anlayışında da birtakım değişiklikleri zorunlu kılmıştır. Bu bağlamda düşünüldüğünde bireylere eski yıllarda olduğu gibi doğrudan bilgi aktarımının gerçekleştirilmesi yeterli olmamaktadır. Günümüzün bilgi çağı olduğu gerçeğinden hareketle günümüz bireylerinin bilgiyi üreten konumda olmaları beklenmektedir. Yeni öğrenme anlayışına göre birey, kendisine söylenen bilgileri aynen almak ve kabul etmekten ziyade bilgiyi yorumlama, bilgiyi sorgulama ve araştırma safhalarında etkin rol oynamalıdır.

Günümüzde bu sebeplerden ötürü öğrenciyi pasif bir konumda tutan öğretim yöntem ve teknikleri yerine öğrencilerin mümkün mertebede yapılan etkinliğin içinde olduğu öğretim yöntem ve teknikleri eğitimciler tarafından çoğunlukla tercih edilmektedir (Çelikkaya & Ünal 2010). Dünyada meydana gelen gelişmeler ışığında ülkemizde de geleneksel eğitim anlayışları terk edilmiş ve yapılandırmacı yaklaşımı esas alan öğretim programları hazırlanmıştır. 2004 yılında pilot uygulaması yapılan programlar 2005 yılından itibaren bütün ülkede uygulanmaya başlanmıştır (Çaycı & Altunkeser, 2015).

Yapılandırmacı yaklaşımda; bilgi bireyin haricinde nesnel bir olgu değil tam tersine bireyin kişisel deneyimleri, yorumları, mantıksal düşünceleri, gözlemleri ve olayları ele alış şeklinin bütünleşmesiyle şekillenen öznel bir olgudur. Bu yaklaşımda birey önceden sahip olduğu bilgilerle birlikte edindiği yeni bilgileri kişisel zihinsel yapılarına entegre ederek, bilgiyi uyarlayarak öğrenmektedir. Bu bağlamda yapılandırmacı yaklaşıma göre öğrenme olgusu kişiye özel ve deneysel bir yapıdadır. Yapılandırmacı yaklaşımda bireylerin daha önce edinmiş

oldukları deneyimler öğrenme sürecinin temelini oluşturmaktadır. Öğrenilecek bilgiler konulara bağlı şekilde değil aksine bireylerin ifade ettikleri ve oluşturdukları biçimde yapılandırılarak varlık gösterir. Yapılandırmacı yaklaşımda öğrenme, bireyin bilgiyi edindiği çevre ve içerisinde bulunduğu ortam ile girdiği etkileşim sonucunda dünyaya ilişkin geliştirdiği algıya bağlı olarak değerlendirilmektedir (Erdem, 2013). Yapılandırmacı yaklaşımda her öğrencinin kendisine özgün bir bakış açısı olduğu varsayılır ve dolayısıyla ortalama öğrenci kavramı reddedilir. Öğrenciler neyi, nasıl öğrenecekleri konusunda motive edilir. Böylelikle tüm öğrencilerin aynı şeyi öğrenmesinden ziyade farklı öğrencilerin farklı şeyler öğrenmesinin önü açılır (Karagiorgi & Symeou, 2005). Yapılandırmacı yaklaşım bilgiyi inşa etmede öğrencinin süreçte oynadığı aktif rolü, öğrencinin bireysel ve sosyal deneyimlerinin öncelikli olmasını ve öğrencinin edindiği bilginin öznelliği gibi öğrenme sürecindeki dışsal gerçekliği ön planda tutar (Doolittle & Hicks, 2003). Yapılandırmacı yaklaşımın benimsendiği öğretim ortamlarında öğrenciler aktif hale getirildiğinden öğrenme süreci geleneksel öğrenme süreçlerinden farklılaşmaktadır. Sosyal Bilgiler dersinde demokratik toplumlarda ihtiyaç duyulan bireysel özelliklerin kazanılması, yakın ve uzak çevrede meydana gelen sorunların farkında olunması ve söz konusu sorunların çözülmesi noktasında bir sosyal bilimci gibi davranılarak bu sorunlara karşı çözümler üretilmesi ayrıca öğrencilerin günlük hayatlarında kullanabilecekleri beceri, tutum ve fikirleri edinebilmeleri düşünüldüğünde öğrencilerin bu özelliklerin ezbere dayanan geleneksel anlayıştaki öğrenme ortamlarında değil yapılandırmacı öğretim ortamlarında kazanabilecekleri düşünülmektedir (Dündar, Kabapınar & Deniz, 2017). Yapılandırmacı yaklaşımın esas alındığı sınıflarda öğrenme işbirlikli, öğrencinin daha aktif olarak sürece katıldığı ve sosyalleşmenin ön planda olduğu bir süreç olarak görülür. Sınıfta öğrenme süreci öğretmen ve öğrenciler arasındaki iş birliği teşvik edilerek gerçekleştirilirken aynı zamanda öğrencilerde üst düzey düşünme ve problem çözme becerilerinin geliştirilmesi teşvik edilir (Rice & Wilson, 1999). Ayrıca öğrenme sürecinde öğretmen; sürece rehberlik eden bir konumda bulunarak öğrencilerin konuyu günlük hayatla ilişkilendirmelerine, kendi öznel bilgilerini oluşturabilmelerine ve doğru veya yanlış bilgileri tekrar etmekten kaçınmalarına izin verir (Rice & Wilson, 1999).

Öğrencilerin öğrenme ortamı içerisinde sürece aktif katılımını esas alan yapılandırmacı yaklaşımın Sosyal Bilgiler dersi için avantajlı ve kullanışlı olduğu söylenebilir. Ülkemizde uygulanmakta olan yeni Sosyal Bilgiler Öğretim Programı da yapılandırmacı anlayışı temel alan ve öğrencinin öğrenme sürecinde aktif olarak katılımını sağlayabilecek etkinlikler ve uygulamalara fırsat veren bir yapıdadır. Sosyal Bilgiler Öğretim Programının etkili bir biçimde

uygulanabilmesi için öğretmenlere büyük sorumluluk düşmektedir (Gökkaya & Tural, 2012). Yapılandırmacı yaklaşımın öne çıkan en büyük özelliği bilginin oluşturulma ve öğrenciler tarafından yeniden meydana getirilmesi aşamasında öğrenme ortamlarında öğrencilere çeşitli fırsatlar sunuyor olmasıdır (Gökkaya & Tural, 2012). Yapılandırmacı yaklaşımın benimsendiği sınıf ortamında ise öğretmenin rolü ve konumu farklılaşmaktadır. Yapılandırmacı yaklaşımda öğretmen, öğrencilerine sınıf içerisinde bilgiyi sadece sunan ve dağıtan bir kaynak olmaktan öte tam tersine öğrencilerine bilgiye ulaşmaları konusunda onlara yardımcı olan, öğrencilerin öznel bilgilerini oluşturabilmelerine fırsat sağlayacak ortamları yaratan ve söz konusu öğrenme sürecinde öğrencilere rehberlik eden bir konumdadır. Bu sebepten ötürü öğretmen, yapılandırmacı yaklaşımın baz alındığı sınıf ortamlarında öğrencilerin hazırbulunuşluklarını değerlendirerek onların yeni bilgiler edinebilecekleri ortamları hazırlar ve öğrencilerin bilgiyi nasıl oluşturduklarını anlamaya çalışarak öğrencilerin öğrenme süreçlerini kolaylaştırmaya çalışır. Yapılandırmacı yaklaşımın baz alındığı sınıflarda öğretmen katı bir disiplin sembolü olmak yerine, çeşitli grup etkinlikleri veya bireysel etkinlikler ile öğrencilerin öznel deneyimlerine göre bilgiyi oluşturmalarını sağlamaya dönük adımlar atar (Özdemir & Köksal 2015).

Sosyal Bilgiler dersinin öğretim süreci boyunca öğretmen, çok boyutlu ve derinlemesine öğrenmeye fırsat tanıyan etkinlikler düzenleyerek öğrencilerin öğrenme sürecinin her aşamasında aktif olabilmelerine imkân tanımalı, öğrencilerin öznel anlam oluşturabilmelerini yapılandırma konusunda onları destekleyecek ortamların oluşmasına dikkat etmelidir. Öğrenme-öğretme sürecinin yapı taşlarından biri olan etkinlikler ile öğrencilerin bilişsel yapılarını değiştirme ve öğrenmeye yardımcı olma konusunda öğretmen aktif bir rol üstlenmelidir (Ocak, Kuş & Küçükilhan, 2013). Belirtilen bu sebeplerden ötürü öğrenme sürecinde öğretmenlerin; öğrencilerin önceki bilgilerinin üzerine yeni bilgiler inşa edebilmelerini sağlayabilmek adına uygun sınıf ortamlarının yaratılması önemli kabul edilmektedir (Gökkaya & Tural, 2012). Benzer bir biçimde yapılandırmacı yaklaşımın esas alındığı öğrenme ortamlarında geleneksel öğretime kıyasla öğretmen ve öğrenci rolleri farklılaşmakla kalmaz aynı zamanda öğretim süreci de birtakım farklılıklara sahip olur.

2000’li yıllarla birlikte güncellenen Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında öğrenci merkezli bir yaklaşım benimsenerek geleneksel öğretmen ve öğrenci rollerinin; yani bilgiyi aktaran ve doğrudan alan şeklindeki rollerin dışına çıkıldığını bunun yerine bilgiyi inşa eden ve bu sürece rehberlik eden şeklinde bir öğretmen-öğrenci rolü oluşturulmuştur. Öğrenciyi

merkeze alan sınıflarda yapılan öğretim sürecinin önemli özelliklerinden biri de beceri gelişimine önem verilmesidir. Bilhassa düşünme becerileri şeklinde adlandırılan yaratıcı ve eleştirel düşünme becerilerinin öğrenci merkezli etkinliklerin öğretim sürecinin odağında olduğu eğitim ortamlarında geliştiği söylenmektedir (Şan & İbrahimoglu, 2017).

Yapılandırımcı yaklaşım ile etkinlik temelli şekilde derslerin işlendiği sınıflarda öğrenci yaptığı etkinlikler ve gözlemlere dayanarak çeşitli yargılara varabilir. Öğrenciler kendi beğeni ve isteklerine hitap eden etkinlikleri yaparak sürece aktif olarak dahil olurlar. Bu sayede öğrencilerin akıl yürütme ve problem çözme becerilerinin geliştirilmesine katkıda bulunulabilir (Batdı, 2015). Yapılandırımcı yaklaşıma dayalı olarak tasarlanan öğrenme etkinlikleri öğrencilerin dersleri daha ilgi çekici bulabilmelerini ve derse olan aktif katılımlarını artırabilme gibi avantajlara sahip olduğundan öğrencilerin aynı zaman da derse yönelik olumlu tutum geliştirebilmelerine de yardımcı olabilmektedir (Gökkaya & Tural, 2012).

Bunun yanı sıra yapılandırımcı yaklaşımın esas alındığı bir öğrenme ortamında öğrencilerin bireysel öğrenmelerinden sorumlu olabilmeleri, kendi öğrenme stratejilerini oluşturmaları, uygulamaları ve ilerlemelerinin izlenebilmesi ile süreç sonunda kendi çalışmalarını değerlendirebilmeleri amacıyla özel olarak hazırlanan ders içi etkinlikler kullanılır (Uygun, Akkeyik & Öztürk, 2018). Dolayısıyla etkinlik temelli yürütülen bir öğretim süreci öğrencinin merak duygusunu süreç boyunca canlı tutabilir. Öğrencilerin merak duygusunu uyanık tutabilmeleri, onları problem çözmeye teşvik ederek öğrencilerin bilgiyi doğrudan almak yerine bilgiyi analiz ve sentezleyebilmelerine katkı sağlayabilir (Batdı, 2015). Öğrencilerin merak duygularını körükleyecek etkinlikler çok çeşitli şekillerde hazırlanabilir. Bazı örnek etkinlikler ise ders kitaplarında yer alabilmektedir. Bunun yanı sıra ders kitaplarında anlatılan metinler haricinde biyografi gibi tarihsel arka planı ve kurgusu olan metinler de öğrencilerin tarihsel arka plan ile önemli kavramlar arasında bağlantı oluşturabilmelerine yardımcı olabilir. Dahası biyografi gibi tarihi arka planı olan edebi metinlerle yapılacak olan etkinlikler öğrencilere üst düzey ve eleştirel düşünme becerilerini geliştirebilmelerine yardımcı bir ortam yaratabilir (Sliwka, 2008). Yapılandırımcılığın özünün öğrenenin bağımsızlığı ve öğrenme sürecine bireysel katılımın teşvik edilmesi üzerine kurulu olduğu düşünülürse; yapılandırımcılığın öğretmekten ziyade öğrenme sürecine önem verdiği söylenebilir. Bu bağlamda; edebi ürünler öğrencilerin merak duygularını harekete geçirebilir. Edebi metinlerin kullanımı öğrencilerin metne dair kendi yaklaşımlarını bulmalarına olanak tanırken aynı zamanda edebi metinler aracılığıyla öğrencilerin derin bir anlayış seviyesine ulaşmalarına katkı

sağlanabilir (Tarakçıoğlu, 2010). Edebi metinler, öğrencilerin fikirlerini gerekçelendirmek, ifade etmek, savunmak veya fikirler arasında ilişkiler kurarak kendi öğrenmeleri konusunda sorumluluk almalarına, fikirlerini analiz etmelerine yardımcı olur (Tarakçıoğlu, 2010). Öğrenciler edebi metinleri okuyarak metin üzerindeki düşüncelerini tartışabilir, şahsi görüşlerini ifade etmek ve başkalarıyla paylaşmak için öğrenme süreci içerisinde soru sorma ve yanıtlama sürecine aktif olarak katılırlar. Bu şekilde sorgulamaya dayalı olarak işlenen derste öğrencilerin aktif öğrenmeleri desteklenir. Öğrenciler bu yöntemle eleştirel ve uzlaşmacı bakış açısıyla hareket ederek bilginin inşa edilmesi sürecine dahil olurlar (Gomez & Fernando, 2012). Etkinliklerde; öğrencilerin sorgulama yapabilmelerine fırsat tanıyan açık uçlu sorular kullanılabilir. Böylece sorgulamaya dayalı bir şekilde işlenen derste öğrencilerin birbirlerine ve öğretmene sorular sormaları teşvik edilir. Edebi metinlere dayanan etkinlikler yardımıyla ise öğrenciler birbirlerini dinlemeyi, tahmin yürütmeyi, düşüncelerini paylaşmayı, edebi metinleri analiz edebilmeyi, kendi hayatları ile okunan metindeki karakterin hayatı arasında bağlantı kurabilmeyi ve farklı okuma, algılama stratejilerini uygulayabilmeyi öğrenebilirler (Drury, 2006). Yapılandırmacı anlayışta öğrenciler; yeni bilgilerini oluştururken geçmiş bilgilerini başkalarıyla sosyal etkileşime girerek oluştururlar. Bir başka deyişle; bilgi öğrencilerin başkalarıyla etkileşime girdiğinde ve fikirlerini paylaştıklarında daha anlamlı olarak inşa edilir (Villanueva, 2016). Öğrenciler edebi metinler sayesinde bilgilerini aktif olarak yapılandırabilirler, tanımlanmamış sorunlarla karşılaşabilir, kendi kişisel soruları ve çözüm önerilerini bir araya getirerek sürece rehberlik eden öğretmen ile bu soruları nasıl yanıtlayacaklarını tartışabilirler (Villanueva, 2016).

İlgili literatür incelendiğinde Sosyal Bilgiler dersinde biyografi kullanımının okullarda uygulamalı şekilde ve dersin öğretim sürecine yardımcı bir materyal olarak kullanıldığı çalışmaların sınırlı sayıda olduğu tespit edilmiştir. Örneğin; ülkemizde Sosyal Bilgiler dersinde biyografi kullanımına ilişkin uygulamaya dayalı tezlerden sadece Erdem'in (2010) çalışması ile Biçer'in (2019) çalışmasının okullarda uygulamalı olarak gerçekleştirilen araştırmalar olarak literatürde yer aldığı görülmektedir. Buna rağmen Er ve Şahin'in (2012) araştırmasında ise öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersinde birçok farklı meslek ve özellikle kişinin biyografilerinin yer almasına dair görüş ve istekleri olduğu ifade edilmiştir. Biyografilerden öğretimi destekleme noktasında ne kadar yararlanıldığını tespit etmeye çalışan Kaya'nın (2011) çalışmasında ise ortaokul ve lise öğretim programlarında biyografik eserlerden yararlanılabileceği önerilmesine karşın bunun aynı oranda ders kitaplarına yansımadağı tespit edilmiş ayrıca kitaplarda bazı konularda biyografilerin önemli oranda kullanıldığı, bazı

konularda ise geniş bir konunun sadece tek bir kişinin biyografisi üzerinden anlatılmaya çalışıldığı ifade edilmiştir. Aynı şekilde Kemiksiz 'in (2018) çalışmasında ise biyografi türünün tüm edebi türler arasında ilk ve ortaokul seviyesinde öğretimi en az yapılan tür olduğu tespit edilmiştir.

Millî Eğitim Bakanlığı tarafından dersin biyografi metinleri kullanılarak desteklenebileceği yenilenen Sosyal Bilgiler Öğretim Programında da öğretmenlere tavsiye edilmiştir. Sosyal Bilgiler dersinde öğrencilerin konuları sevmesine katkı sağlayabilmek adına dersin efsane, destan, tarihi roman, hikâye, hatıra, gezi yazısı vb. edebi ürünlerle desteklenmesi önerilmektedir. Bunların yanı sıra biyografiler de Sosyal Bilgiler dersinin öğretimine katkı sağlayan materyaller olarak kullanılabilir (MEB, 2018). Bu bağlamda Sosyal Bilgiler ders konuları düşünüldüğünde; biyografilerin kullanılabileceği birçok konu veya ünite bulunmaktadır. Sosyal Bilgiler dersinin öğretim süreci ve konu içeriğini zenginleştirmede yardımcı bir materyal olarak kullanılırsa öğrencilere ve öğretim sürecine şu şekillerde katkıda bulunulabilir;

Biyografi kullanımı ile öğrencilerin farklı dönem ve mekanlara ait tarihsel olayları sorgulayarak insanlar, olaylar ve olgular arasındaki benzerlik ve farklılıkları sorgulamaları ayrıca tarihsel değişim ve sürekliliği algılamaları sağlanabilir. Ayrıca biyografi kullanımı ile Türk kültürü ve tarihinin öğretimine de katkı sağlanabilir (MEB, 2018). Sosyal Bilgiler dersi doğası gereği insan yaşantılarını en çok merkezine alan derstir. Bu yüzden Sosyal Bilgiler öğretmenleri anlamlı ve etkili öğrenmeyi gerçekleştirebilecek sınıf içi öğretim etkinliklerini uygulama olanağı açısından şanslıdırlar. Dolayısıyla Sosyal Bilgiler öğretmenleri öğretim sürecinin merkezine en uygun ve en etkili öğretim etkinliklerini koyarak öğrenme eksiklerini giderebilirler (Allen & Lashbrook, 1980). Bu öğretim etkinliklerinden biri olarak ta biyografiler sayılabilir. Toplumda kabul gören önemli insanların yaşam öykülerinin Sosyal Bilgiler dersinde bir öğretim aracı şeklinde kullanılması Sosyal Bilgiler dersinin içerik bakımından zenginleşmesine katkı sağlayabilir (Er & Şahin, 2012). Sosyal Bilgiler ders içeriğinde yer alan ve öğrenciler açısından soyut kabul edilebilecek tarihi kavramları daha somut hale getirebilmek ve öğrencilerin ders konularını gerçek hayatla ilişkilendirebilmeleri için biyografi kullanımı yardımcı olabilir (Erdem, 2010). Biyografi inceleme insanların tecrübelerini öğrenme ve yeni nesillere aktarımına imkân sağlayarak öğretilmek istenen konunun etkili ve verimli şekilde öğrenilmesine katkı sağlayabilir (Emiroğlu, 2006). Biyografiler ile öğrenciler kendilerini yazarın yerine koyarak, kendilerini olayların içerisinde hayal edebilirler (Emiroğlu, 2006).

Biyografiler sadece bireyin yaşamının seyri veya bireyin içinde yaşadığı sosyo-kültürel yapının bir kesitini sunmaktan öte bireyin hayatı hakkındaki gerçekleri, bireyin kişisel deneyimlerini, olgu ve olayların yorumunu da yansıtır. Öğrencilerin geleceklerini kurgulamada kendilerine kılavuzluk edecek örnek insanlara Sosyal Bilgiler dersi öğretim konularında ihtiyaç duyulmaktadır (Kaymakçı & Er, 2015). Biyografiler çocuklara başkalarının hayata karşı verdiği mücadeleleri, karşılaştıkları problemleri ve başarılarının altında yatan nedenleri anlatmakla, onları ileride karşılaştacakları benzer durumlara hazırlar. Bu gibi eserleri okuyan gençler söz konusu kişilere karşı hayranlık duyar ve yurtseverlik duyguları güçlenebilir (Er, 2005). Öğrencilerin bu ihtiyaçlarını karşılayabilecek ve rol model arayışlarına cevap oluşturabilecek edebi metin olarak biyografiler örnek gösterilebilir. Kişisel kahramanlar ve örnek alınan rol modeller öğrencilerin karakterlerini şekillendirmeye yardımcı olur. Bu amaçla biyografilerin tarihi gerçekleri kavrayış ve ilham kaynağı olmada öğrencilere yardımcı dokunabilir (Ponier, 1997). Biyografiler öğrencilere yalnızca farklı insanları sunmakla kalmaz, öğrencilerin ilgili kişilerin hatalarından ders çıkarabilmelerini ve tecrübelerinden faydalanabilmelerine de imkân sağlar (Kemiksiz, 2018). Öte yandan biyografiler öğrenciler de konuya duyulan ilgiyi artırır, tarihsel gerçekleri kavramalarına yardımcı olur ve ileride seçecekleri meslekleri belirleme aşamasında kendilerine rol model seçmelerinde yardımcı olarak anlamlı öğrenme sürecine katkı sağlayabilir (Brown, 1956). Biyografi kullanımı ile öğrencilerin bireylerin tarihte üstlendikleri rollerin farkına varmaları sağlanabilir. Biyografiler bireylerin rolü ile tarihi olayları daha somut hale getirir (Brown, 1956). Bunun yanı sıra biyografilerin kullanımı öğrencilerde tarihsel düşünme ve tarihsel empati becerisini de geliştirebilir. Tarihsel düşünme temelde; farklı bakış açılarının ele alındığı, birincil kaynaklara ulaşıp bilginin araştırılıp değerlendirilmesi gibi günümüzde tarihçilerin kullandığı yöntemlere odaklanan bir düşünme biçimidir. Bu düşünme biçimi öğretim sürecinde öğrencilerin toplumdaki diğer insanları anlamalarında ve empati kurabilmelerinde kilit rol oynamaktadır (Langran & Alibrandi, 1980). Tarihsel empati; geçmişte yaşamış olan bireylerin yaşamış oldukları döneme özgü birtakım özelliklerin ve tarihsel bağlamın bilinmesini, geçmişin günümüzdeki değer yargılarına bağlı kalınmadan yorumlanmasını ve üst düzey düşünme becerilerinin kullanılmasını gerektirmektedir (Yılmaz, 2009). Geçmiş yaşandığı haliyle tam olarak anlayabilmek mümkün olmasa da tarihsel empati; geçmişin gerçeğe en yakın haliyle mümkün mertebede anlaşılabilmesine zemin hazırlar (Yılmaz, 2009). Son olarak ise biyografilerin öğretim süreci ve içeriğine sunacağı katkılardan biri de girişimcilik becerisinin kazandırılması ile ilgilidir. Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında yer alan birçok beceriden biri de girişimcilik becerisidir. Öğrencileri girişimcilik

konusunda motive edebilmek, girişimcilik kavramını daha somut hale dönüştürebilmek ve dolayısıyla öğrencilere girişimcilik becerisini kazandırabilmek adına biyografilerden de yararlanılabilir (Tarhan & Kılıç, 2017). Öte yandan biyografilerin öğrencilerin tarihsel empati becerilerinin geliştirilebilmesinde yardımcı bir unsur olarak ta düşünülebileceği söylenebilir. Millî Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan Sosyal Bilgiler Öğretim Programında öğrencilerin tarihsel süreç içerisindeki değişim ve sürekliliği algılamaları, geçmiş ve günümüz arasında bağlantı kurabilmeleri, geçmişteki olayları neden-sonuç ilişkisi içerisinde irdeleyebilme ve tarihsel kanıta dayalı akıl yürütebilme gibi becerileri kazanmaları amaçlanmaktadır. Söz konusu becerileri edinebilmede tarihsel empati becerisinin öğrencilere faydalı olabileceği ifade edilebilir. Zira tarihsel empati tarihteki olayların meydana gelmesindeki insan unsuruna vurgu yaparak tarihteki insanların düşünce, inanç ve bakış açılarının irdelenmesini gerektirdiği için öğrencilerin tarihteki kişi ve olaylar ile günümüz kişi ve olaylarının arasında bağlantı kurabilmelerini sağlamaktadır. (Yılmaz & Koca, 2012). 1970lerde bir beceri olarak değerlendirilen tarihsel empati Endacott & Brooks'un (2013) çalışmaları sonucunda bilişsel ve duyuşsal olmak üzere iki boyuta sahip bir öğretim modeli olarak öne çıkarılmıştır (Elbay, 2020). Tarihsel şahsiyetleri anlayabilme ve geçmişteki olayları onların bakış açısıyla irdeleyebilmeyi öngören ve öğrencilerin hem bilişsel hem de duyuşsal boyutta beceriler edinebilmelerine katkı sağlayan tarihsel empati; Sosyal Bilgiler derslerinde biyografilerle entegre edilen etkinlikler aracılığıyla kullanılabilir (Bryant & Clark, 2006).

Yapılan araştırmanın uygulama sürecinde ilgili bilim insanlarının araştırmacı tarafından oluşturulan örnek biyografi metinleri kullanılarak ve ünitenin sınıf içi etkinlikler ile yürütülecek olmasının yapılandırmacı eğitim anlayışına uygun şekilde öğrencilerin öğrenme sürecinde aktif hale getirilebilmelerinde ve üst düzey düşünme becerilerini geliştirebilmelerinde yardımcı olabileceği düşünülmektedir. Araştırma, öğrencilerin, önceki öğrenmelerini yeni öğrenmeler ile birleştirerek kendi öznel öğrenme deneyimlerini gerçekleştirebilmelerini sağlayabilmek adına öğretim sürecinde biyografi metinlerinin kullanılması ve sınıf içi ilgili etkinliklerin uygulanması üzerine kurgulanmıştır.

1.2. AMAÇ/ PROBLEMLER VE ALT PROBLEMLER

Yapılan çalışmanın amacı Sosyal bilgiler 5.sınıf Bilim, Teknoloji ve Toplum ünitesinin ilgili bilim insanlarının biyografilerinin kullanılarak işlenmesinin öğrenciler üzerindeki yansımalarını ortaya çıkarmak ve aynı zamanda bu çalışmanın öğrenci ve öğretmen görüşlerine dayalı olarak değerlendirilmesidir. Öğrencilerin bilim insanlarının hayatlarını biyografiler eşliğinde daha ayrıntılı olarak irdeleyebilmelerine olanak sağlayabilmek ve küçük yaşlardan itibaren bilimsel düşünce ile bilimsel etik kuralları gibi kavramlara aşina olabilmelerini sağlamak amacı ile sözü edilen ünite çalışma konusu olarak belirlenmiştir.

İlgili araştırmanın problem cümlesini: “Sosyal Bilgiler dersinde biyografi kullanımı ve biyografi temelli hazırlanan etkinliklerin öğrenciler üzerindeki yansımaları nelerdir?” sorusu oluşturmaktadır.

Araştırmayla ulaşılmak istenen temel sorular şu şekildedir;

Araştırma Soruları:

- 1) Biyografi kullanımıyla desteklenen Sosyal Bilgiler öğretiminde uygulanan etkinliklere yönelik öğrenci görüşleri nelerdir?
- 2) Biyografi kullanımıyla desteklenen Sosyal Bilgiler öğretim sürecine yönelik öğrencilerin görüşleri nelerdir?
- 3) Biyografi kullanımıyla desteklenen Sosyal Bilgiler öğretiminin uygulama sürecinde öğrencilerin karşılaştıkları sorunlar ve zorluklar nelerdir?
- 4) Biyografi kullanımıyla desteklenen Sosyal Bilgiler öğretiminin uygulama sürecinde kullanılan etkinliklerin tarihsel empati becerisi edinebilmelerine yardımcı olmada öğrencilere katkıları nelerdir?

1.3. ÖNEM

Sosyal Bilgiler dersi doğası gereği insan yaşantılarını en çok merkezine alan derstir. Bu yüzden Sosyal Bilgiler öğretmenleri anlamlı ve etkili öğrenmeyi gerçekleştirebilecek sınıf içi öğretim etkinliklerini uygulama olanağı açısından şanslıdırlar. Dolayısıyla Sosyal Bilgiler öğretmenleri öğretim sürecinin merkezine en uygun ve en etkili öğretim etkinliklerini koyarak öğrenme eksiklerini giderebilirler (Allen & Lashbrook, 1980).

Ülkemizde 2005 yılından beri yapılandırmacı yaklaşım doğrultusunda hazırlanan öğretim programları uygulanmakta ve bu programlar etkinlik merkezli, öğrencinin kendi yaşantılarını dikkate alarak sosyal çevresiyle etkileşim kurmasına imkân sağlayan yeni bir anlayış olarak öne çıkmaktadır (Çengelci, 2013). Yapılandırmacı yaklaşımda öğretmenler, öğrencilerin yeni bilgiler edinebilmesi amacıyla öğrenme ortamını buna göre düzenler. Öğrenme sürecinde öğrencilerin araştırma, eleştirel düşünme ve problem çözme gibi üst düzey düşünme yeteneklerini geliştirmeye çalışır. Ayrıca öğrencilerin karşılaştıkları sorunlara yönelik yeni bakış açıları geliştirebilmelerine yardımcı olmanın yanı sıra öğrencilerin yeni öğrenmeleriyle önceki öğrenmeleri arasında bağ kurabilmelerine de yardımcı olmaya çalışır (Çöl & Karaca, 2020). Öğretim sürecinde yapılacak olan etkinliklerin öğrencilerin motivasyonunu artırması, dikkat ve algı düzeyinin yükselmesini artırmayı sağlayan faktörlerdendir. Yapılacak olan etkinliklerin öğrencilerin özelliklerine uygun hale getirilmesi ve öğrencinin ilgisini derse yönelik çekmesi gerekmektedir (Aydemir, 2012). Sosyal Bilgiler derslerinin içeriğini daha somut bir hale getirmek, öğrencilerin öğretim sürecine aktif katılımlarını sağlamak ve öğrencilerin öğrenme deneyimlerini zenginleştirmek amacıyla çeşitli materyaller Sosyal Bilgiler dersinde kullanılmaktadır. Bu materyaller arasında biyografi gibi edebi ürünler, birincil ve ikincil yazılı kaynaklar, fotoğraf, karikatür, harita vb. birçok öğretim materyalinden yararlanılmaktadır. Var olan mevcut materyaller haricinde öğretmenlerin hazırladığı birçok materyal de öğretim sürecinin kalitesini artırmaya dönük olarak kullanılmaktadır. Öğretmen tarafından hazırlanan ve geliştirilen bu materyallerin ortak amacı Sosyal Bilgiler dersinde kullanılan kavramların ve içeriğin daha somut ve anlamlı bir hale gelmesine katkıda bulunmaktır (Dere, 2019).

Sosyal Bilgiler dersinde biyografi kullanımı ile desteklenmiş öğretim uygulamasına dayalı çalışmaların literatürde Erdem (2010), Kaya (2011), Er ve Şahin (2012), Kemiksiz (2018) ile Biçer (2019) tarafından gerçekleştirilen araştırmalar ile sınırlı olduğu görülmektedir.

Bu durum ülkemizde Sosyal Bilgiler dersinin öğretim sürecinde biyografilerden destekleyici bir yöntem olarak veya içeriği zenginleştirecek bir materyal olarak yeterince yararlanılmadığını göstermektedir. Yine aynı şekilde ülkemizde Sosyal Bilgiler dersinde biyografi kullanımı ile ilgili yapılan çalışmalardan hiçbirinin 5.sınıf düzeyinde nitel araştırma modelinde uygulamaya dönük olarak tasarlanmamış olması bu araştırmanın önemini göstermektedir.

Son olarak yapılan çalışma kapsamında uygulanan etkinlikler ve araştırma sonuçlarının ilerde Sosyal Bilgiler dersinde biyografi kullanımı ile ilgili yapılması düşünülen araştırmalara kaynaklık edebileceği ayrıca ders kitabı yazarlarına ve Sosyal Bilgiler öğretmenlerine uygulama konusunda fikir verebileceği düşünülmektedir.

1.4. SINIRLILIKLAR

1. Çalışma 2020/ 2021 eğitim öğretim yılı 2. dönemi 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi “Bilim, Teknoloji ve Toplum” ünitesi ile sınırlıdır.
2. Kullanılan materyaller ile sınırlıdır.
3. İstanbul ilindeki araştırmanın yapıldığı 1 ortaokul ile sınırlıdır.

1.5. TANIMLAR

Biyografi: En basit tanımıyla biyografi; kişinin kendisi dışında bir başka yazar tarafından yaşam öyküsünün kaleme alınması şeklinde açıklanmaktadır (Hale, 2009). Diğer adıyla yaşam öyküsü olarak adlandırılan biyografi; sanat, spor, siyaset vb. alanlarda yaptıkları çalışmalarla ün kazanan, toplum tarafından tanınan kişilerin hayatlarının çeşitli belgelere dayandırılarak anlatılmasını esas alan bir edebi türdür (Fırat, 2012).

Tarihsel Empati Becerisi: Tarihsel empati öğrencilerin tarihsel kişiliklerin yaşantılarını, kararlarını ve deneyimlerini daha iyi anlayabilmek adına bilişsel ve üst düzey düşünme becerilerini kullandıkları sürece denilmektedir. Tarihsel empati geçmişteki insanların fikirlerini, hisleri, verdikleri kararları ve karşılaştıkları güçlükleri belirli bir toplumsal ve tarihsel bağlamda değerlendirebilmeyi içerir (Endacott & Brooks, 2013).

Tarihsel empati, geçmişte yaşamış sıradan insanların ya da yüksek statü sahibi olan kişilerin inanışları, yaşama bakışları, değerleri, ne düşündükleri, hedeflerinin ne olduğu ve bunları gerçekleştirmek için neler yapmaya çalıştıklarının onların durum ve koşullarını göz önünde bulundurularak değerlendirilmesi şeklinde ifade edilmektedir (Keçe, 2016).

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde Sosyal Bilgilerin tanımı ve kapsamı, Sosyal Bilgilerin Türkiye’deki gelişimi, Sosyal Bilgiler öğretim programının genel ve özel amaçları anlatılarak Sosyal Bilgiler ve Edebi ürünler arasındaki ilişkinin tanımlanması, biyografi ve türlerinin açıklanması ile Sosyal Bilgiler dersinde biyografi kullanımının avantajları ve sınırlılıkları ele alınacaktır. Ayrıca biyografi kullanımı ile ilgili yurtiçi ve yurtdışında yapılmış olan ilgili araştırmalardan da bahsedilecektir.

2.1. Sosyal Bilgilerin Tanımı ve Kapsamı

Sosyal Bilgiler en genel şekli ile odağına insanı ve toplumu alan bir derstir. Sosyal Bilgiler dersinde öğrenci kendini ve potansiyelini tanır, ayrıca içinde yaşadığı çevreyi, vatani, kültürü bilir. Bunun yanı sıra bu derste öğrencilere, üzerinde yaşadıkları coğrafya ve dünya tanıtılarak öğrenciler topluma ve hayata hazırlanır. Sosyal Bilgiler dersini tanımlamanın coğrafya ve tarih gibi diğer dersleri tanımlamaya nazaran daha güç olduğu söylenebilir. Bu durumun nedeni ise Sosyal Bilgiler dersinin disiplinler arası ve çok disiplinli bir yapıda olmasından kaynaklanmaktadır (Kılıçoğlu, 2015). Sosyal Bilgilerin tanımı geçtiğimiz yüzyıl boyunca değişik şekillerde ifade edilmiştir: Örneğin; Sosyal Bilgiler’in tanımını ilk kez yapan isimlerden biri olan Wesley, Sosyal Bilgileri; sosyal bilimlerin pedagojik amaçlar doğrultusunda basitleştirilen türüdür diyerek tanımlamıştır. Bu basit tanımdan sonra Sosyal Bilgiler sosyal bilimlerin basitleştirilen hali olmaktan çıkarak etkili bir vatandaşlık eğitimi verebilmek amacıyla sosyal bilim dallarının disiplinlerarası bir yaklaşımla işlendiği bir eğitim programı haline dönüşmüştür (Özmen, 2015). Ardından ilk kez 1970 yılında Barth, Barr ve Shermis Sosyal Bilgilerin tanımı ile ilgili eğitimcilerin çoğunluğunun üzerinde anlaşılabildiği bir tanım yapmışlardır. Barth, Barr ve Shermis yayımladıkları “Sosyal Bilgilerin Doğası” isimli kitapta Sosyal Bilgilerin konu alanı olarak belirli amaç ve hedeflerden yoksun olduğunu ve bu durumun da öğretmenlerin öğretimde en iyi içerik ve uygun yöntemin ne olduğu konusunda kararsız kalmalarına yol açtığını belirtmişlerdir. Kitabın yazarlarına göre *Sosyal Bilgiler; vatandaşlık eğitiminin öğretim amaçları doğrultusunda sosyal bilimler ile beşeri bilimlerin bir birleşimidir. Sosyal Bilgiler sosyal bilimlere yönelik bilgiler ile beşeri*

bilimlere yönelik anlayışların üzerinde durulduğu bütünleştirilmiş bir alandır şeklinde ifade edilmiştir(Barr, Barth & Shermis, 2013). Bu tanımlara ek olarak ayrıca başka kişiler tarafından da birtakım tanımlar yapılmıştır. Sözü edilen diğer tanımlardan bahsedecek olursak; Kaur (2004, akt. Aslan 2016) Sosyal Bilgileri; en sade şekliyle sosyal bilimlerin farklı alanlarındaki erişilmiş bulguların ilkökul ve ortaokul öğrencilerinin bireysel ve toplumsal hayattaki ihtiyaçları gözetilerek ve seviyelerine uygunluk dikkate alınarak uygun bir içerikle yansıtılmasını hedefleyen bir derstir şeklinde ifade etmiştir. Bunun yanısıra Sosyal Bilgiler; temel amacı öğrencilerin çevrelerine, içinde yaşadıkları topluma ve insanlığa karşı görev ve sorumluluklarının öğretildiği, toplumda yaşanan sorunlara çözüm üretilmeyi öğrendikleri ve toplumdaki sorumluluklarını yerine getirebilmeleri için onlara belirli beceri ve davranışların kazandırılmaya çalışıldığı bir ders olarak ta tanımlanmaktadır (Demir & Akengin, 2014). Kabapınar’a göre ise Sosyal Bilgiler; insanı, toplumu ve bunların birbirleriyle ilişkisini konu alanı olarak inceleyen, aynı zamanda öğrencinin birey ve toplum ilişkisiyle ilgili yaşantı ve bilgilerini geliştirmesine olanak sağlayan, öğrencinin kendisini, değerlerini ve fikirlerini keşfedişine ortam hazırlayan bir derstir (Kabapınar, 2014).

Yukarıda ifade edildiği üzere Sosyal Bilgiler dersinin disiplinler arası bir yapıda olması son yüzyılda Sosyal Bilgiler dersinin tanımlanmasında ortak bir görüş oluşturulamamasına neden olmuş ve Sosyal Bilgiler dersini herkes farklı şekillerde ifade etmiştir.

Ancak günümüzde Sosyal Bilgilerin tanımı ile ilgili çok büyük oranda uzlaşa sağlanmıştır. Günümüzde tanımlamada en çok referans alınan ABD Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi’nin yaptığı tanımdır. Sosyal Bilgiler eğitimi ile alakalı otorite sayılabilecek kuruluşlardan biri olan ABD Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi (NCSS) Sosyal Bilgiler dersini şu şekilde tanımlamaktadır: “*Sosyal bilgiler insan ve toplum bilimlerini çocukların vatandaşlık becerilerini geliştirmek amacıyla bütünleştirmektedir. Sosyal Bilgiler, okul programları içerisinde antropoloji, arkeoloji, iktisat, coğrafya, hukuk, felsefe, siyaset bilimi, psikoloji, din ve sosyoloji gibi disiplinlerin yanı sıra insan bilimleri, matematik ve doğa bilimlerinden uygun içerikler üzerinden koordinasyonunu ve sistematik bir biçimde incelenmesini sağlar. Sosyal Bilgilerin başlıca amacı gençlerin, karşılıklı ilişkilerin olduğu bir dünyada kültürel*

çeşitliliklere sahip demokratik bir toplumun vatandaşları olarak kamuya yararını gözeterek bilinçli ve mantıklı karar alma becerilerinin gelişmesine yardımcı olmaktır.”

Ülkemizde ise Sosyal Bilgilerin ilk tanımı 1957’de Millî Eğitim Bakanlığı tarafından basılan ve Maurice Moffatt’ın (1957) Sosyal Bilgiler Öğretimi: Orta dereceli okullarda Sosyal Bilgilerin organizasyonu, öğretimi ve teftişi isimli kitapta yer almıştır (Moffat, 1957 akt. Kılınç, 2019). Ülkemizde eğitim politikalarından sorumlu otorite olan Millî Eğitim Bakanlığı; 2005 yılında Sosyal Bilgiler öğretim programında Sosyal Bilgilerin tanımını şu şekilde yapmıştır: “Sosyal Bilgiler, bireyin toplumsal var oluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren; insanın sosyal ve fizikî çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersidir” (MEB, 2005).

Yukarıdaki tanımlardan da görüldüğü gibi Sosyal Bilgiler dersi özünde, gelişen dünyaya ve içerisinde yaşadığı topluma uyum sağlayan, hak ve sorumluluklarının farkında olan, kendi kültürünü ve tarihini bilen, eleştirel ve çözüm odaklı düşünebilen, çevresine karşı duyarlı, demokratik birey özelliklerini içselleştiren bireyler yetiştirmeyi amaçlayan ve bunu yaparken de sosyal bilimlerin bulgularını öğrenci seviyesine uygun şekilde öğretim programına yansıtan disiplinler arası bir derstir.

2.2. Sosyal Bilgilerin Türkiye’deki Gelişimi

Sosyal Bilgiler adıyla okutulan bir dersin ülkemizde ilk olarak ortaya çıkışı 1968 yılında yayımlanan öğretim programıyla olmuşsa da aslında bu dersin kökenlerinin daha eskilere dayandığı söylenebilir (Açıkalın, 2018). İslamiyet öncesi dönemde kişinin içinde yaşadığı toplumla bütünleşebilmesini sağlayan toplumsal kurallara uyum sağlayabilme yetisini “toplum töresi” adı verilen eğitim biçimi şekillendirmiştir (Öztaşkın, 2018). Türk tarihinin en eski yazılı kaynaklarından biri olarak kabul edilen Orhun Yazıtlarındaki metinlere bakıldığında vatandaş olma bilinci, yabancı milletlerin tuzaklarına karşı uyarılar anlatılmakta ve Türk tarihinin bir özeti yapılarak bir nevi Sosyal Bilgiler ders konularının ana öğelerinden bahsedilmiştir denilebilir (Önder, 2014 akt. Öztaşkın, 2018. s. 16). Türklerin İslamiyet’i kabul edişlerinden sonraki dönemde ise daha çok İslamiyet’in temel konuları üzerinde yoğunlaşan bir birey yetiştirme yoluna gidilmiştir (Kılıçoğlu, 2015). Osmanlı Devleti’nde ise 19. Yüzyılın başından

itibaren ise her alanda yapılan reformlar eğitim alanında da varlık göstermiştir. Örneğin; 1893'da ilan edilen Tanzimat Fermanı ile eğitim programlarında da birtakım değişikliklere gidilmiş ve bu dönemde okullara lisan-ı Osmani, tarih ve coğrafya dersleri konulmuştur (Öztaşkın, 2018). Tanzimat'ın ardından 1869 yılında Maarif-i Umumiye Nizamnamesi yayımlanarak Osmanlı Devleti'nde yer alan okul kademeleri sınıflandırılmıştır (Çağır & Türk, 2017). Bu nizamnameye göre bütün sıbyan mekteplerinin ders programına Muhtasar-i Tarih-i Osmani, Muhtasar Coğrafya ve Malumat-ı Nafia-yı Cami dersleri konuldu (Özalp, 1982 akt. Öztürk, 2014). Nizamnamede rüştiyeler için de yeni düzenlemeler yapılmış ve Rüştiyelerin ders programına Tarih-i Umumi (Genel tarih dersi) ve Tarih-i Osmani (Osmanlı tarihi dersi) gibi dersler eklenmiştir (Çağır & Türk, 2017). Ancak Sosyal Bilgilerin kapsamına giren dersler ilk kez Sultan İkinci Abdülhamit zamanında Maarif Nezaretine bağlı usul-i cedide uygun öğretim yapan birer ilköğretim kurumu olan iptidailerin programlarında yer almıştır (Öztürk, 2014).

Balkan Savaşları'nın (1911-1913) ardından 1919-1922 yılları arasında meydana gelen art arda savaşlardan dolayı eğitim alanında önemli bir ilerleme sağlanamamıştır. Ancak bu tarihi süreçte Ankara'da 16-21 Temmuz 1921 tarihleri arasında Maarif Kongresinin yapılmasının eğitim alanındaki öneminden de bahsetmek gerekir. Bu kongrede Mustafa Kemal'in: "Eski devirin batıl sisteminden uzak, millî kültür ile hiç alakası olmayan, batıdan ve doğudan gelme fikirlerin etkisinde olmayan, millî karaktere ve tarihe uygun" bir programın yapılması gerekliliğinden bahsetmesi yeni kurulacak devletin genel eğitim politikalarını ve dolayısıyla Sosyal Bilgiler dersinin genel ve özel amaçlarının belirlenmesinde nasıl bir politika izleneceğinin ilk işareti olması bakımından önemlidir (Gül, 2018).

Mustafa Kemal'in kongrede söylediği sözler yeni kurulacak Türk Devleti'nde özgün, milli tarih ve milli kültür bağlamında ilerleyen genel bir eğitim politikasının izleneceğini ifade etmektedir (Kapluhan, 2015). Bu temel politika Cumhuriyet'in kuruluşundan günümüze hem Türk Milli Eğitim Sistemi'nin hem de Sosyal Bilgiler dersinin genel amaçlarını çizmiştir.

Kurtuluş Savaşı'nın bitmesinin ardından yeni Türk devleti kurulunca 3 Mart 1924'te Tevhid-i Tedrisat Kanunu kabul edilmiştir. Bu kanun doğrultusunda yeni kurulan Cumhuriyet rejiminin ilk ilkokul programı olan 1924 programı hazırlanmıştır (Budak & Budak, 2014). Cumhuriyet'in ilk ilkokul programı olma özelliğini taşıyan 1924 İlk Mektepler Müfredat Programı'nda Hayat Bilgisi olarak adlandırılan derse yer verilmemiş; fakat programda Muhasabat-ı Ahlakiye (Ahlak Sohbetleri), Malumat-ı Vataniyye (Vatandaşlık Bilgisi), Tarih ve Coğrafya dersleri programda yer almıştır (Atik & Aykaç, 2018). 1926 programında Sosyal

Bilgilerin konusu olan tarih, coğrafya ve yurt bilgisi derslerinin ayrı ayrı okutulduğu görülmekle birlikte; bu derslerin temel amacının iyi birer yurttaş yetiştirmek olduğu ifade edilmiştir (Aksoy & Sönmez, 2013). Toplamda 10 yıl boyunca yürürlükte kalan bu programın ardından 1936 yılında çağın ihtiyaçlarına uygun olarak yeni bir program hazırlanmıştır (Ulutaş & Erman, 2011). Bu gelişmeler paralelinde 1931 yılında Mustafa Kemal'in direktifleriyle Ayşe Afet İnan tarafından kaleme alınan ve aynı yıl okullarda okutulmaya başlanan “Vatandaş İçin Medeni Bilgiler” kitabına da Sosyal Bilgiler'in Türkiye'deki gelişiminin anlatıldığı bu bölümde değinmekte fayda vardır (Bilgili, 2013 akt. Öztaşkın, 2018). 1936 yılında hazırlanan öğretim programında yer alan Sosyal Bilgiler dersi içeriğinde tarih, coğrafya, yurt bilgisi ile aile bilgisi konularının olduğu söylenebilir (Sönmez & Kılıçoğlu, 2016). Bu programda tek disiplinli öğretim anlayışı yerine çoklu disiplin anlayışıyla öğretim yapılması ve öğretimin yakından-uzağa şekilde yapılması ilkesi kabul edilmiştir (Fer, 2005).

1948 yılında düzenlenen ilköğretim programında çocuğun bir yurttaş olarak her alanda tümüyle gelişimi, millet ve memleket meselelerine karşı öğrenci ilgisini arttırmak, vatana ve millete karşı canla başla hizmet edebilmeyi çocuklarda alışkanlık haline getirmek, öğrencileri Türk inkılaplarının değerlerine bağlı, bu inkılapları her şartta korumaya razı gençler olarak yetiştirmek gibi hedeflerden bahsedilmesi Sosyal Bilgiler ders içerikleri ile ilişkili olması bakımından önemlidir (Yalçın & Akhan, 2019). 1948 programında toplumsal miras, tarih şuuru ve demokrasi ilkelerine bağlı öğrencilerin yetiştirilmesinden bahsedilmiş olması Sosyal Bilgiler dersinin amaçlarıyla benzerlik göstermesi bakımından önemlidir (Sönmez, 2010).

Türkiye'de disiplinler arası ve bütünleşmiş bir vatandaşlık eğitim programının geliştirilmesine yönelik ilk çalışmalar, ABD'de “Yeni Sosyal Bilgiler” akımının ortaya çıktığı 1960'lı yıllarda başlamıştır (Öztürk, 2009 akt. Çatak, 2020. s. 11). Önceki ilköğretim programlarında Tarih, Coğrafya, Yurttaşlık Bilgisi adlarıyla yer alan bağımsız ve Sosyal Bilgiler kapsamına giren dersler yukarıda belirttiğimiz gibi 1962 tarihli ilköğretim program taslağında birleştirilmiş ve adı “Toplum ve Ülke İncelemeleri” olmuştur. 1968 ilköğretim programında ise dersin adı “Sosyal Bilgiler” olmuştur (Sönmez, 1998 akt. Çatak, 2020. s. 11).

1968 programında Hayat Bilgisi dersinden “ilköğretimin bel kemiğidir” şeklinde bahsedilmesi dersin önemini arttırmıştır (Çatak, 2020). Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi konularının birbirleriyle sıkı şekilde bağlantılı olmasından dolayı bu derslerin 1970-71 Ortaokul Program Taslağında Sosyal Bilgiler adı altında toplanmasına karar verilmiştir (Çatak, 2020). 1968 programı, üzerinde zaman zaman yapılan küçük değişikliklere rağmen toplamda

36 yıl uygulamada kalmış ve ülkemizde uygulanan en uzun ömürlü program olma özelliğine sahip olmuştur (Keskin, & Keskin, 2009). 1975 yılından itibaren Sosyal Bilgiler dersi tüm ortaokullarda yürürlüğe girmiştir (Safran, 2008). 1985 yılına gelindiğinde ise ortaokullarda okutulan Sosyal Bilgiler dersinin uygulamasına son verilmiş ve bu dersin yerine ayrı ayrı disiplinler olarak okutulan Milli Tarih, Milli Coğrafya ve Vatandaşlık Bilgisi derslerinin programda yerini almasına karar verilmiştir (Öztaşkın, 2018). Ayrıca 1992’de ortaokullarda yeni düzenlenen bir programla Vatandaşlık Bilgisi dersinin revize edilmiş hali uygulamaya konulurken, 1993 yılında da Milli Tarih ve Vatandaşlık Bilgisi derslerinin programlarında birtakım revizyonlara gidilmiştir (Öztaşkın, 2018).

1998 yılına gelindiğinde dünyadaki gelişmeler dikkate alınarak ülkemizde yoğun bir program geliştirme çalışmaları başlatılmıştır (Kılıçoğlu, 2015). Bu gelişmelerin üzerine hazırlanan yeni ilköğretim programı 1998 yılında uygulamaya konulmuş ve 4.5.6.7. sınıflarda haftada 3 saat Sosyal Bilgiler dersi 7. ve 8. Sınıflarda haftada birer saat Vatandaşlık Bilgisi dersi, T.C İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi 8. Sınıflarda haftada 2 saat olarak okutulmaya başlanmıştır (Çatak, 2020). 1998 yılında İlkokul 4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler öğretim Programı ile Ortaokul Sosyal Bilgiler öğretim programı ile okutulan Ortaokul Milli Tarih ve Ortaokul Milli Coğrafya dersleri kaldırılarak yerine İlköğretim Okulu Sosyal Bilgiler Programı yürürlüğe konulmuştur (Çatak, 2020). Ayrıca bu süreçte daha önceleri olduğu gibi Sosyal Bilgiler dersinin tarih veya coğrafya öğretmenleri tarafından okutulması uygulamasından vazgeçilerek eğitim fakültelerinde yeni düzenlemelere gidilmiş ve söz konusu fakültelerde sosyal bilgiler öğretmenliği bölümleri açılmaya başlanmıştır (Açıkalın, 2018).

1998 programının ardından 2004 yılına gelindiğinde Sosyal Bilgiler öğretim programında tekrar bir düzenleme yapılması kararı alınmıştır (Kılıçoğlu, 2015). 2005 yılında uygulamaya konulan Sosyal Bilgiler öğretim programı NCCS’nin öğrenme alanları ile yapılandırmacı yaklaşım örnek alınarak oluşturulmuş ve ilköğretim 4. Sınıf ile 7.sınıf düzeyinde yürürlüğe konulmuştur (Öztaşkın, 2018). Söz konusu değişiklikler sayesinde sosyal bilgiler dersi yapılandırmacı yaklaşımın esaslarına sahip, tematik öğretim yaklaşımını öngören ve öğrencilerin öğrenme sürecine aktif olarak katılımını sağlamayı amaçlayan bir ders haline getirilerek önceki programlara kıyasla farklılaşmıştır (Açıkalın, 2018).

Bir başka değişiklik olarak ise 2005 yılından itibaren uygulamaya konulan programda sosyal bilim dallarının arttırıldığı ve disiplinler arası bir yaklaşımın benimsendiği söylenebilir (Çoban & Akşit, 2018). 2005 yılında uygulamaya konulan yeni program ile daha önceki yıllarda

7. ve 8. sınıflarda haftada bir saat olmak üzere okutulan Vatandaşlık Bilgisi dersleri kaldırılmış bu derslerdeki kazanımlar Sosyal Bilgiler derslerinin içerisindeki diğer kazanımlarla bütünleştirilmiştir (Çatak, 2020).

2010-2011 yılında İlköğretim Okulları haftalık ders çizelgesinde değişikliğe gidilerek Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi dersi haftada 1 saat olmak üzere 8. sınıflarda okutulmuş, ayrıca 2011 yılından itibaren 6.7. ve 8. Sınıflarda okutulması önerilen seçmeli derslere Medya Okuryazarlığı dersi de eklenmiştir (Çatak, 2020).

2012 yılına gelindiğinde ise TBMM’de kabul edilen bir düzenleme ile 4+4+4 şeklinde tanımlanan eğitim sistemi ile ülkemizde kesintisiz on iki yıllık zorunlu eğitime geçilmiş ve yeni eğitim sisteminde; Sosyal Bilgiler dersi ortaokul 5.,6.,7. ve 8 sınıflarda yerini korumakla birlikte daha önce 8. sınıf düzeyinde haftada bir saat olarak okutulan Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi kaldırılarak bu ders ilkokul dördüncü sınıfta insan hakları, yurttaşlık ve demokrasi adıyla okutulmaya başlanmıştır (Açıkalın, 2018).

Sosyal Bilgiler dersi yukarıda anlatıldığı gibi tarihsel süreç içerisinde birçok kez değişikliğe uğramıştır. Bu değişikliklerin en önemlisi sayılan 2005 yılındaki değişiklikten sonra Millî Eğitim Bakanlığı 2017 yılında Sosyal Bilgiler dersi taslak öğretim programı hazırlamış, bunun gerekçesini ise bir önceki program değişikliği gibi toplumsal, bilimsel ve teknolojik, ekonomik gelişmelerin ve bireysel ihtiyaçların son yıllarda değişmesinden ötürü yeni bir program hazırlama ihtiyacının doğması olarak açıklamıştır (Eker, 2020). Ayrıca 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim programında değerler eğitiminin ayrı bir konu alanı veya ünite şeklinde değil eğitim sürecinde yer alan ve programın en önemli parçası olarak kabul edilen bir konumda olduğu da söylenebilir (Öztürk & Kafadar, 2018). Yapılan bu son değişiklikle beraber Sosyal Bilgiler dersinin özünü oluşturan aktif yurttaşlık, disiplinler arası bakış açısı, dijital vatandaşlık kavramı ve konuları dikkat çekici özellikler olarak programda yer almaktadır (Kılınç, 2019).

2.3. Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Genel ve Özel Amaçları

Bilgi ve teknoloji çağı olarak adlandırılan 21. yüzyılda bilimsel ve teknolojik gelişmeler baş döndürücü bir hızla ilerlemekte ve gelişmektedir. Okulun temel amacının bireyleri içinde yaşadıkları topluma ve dünyaya hazırlamak olduğu düşünüldüğünde son yıllarda bilim ve teknolojide yaşanan gelişmelerin çok fazla olması bireylerin önceki yıllara kıyasla daha fazla karmaşık problemlerle baş etmesini gerekli kılmaktadır. Bu karmaşık problemlerin çözümü için

bir çok disiplinin bulgularından yararlanılmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Öğrencileri hayata hazırlamak ve ileride yaşayabilecekleri kişisel ve toplumsal karmaşalara karşı hazırlıklı olabilmeleri adına öğrencilerin birtakım değerler ve yeterliliklerle donatılmaları zorunlu hale gelmiştir. Çağımızda yaşanan hızlı gelişmelere paralel olarak okullarda, eskiden olduğu gibi bilgiyi doğrudan aktarma ve ezberletme yerine bilginin öğrenci tarafından özümsemişi, işlenmesi; beceri ve değerleri içselleştirebilmesi önem kazanmıştır. Bu amaçla Sosyal Bilgiler Öğretim programında önceki bölümlerde bahsedildiği gibi son yıllarda sıklıkla düzenleme yoluna gidilmiş ve müfredat üzerinde birtakım yenilikler, değişiklikler yapılmıştır. Bu bağlamda 2015 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında genel amaçlar başlığı altında araştırma konumuzla ilgili öğrencilere Sosyal Bilgiler dersinde kazandırılması hedeflenen amaç şu şekilde ifade edilmiştir; *“Toplumsal ihtiyaçların teknolojiyi doğurduğunu ve bu ihtiyaçların toplumları nasıl etkilediğini kavramak, güvenilir ve doğru bilgiye ulaşmanın yollarını bilen eleştirel düşünme becerilerine sahip bireyler olmak”* (MEB, 2015).

2018 yılında MEB tarafından yayınlanan Türkiye Yeterlilikler Çerçevesinde ise öğrencilerin eğitim süreci boyunca kazanması planlanan yetkinlikler sekiz kategoride belirlenmiştir (MEB, 2018). Bu yeterliliklerden biri olan “sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler” kısmı ise bölüm başlığımız için dikkat çekici niteliktedir. Bu yetkinliğe göre; öğrenciler bireylerin farklılaşan toplum hayatı ve iş hayatına etkin ve yapıcı bir şekilde katılmalarına fırsat tanıyan; aynı zamanda gerekli durumlarda öğrencilerin olası çatışma durumlarını çözebilecek özelliklerle donatılmasını sağlayacak tüm davranış türlerini kapsayan bir yapıdadır şeklinde ifade edilmiştir. Vatandaşlık konusundaki yetkinlikte ise öğrencilerin

sosyal ve politik yapılar ile kavramlara ilişkin bilgilerle donatmayı; demokratik hayata aktif bir biçimde katılım kararlılığına sahip bireyler olarak donatmayı öngörmektedir (MEB, 2018).

2018 yılında MEB tarafından kamuoyuyla paylaşılan ve yürürlüğe giren Sosyal Bilgiler Öğretim Programında ise araştırma konumuzla ilgili Sosyal Bilgiler dersinin özel amaçları şu şekilde belirtilmiştir;

1. Eleştirel düşünme becerisini kazanmış bireyler olarak güvenilir ve doğru bilgiye ulaşabilmenin yollarını bilen öğrenciler olarak yetişebilmelerini sağlamak.
2. Toplumda var olan her mesleğin önemli ve değerli olduğu fikrinden hareketle çalışmanın sosyal hayattaki önemini kavrayan bireyler olarak yetişmelerini sağlamak.
3. Farklı mekan ve dönemlere ait olan tarihsel kanıtları sorgulayıp kişiler, olaylar, olgular ve nesneler arasındaki farklılık ve benzerlikleri belirleyen, tarihsel süreklilik ile tarihsel değişimi algılayan bireyler olabilmelerini sağlamak.
4. Bilişim teknolojilerini bilinçli bir şekilde kullanan ve bilim- teknolojinin tarihsel gelişim aşamaları ile sosyal hayat üzerindeki etkilerini kavrayan bireyler olabilmelerini sağlamak.
5. Bilimsel ahlak prensipleri çerçevesinde bilgiyi üretme ve kullanma aşamalarında bilimsel düşünmeyi esas alarak bilgiye ulaşan ve her aşamada bilimsel ahlak prensiplerini gözetten bireyler olabilmelerini sağlamak (MEB, 2018).

Bu bölümde ayrıca bahsedilmeye değer bir diğer önemli husus ise 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda programın uygulanmasında dikkat edilecek hususlar başlığı altında 8. maddede Millî Eğitim Bakanlığı'nın şu ifadelerle yer vermesidir;

“Efsane, destan, masal, atasözü, halk hikâyesi, türkü ve şiir gibi türlerden yararlanılarak Sosyal Bilgiler dersi edebî ürünlerle desteklenmelidir. Öğrenciler; konuları sevdirecek roman, tarihî roman, hikâye, hatıra, gezi yazısı ve fıkra gibi edebî ürünler okumaya teşvik edilmelidir. Ayrıca uygun görülen kazanımlar resim, musiki, minyatür, gravür, hat, heykel, mimari, tiyatro, sinema gibi geleneksel veya modern sanat ürünleriyle desteklenmelidir” (MEB, 2018).

2.4. Sosyal Bilgiler ve Edebi Ürünler İlişkisi

Edebi ürünlerle desteklenen sosyal bilgiler öğretimi genel anlamda sosyal bilgiler dersinin amaç ve hedeflerine ulaşabilmek adına müfredatın ve öğrenme- öğretme süreçlerinin konu kazanımlarına uygun roman, tiyatro, biyografi, mitoloji, şiir vb. edebi eserlerle desteklenmesi ve bu eserlerin derse yardımcı bir materyal olarak kullanılması şeklinde ifade edilmektedir (Demir & Akengin, 2014).

Sosyal Bilgiler öğretimiyle, toplumsal hayata ve çağa uygun tutum ve davranış değişikliği gerçekleştirmeye çalışmak okulun, dahası eğitimin toplumsal ve siyasal işlevlerini gerçekleştirmeye çalışmaktır. Bu işlevleri gerçekleştirme, “topluma sağlıklı bir biçimde uyum yapabilmeleri için insanları etkilemektir. Bu etkileme, geçmişteki sosyal ve ulusal değerleri tanıtip benimsetme, bugünün gerçeklerini gösterme ve geleceğe dönük değerler, hüneler kazandırma yoluyla olabilmektedir (Öztürk & Otluoğlu, 2012).

Ders esnasında yararlanılan yazılı edebi ürünler Sosyal Bilgiler öğretiminde öğrencilerin birçok önemli öğrenmeleri kazanabilmelerine de yol açabilir. Bunlardan birisi de edebi ürünlerin öğrencilerin okuma becerilerinin geliştirilmesine katkı sunmasıdır. Örnek olarak öğrenciler okuma yaşantıları sayesinde yeni kavramlar öğrenebilir; yeni ve farklı bakış açıları kazanabilirken aynı zamanda okuma becerilerini de geliştirebilir ve güçlendirebilirler (Kolaç & Özer, 2018). Edebi ürünler farklı disiplinler arasındaki yapay engelleri kaldırır, öğrencileri okumaya teşvik edebilir ve böylece okuma becerileri ile Sosyal Bilgiler dersi hedeflerini gerçekten bütünleştirebilmeye yardımcı olabilir (Turk, Klein, & Dickstein, 2007).

Bir diğer katkı olarak ise edebi ürünlerin öğrencilerin dil becerileri ile tarihsel düşünme becerileri geliştirmelerine sunduğu katkı olarak bahsedilebilir. Sosyal Bilgiler dersindeki öğrenciler için dilsel becerilerinin gelişimi ile tarihsel düşünme becerilerinin gelişimi birbiriyle bağlantılı bir yapıdadır. Örnek vermek gerekirse tarihle ilgili üniteler işlendiğinde öğrenciler açısından soyut ve karmaşık gelen kavramların öğrenilebilmesi için öğrencilerin yetkin dil becerilerine de sahip olmaları gerekmektedir. Bir diğer ifadeyle öğrencilerin derste işlenen kavramlara önceden aşina olmaları gerekmektedir (Dolmaz, 2018). Bu konuda soyut ve karmaşık kavramların öğretilmesinde biyografiler öğrencilere yardımcı olabilir. Aynı şekilde Öğrencilerin demokratik bir toplumun birer ferdi olarak analitik ve eleştirel düşünme becerilerine sahip; inanç ve değerleri inceleyen, olumlu tutum ve değer geliştirebilen etkin bireyler olabilmeleri için Sosyal Bilgiler öğretimine büyük önem düşmektedir. Öğrencilerin bahsi geçen becerileri edinebilmeleri için yeterli derecede sözlü ve yazılı dil becerilerine sahip

olması gerekmektedir. Sosyal Bilgiler dersi yapısı itibariyle öğrencilerin ilgili dilsel ve ifadesel becerileri edinebilmeleri için uygun niteliktedir. Sosyal Bilgiler dersinin konuları ve etkinlikleri düşünüldüğünde; öğrencilerin okuyabilme, yazabilme ve düşüncelerini ifade edebilme etkinliklerinde Sosyal Bilgiler dersi söz konusu etkinliklere zemin oluşturabilir (Öztürk, Keskin & Otluoğlu, 2014).

Bu duruma ek olarak, Sosyal Bilgiler derslerinde edebi ürünlerden yararlanmanın öğrenciler açısından diğer faydaları şu şekilde ifade edilebilir;

Edebi ürünler; konularda sunulan biçim ve içeriği anlamlandırabilme ve öğrencilerin ders kitapları ile birinci elden kaynak belgelerde konunun nasıl ele alındığını daha fazla kavrayabilme aşamalarında öğrencilerin anlamlı bilgiler oluşturabilmesine katkı sağlayabilir. Bu durum aslında öğrencilere tarih konularında genelde sınıf içerisinde duyduklarından veya okuduklarından daha fazlasını öğrenebilme fırsatı da sağlar. Edebi ürünlerin kullanımı öğrencilere aynı zamanda sosyal bilgiler haftalık ders saati sınırlılığını aşabilme ve okul dışı ortamlarda da zengin öğrenme deneyimleri edinebilmede yarar sağlayabilir (Turk, Klein, & Dickstein, 2007).

Sosyal Bilgiler öğretiminin bir diğer amacı da öğrencilerin bir takım değer ve kavramları içselleştirebilmesine katkı sağlamaktır. Bu bağlamda düşünüldüğünde edebi ürünlerinden bir takım duyuşsal davranış özellikleri öğrencilere kazandırılmak istendiğinde de faydalanılabilir (Öztürk & Otluoğlu, 2012). Öğrencilerin edebi ürünlerle kurduğu iletişim aslında bir duygu ve düşünce eğitimidir denilebilir. Söz konusu edebi ürünlerle kurulan iletişim öğrencilerde bir duyarlılık oluşmasında ve kültürel anlamda bilinçlenmeye fırsat sağlayabilir. Edebi ürünlerle yakın temas kurma alışkanlığına sahip bir öğrenci kendini başkalarının yerine koyar, farklı bireylere ve kişiliklere saygı duymayı öğrenir, farklı kişilere karşı hoşgörülü olma becerisini edinir ve çeşitli insanların farklı özelliklere sahip olabileceğini algılayabilir. Bu süreç sayesinde edindiği farklı yaşantılarla kendi kişiliğinde değişiklikler yapma arzusunda bulunabilir (Öztürk & Otluoğlu, 2012).

Edebi ürünler; öğrencilerin bahsedilen dönemin duygu ve düşüncelerini anlayabilmelerine ve bahsi edilen zaman dilimini kavrayabilmelerine de katkı sağlayabilir. Edebi ürünlerin kullanımı ile Sosyal Bilgiler öğretim programında ele alınan eleştirel düşünme, çeşitli ders kavramlarını anlayabilme, karar verme, problem çözme, akıl yürütme, kavramları ve konuları yorumlayabilme gibi bilişsel becerilerin geliştirilmesine katkı sağlayabilir. Tüm

bunlara ek olarak öğrenciler edebi ürünlerin Sosyal Bilgiler dersinde kullanımı sayesinde kendi okuma deneyimlerine ve yorumlamalarında aktif bir rol üstlenerek yapıcı bir öğrenme süreci geçirebilirler (Guzzetti, McGowan & Kalinski, 1992). Edebi ürünlerle desteklenen Sosyal Bilgiler öğretiminde öğrencilerin tarihsel ya da güncel konular üzerindeki farklı bakış açıları ortaya çıkarılabilir. Ayrıca bu yolla birincil ve ikincil tarihi kaynakların aslında güncel olayların veya tarihsel konuların bir yorumu olduğunu da öğrencilerin fark etmesi sağlanabilir. Öğrenciler yazarların aynı konudaki metinlerde farklı bakış açılarına sahip olduğunu görebilir ve eleştirel bir bakış açısı kazanabilirler. Edebi ürünlerin kullanımı ile desteklenen Sosyal Bilgiler öğretimi tipik ve yaygın öğretmen merkezli, soru-cevap şeklinde işlenen derslerden ziyade öğrenci liderliğinde tartışmaları ve öğrencilerin birbirleriyle olan etkileşimlerini teşvik edebilir. Öğrenciler bu sayede okuma ve dil becerilerini geliştirmek için ders kitabında yer alan metinlerde veya diğer metinlerde yer alan ve önemli kabul edilen fikirleri veya ifadeleri birbirleriyle tartışabilirler. Öğrenciler metindeki var olan anlam ve kavramlar hakkında eleştirel düşünebilir ve bu konudaki fikirlerini diğer öğrencilere aktarabilirler (McCall, 2010).

Bir önceki bölümde bahsedildiği gibi 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında; sosyal bilgiler dersinin destan, masal, atasözü, türkü, şiir, efsane vb. gibi edebi ürünlerle desteklenmesi gerektiğinden bahsedilmiş ve öğrencilerin sosyal bilgiler ders konularını sevebilmeleri için dersin roman, tarihi, roman, hikâye, hatıra, fıkra, gezi yazısı vb. edebi ürünlerin okunması konusunda öğrencilerin teşvik edilmesi gerektiği Millî Eğitim Bakanlığı tarafından ifade edilmiştir (MEB, 2018). Bu doğrultuda düşünüldüğünde; öğrencilerin sosyal bilgiler ders konularını öğrenme süreci içerisindeki motivasyonları edebi ürünlerden yararlanma ile daha olumlu şekilde artabilir. Öğrenciler Sosyal Bilgiler konuları kapsamında edebi ürünlerden yararlanarak estetik deneyimler yoluyla bilgi edinme becerisi kazanabilir ve daha öznel olarak öğrenmeye karşı motive olabilirler (Heubach, 1984).

Edebi ürünlerin Sosyal Bilgiler dersinde kullanılması öğrencilere yeni kültürleri keşfetme fırsatları sağlamanın yanı sıra öğrencilerin tartışmak için çok hassas olabilecekleri fikirler üzerinde oynayabilmelerine de olanak sağlayabilir. Öğrencilerin hayatlarında karşılaşılabilecekleri göç, sınır dışı edilme, bir aile üyesinin işsiz kalması veya ayrımcılık gibi konularda farklı fikirler edinebilmeleri bu yolla sağlanabilir. Sosyal Bilgiler müfredatında edebi ürünlerin kullanımı öğrencilerin insan deneyimlerinin somut hale getirilmesinde, sağlıklı kimlik oluşturmaları ile insanlar, diller, kültürler ve inançlar arasındaki farklılıkların takdir edilebilmesi gibi konularda yardımcı olabilir (Meléndez, 2015). Ayrıca edebi ürünlerin Sosyal

Bilgiler konularında destekleyici bir araç olarak kullanılması öğrencilerin hayatlarında yaşanması muhtemel olayları ve zorlu sosyal sorunları yansıtabilmesi bakımından öğrencilerin farklı öğrenme deneyimleri edinmelerine katkı sağlayabilir (Meléndez, 2015). Edebi ürünlerle desteklenen bir Sosyal Bilgiler öğretimi aslında öğrencilerin karakter gelişimi açısından da destekleyicidir. Zira öğrencilerin bir kitabın sayfasında tanıştıkları karakterler gerçek hayatta tanıştıkları insanlar kadar öğrenciler üzerinde güçlü bir etki bırakabilir (Almerico, 2014).

Sosyal Bilgiler dersinde öğrencilerin edinmeleri hedeflenen becerilerden biri olan eleştirel düşünme becerisi göz önüne alındığında sosyal bilgiler öğretiminde edebi ürünlerin kullanılması öğrencilerin basmakalıp fikirlere meydan okuyabilmelerini, empati ve merhamet yeteneklerini geliştirmeleri için onlara fırsatlar sunar; öğrencilere bireysel farklılıkları kabul etme ve hoşgörülü olma noktasında onları teşvik eder (Lintner, 2011).

Biyografiler sadece söz konusu kişinin kronolojik yaşam öyküsünü anlatmakla kalmaz aynı zamanda arka planda konu alınan kişinin içerisinde yaşadığı tarihsel dönemin sosyal ve ekonomik gelişmelerini de anlatır. Biyografilerde söz konusu kişinin bireysel mücadeleleri, başarıları, karşılaştığı zorluklar ve bu zorlukları aşma konusundaki yöntemleri gibi birçok alt konu da anlatılmaktadır. Biyografilerin ne türlerde yazıldığı ve içeriklerinin nelerden oluştuğu ile ilgili bir sonraki bölümde bahsedilecektir.

2.5. Biyografi ve Türleri

Biyografi; en genel tanımıyla gerçek hayatta var olan veya var olmuş bir kişinin bir yazar tarafından hayat öyküsünün kaleme alınması sonucu ortaya çıkan eserlerin genel ismidir. Genel olarak hayatı, başarıları, uzmanlık alanları, ilgi alanları gibi çeşitli özellikleri ile yaşadığı toplumda ve dönemde öne çıkan, merak uyandıran ve sıra dışı yaşamıyla diğer insanların ilgisini çekmiş kişilerin hayat öykülerinin biyografilerde yer aldığı söylenebilir. Her edebi türde olduğu gibi biyografilerde de herkes tarafından yapılan birtakım sınıflandırmalar mevcuttur. Aşağıdaki bölümde biyografi türleri ve sınıflandırılmasından bahsedilecektir.

Biyografiler genel anlamda portre, monobiyografi ve otobiyografi şeklinde 3 başlık olarak incelenmektedir. Otobiyografi; aslında kişinin kendi hayat hikayesini kendisinin kaleme aldığı yazılara denmektedir. Sanat, spor, edebiyat, politika, bilim vb. alanlarda yaptıkları ile ön plana çıkmış kişilerin hayatları boyunca başlarından geçenleri kendi ağızlarından anlatmalarına dayanır. Monografilerde ise; ünlü bir kişiliğin hayatı başta olmak üzere, oluşturduğu eserler,

başarılar, karakteri vb. özellikleri ayrıntılı ve geniş şekilde incelenir. Monografi bir yazı şeklinde olabileceği gibi, bir eleştiri, bir tarihsel dönem veya herhangi bir konu üstünde yapılan derin ve ayrıntılı bir araştırma şeklinde de olabilmektedir. Portre ise bir şahsı karakteristik nitelikleriyle okuyucuya tanıtmaya amacı ile yazılmış edebi yazılara denmektedir. Portrelerde eğer söz konusu kişinin sadece fiziksel özellikleri ve dış görünüşü anlatılıyor ise bu portrelere fiziksel portre; söz konusu kişinin ruh hali ve içsel dünyası anlatılıyor ise bu portrelere de ruhsal portre denmektedir (Çalışkan & Öntaş, 2020).

Biyografiler yazım tekniklerine göre ise biyografik roman, nekroloji ve bilimsel biyografi olmak üzere üç türde sınıflandırılmaktadır. Bilimsel biyografilerde; hayatı anlatılan kişinin toplumdaki konumu, başarıları, eserleri ve eser özellikleri kronolojik bir düzen halinde eleştirel bakış açısıyla belge ve araştırma-incelemelere dayanarak yazılmaktadır. Bilimsel biyografilerde söz konusu kişinin doğumu, çocukluk yılları, eğitim hayatı, çalışma hayatı, oluşturduğu eserler ve bu eserlerin özellikleri, kazandığı başarılar vb. kısımlar bölümler halinde anlatılır. Biyografik romanlarda ise ünlü insanların hayatını merkeze alarak bunu roman teknikleri içerisinde işleyen biyografi çeşididir. Biyografik romanlarda söz konusu ünlü kişinin hayatı, zaafı, düşünceleri, geçirdiği ruhsal sıkıntılar, elde ettiği başarılar, yapmak istediği şeyler, sırları vb. estetik bir dille anlatılır. Nekrolojiler ise ünlü bir kişinin ölümünü takip eden günlerde genel olarak gazete, dergi ve diğer medya araçlarında söz konusu ünlü kişinin yakın çevresinde olup yaşamının bir bölümüne tanıklık etmiş kişilerin o kişinin eserleri, çalışma prensipleri, ahlakı, kişiliği, üstün özellikleri, karakteri vb. gibi özelliklerini anı üslubu içerisinde anlattığı metinlerdir (Çalışkan & Öntaş, 2020).

Biyografilerin bir diğer sınıflandırılması ise şu şekilde yapılmaktadır;

Özgün biyografiler: Tamamı kaynaklara ve belgelere dayanan; arşiv incelemeleri, röportajlar, araştırma ve gözlemler yoluyla geniş bir şekilde inceleme yapılan biyografilerdir (Çalışkan & Öntaş, 2020).

Hikayeleştirilmiş (Kurgusal) Biyografiler: Anlatılan olayların tamamen gerçeğe dayanmasının yanı sıra biyografinin yazarı tarafından belirli bir kurgu etrafında yeniden düzenlenen ve bazı bölümlerde yazarın kendi kişisel yorumlarını ve düşüncelerini de içeren biyografilerdir (Çalışkan & Öntaş, 2020). Kurgusal biyografi, belirli bir bireyin belirli bir tarihsel arka planda onun karakteristik, temel niteliklerinin ne olduğunun anlatıldığı biyografi türüdür (Schabert, 1982).

Kişinin hayatının tamamı veya bir bölümünün anlatıldığı biyografiler: Kişinin hayatının bütün yönleri ile en ince ayrıntılara varıncaya dek incelendiği, araştırıldığı, geçmişe ait belgeler

ve bilgiler ışığında kaleme alınan biyografi türüdür. Kişinin hayatının bir bölümünün anlatıldığı biyografilerde ise söz konusu kişinin ulaşmayı hedeflediği amacına kadar olan hayat öyküsünün anlatıldığı biyografi türüdür (Çalışkan & Öntaş, 2020).

Bir diğer sınıflandırma ise şu şekilde ifade edilmektedir;

Kolektif (veya toplu) Biyografiler: Ortak bir unsura sahip birkaç kişinin kısa yaşam öykülerinden oluşan çalışmalardır. Örneğin; meslek, fiziksel özellikler, cinsiyet, yaş, meslek veya kültürel kimlik gibi birbiriyle ortak özelliklere sahip insanların kısa hayat öykülerinden oluşmaktadır. Kolektif biyografiler genel olarak tematik şekilde düzenlendiklerinden daha az insanı ayrıntılı olarak tanımlama eğilimindedirler (Rosenberg, 2019).

Eleştirel Biyografiler: Eleştirel biyografilerde biyografisi yazılan kişinin yaşamı ve eserleri birlikte alınır ve objektif bir şekilde değerlendirilir (Körükçü & Er, 2020). Eleştirel biyografilerde öğrenciler bir kişinin hayatındaki kritik öneme sahip bir olayı gözden geçirip değerlendirir; kişinin yaşamı eleştirel süzgeçten geçirilerek kişinin geçmiş yaşamı ve alanına yaptığı önemli katkıları bağlamında derinlemesine inceleme yapılır (Jacobs, 2007).

Tarihsel Biyografiler: Tarihsel biyografiler; merkezine tarihte yaşamış bireyleri alan ve söz konusu kişilerin yaşam öykülerinin tarihsel metodoloji ve tarihsel bakış açısıyla değerlendirilerek sunulduğu bir edebi türdür. Antik çağlardan günümüze kadar tarihin herhangi bir dönemindeki çeşitli kişilerin yaşam öyküsü tarihsel biyografilere konu olabilir (Possing, 2004).

Edebi Biyografiler: Edebi biyografilerde; yazarın eserlerini meydana getirme sürecindeki kariyer gelişimi odağa alınarak yazarın iç dünyası, yazarlık sürecindeki ilerlemeleri, elde ettiği başarılar ve yazma yöntemleri okuyucuya tanıtılır (Nagourney, 1978). Ayrıca edebi biyografiler; eser sahibi yazarın zihin yapısını ve eseri üretme sürecindeki psikolojik ve tarihsel nedenlere ışık tutma amacı da taşırlar (Kronick, 1984). Edebi biyografilerin bir kısmında yazarlar kendi dönemlerindeki önemli toplumsal olaylar bağlamında değerlendirilerek anlatılırken, bazı edebi biyografilerde ise biyografi yazarı söz konusu yazarın eserleri üzerine kişisel yorumlarını katarak edebi açıdan eserleri ve yazarı değerlendirir (Benton, 2005).

Popüler Biyografiler: Edebi açıdan pek fazla değeri olmayan bu tür biyografilerde; mankenlerin, sporcuların, iş adamlarının, müzisyenlerin yani popüler kişilerin yaşamları anlatılmaktadır (Körükçü & Er, 2020).

İlmi/Bilimsel Biyografiler: Bu tür biyografilerde belirli zaman ve yerdeki meydana gelen kültürel, bilimsel veya politik gelişmelerin nasıl bir araya geldiği incelenir. Bilimsel gelişmeler bakımından önemli rol oynayan birtakım bireylerin içsel deneyimleri ve bu deneyimlerin toplum nazarında nasıl bilinir hale geldiği açıklanır. Bu tür biyografiler rol model olarak örnek alınabilecek bilim insanlarının yaşamından sunduğu kesitler ile genç kuşaklara ilham verme işlevini de taşır. Toplumsal açıdan önemli görülen kavramsal, araçsal ve bilimsel gelişmelerin başlangıç hikayelerini anlatma açısından bu tür biyografiler önem taşımaktadır (Greene, 2007).

Dijital Biyografiler: Tamamen dijital biçim ve içerikte olan; güncel resimler, metinler, düşünce ve fikirleri ifade eden yazılar ile diğer medya içeriklerini bünyesinde barındıran web sayfaları ve web günlüklerinden oluşan; teknolojinin gelişmesiyle yeni bir biyografi türü olarak karşımıza çıkan biyografi türüdür. Yazar ve okuyucu kitlesi olarak bu tür biyografiler evrensel okuyucu kitlesine internette oluşturulan tıklama bağlantılarıyla hitap eder ve okuyuculara özgün bir okuma deneyimi sunar (Hardey, 2004).

2.6. Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Biyografi Kullanımı

Bu bölümde sırasıyla edebi eserler ve bu çalışma kapsamında yer alan biyografi kullanımı ile ilgili Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında önerilen yerlerden bahsedilecektir.

Millî Eğitim Bakanlığı 2004 yılından itibaren öğretim programlarında değişikliğe gitmiş ve 2005 yılından itibaren yeni öğretim programları ülkemizde uygulamaya konmuştur. Bu değişiklikler, Avrupa Birliği ile olan müzakere süreci, çağdaş dünyaya uyum, yerel ve küresel ölçekte son yıllarda yaşanan gelişme ve değişimlerin eğitim alanına aktarılması vb. gibi ihtiyaçlar sebebiyle Millî Eğitim Bakanlığı tarafından ilköğretim programları üzerinde düzenlemeler yapılarak gerçekleştirilmiştir. Bu ihtiyaçlar doğrultusunda disiplinler arası bir anlayış gözetilerek, yapılandırmacı yaklaşım esaslarının benimsendiği ve NCSS (ABD Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi)'den örnek alınan temaların uyarlanmasıyla tematik yaklaşımlı hazırlanan Sosyal Bilgiler Öğretim Programı 2005 yılında yürürlüğe girmiştir (Kaymakçı, 2015).

2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı taslağında yer alan programın uygulanmasında dikkat edilecek hususlar başlığı altında çalışma kapsamımıza giren şu ifadeler yer verilmiştir;

“Öğretmen, ulusal, insani, manevi ve ahlaki konular ile kültürel değerlerimiz bakımından besleyici olmalı ayrıca laik, sosyal, demokratik bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti

devletine karşı görev ve yükümlülüklerini yerine getirmede öğrencilerine yol gösterici pozisyonunda olmalıdır. Bu bağlamda öğretmen; ders konularını öğrencilerin sevmesini sağlayacak tarihi roman, hatıra, hikâye, gezi yazısı, şiir, fıkra, roman vb. gibi edebi ürünleri okuma konusunda öğrencileri teşvik etmelidir” (MEB, 2005).

Dikkat edilirse söz konusu ifadede biyografi gibi çeşitli edebi ürünlerin okunmasının öğrencilere faydalı olabileceği ve öğrencilerin ders konularını sevmesine katkı sunabileceği belirtilmiştir. Aynı şekilde 2005 programında çalışma kapsamımız doğrultusunda ele alınabilecek şu ifadelerle de değinmekte fayda vardır;

“Ayrıca öğretmen, sınıf içerisinde veya müze içerisinde drama etkinlikleri düzenleyerek geçmişteki yaşantıların canlandırılmasını sağlamalı, öğrencilerin tarihi şahsiyetler ile empati kurabilmesine yol açacak fırsatları sağlayabilmelidir. Öğrencilere verilecek olan ödevlerin gerçek hayat problemlerinden seçilmesine özen gösterilmelidir” (MEB,2005).

Bu ifadeden hareketle öğrencilerin tarihi olayları kavramalarına, tarihi değişim ve sürekliliği algılamalarına yardımcı olabilecek aynı zamanda da tarihte yaşamış kişilerle empati kurabilmelerini sağlayabilecek unsur olarak biyografi gibi edebi türler sayılabilir. Yazılı birer edebi ürün olan biyografiler aracılığıyla öğrencilere birtakım vatandaşlık bilinci ve değerleri kazandırılmasının da öngörüldüğü şu ifadelerle belirtilmiştir;

“Benzer şekilde destan, masal, atasözü, halk hikayeleri, türküler, şiirler vb. yazılı veya sözlü edebi ürünlerden yararlanılarak sosyal bilgiler dersinin edebiyat ve coğrafya dersleri ile kaynaştırılması sağlanmalı ve öğrencilere vatan sevgisi aşılanmalıdır” (MEB,2005).

Yukarıdaki ifade doğrultusunda öğrencilere sadece tarih konuları kapsamına giren becerileri kazandırma da değil ayrıca vatandaşlık konuları kapsamındaki beceri ve değerleri kazandırmada da biyografilerden yararlanılabileceği söylenebilir. 2005 yılından sonra MEB değişen dünya şartlarına eğitim programlarının entegrasyonunu yapabilmek adına 2015 yılından itibaren çeşitli düzenlemelere gitmiş ve bir taslak öğretim programı yayınlamıştır. Buna göre 2015 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı taslağında da bu çalışmanın kapsamına giren bir takım önemli ifadelerle 5. Sınıf Bilim, Teknoloji ve Toplum ünitesi başlığı altında yer verilmiştir. Bu ifade; *“Bu öğrenme alanı öğrencilerin bilim ve teknolojinin gelişim sürecini ve toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini kavramalarını sağlayarak onlara bilgiye ulaşmada teknolojiyi kullanma becerisi kazandırmayı amaçlamaktadır. Bu kapsamda öğrencilere bilim ve teknolojiyi etik, tarih, felsefe, sosyoloji ve hukuk perspektifinden değerlendirme becerileri*

kazandırılacaktır.” şeklinde belirtilmiştir (MEB, 2015). 2015 taslak programında belirtildiği üzere öğrencilerin ilgili üniteye teknoloji ve bilimin tarihsel gelişim sürecini anlayabilmesi, yordayabilmesi ve çeşitli çıkarımlar yaparak değerlendirebilmesi için biyografilerden bir öğretim materyali olarak yararlanılması mümkündür diyebiliriz. 2015 yılında yayınlanan taslak öğretim programının ardından günümüze kadar uygulanmakta olan 2018 programı hayata geçirilmiştir. Günümüzde hala uygulanan güncel 2018 Sosyal Bilgiler öğretim programında ise; programın uygulanmasında dikkat edilecek hususlar başlığı altında çalışma kapsamımıza giren şu ifadeler yer verilmiştir; “Efsane, destan, masal, atasözü, halk hikâyesi, türkü ve şiir gibi türlerden yararlanılarak Sosyal Bilgiler dersi edebî ürünlerle desteklenmelidir. Öğrenciler; konuları sevdirecek roman, tarihî roman, hikâye, hatıra, gezi yazısı ve fıkra gibi edebî ürünler okumaya teşvik edilmelidir.” (MEB, 2018).

Sosyal Bilgiler Öğretim Programında son yıllarda yapılan güncelleme ve değişiklikler ile biyografi kullanımının önemi ve değeri üzerine vurgu yapıldığı programlardaki ifadelerden anlaşılmaktadır. Millî Eğitim Bakanlığının da öngördüğü üzere bu çalışma kapsamında, Sosyal Bilgiler dersinin ilgili ünitelerinde biyografi gibi edebî ürünlerden yararlanılmasının öğretim içeriğini zenginleştirebileceği ve öğretim sürecini destekleyebileceği varsayılmaktadır.

2.7. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Biyografi Kullanımının Avantajları

Sosyal Bilgiler öğretiminde bir edebî tür olarak biyografi kullanımının birtakım avantajları ve sınırlılıkları olduğu söylenebilir. İlk olarak biyografi kullanımının öğrencilere sunacağı katkılar ve avantajlardan bahsetmek gerekirse; öğrencilerin ortaya koydukları fikir ve çalışmalarla toplumda tanınır hale gelmiş kişileri genellikle kendilerine örnek alma eğilimine sahip oldukları ifade edilebilir. Bu açıdan bakıldığında biyografiler öğrencilere başka kişilerin hayatta karşılaştıkları çeşitli zorluk ve mücadelelerin nedenlerini gösterir, öğrenciler biyografide bahsi geçen kişinin deneyimlerinden yararlanarak ileride karşılaşılabilecekleri problemleri çözerken kendi hatalarını görerek kendi deneyimlerini başkalarıyla kıyaslama imkânı tanıyabilir. Bu bağlamda biyografiler öğrencilerin ileride kendi hayatları ile ilgili karar verme süreçlerinde kılavuzluk görevi görerek, öğrencilerde çok çalışma ve büyük işler başarma arzularını tetikleyebilir (Kemiksiz, 2018). Bunun yanı sıra biyografik eserler öğrencilere hem iyi bir sanat yapıtının verdiği estetik zevkleri verebilir hem de öğrencilerin çeşitli derslerde edindikleri bilgileri anlamlandırma ve pekiştirme noktasında onlara yardımcı olabilir (Çalışkan & Öntaş, 2020). Bilgileri anlamlandırma ve öğrenilen bilgileri pekiştirme açısından

biyografilerin ise öğrencilere sunacağı katkılar şu şekilde ifade edilebilir; biyografiler aracılığıyla ilgili konu veya ünite öğrencilerin bahsi geçen kişi hakkında salt bir yaşam öyküsünden ziyade farklı bilgileri de öğrenmesi mümkün olabilir. Örneğin; biyografiler aracılığıyla yaptığı buluşlar, gösterdiği fedakârlık, azim veya çalışkanlık sayesinde kendi toplumunda tanınan ve saygı duyulan bireylere karşı öğrencilerin hayranlık ve saygı duymaları sağlanabileceği gibi aynı şekilde söz konusu rol model olabilecek başarılı bireylerin hayatları hakkında var olan bir takım soyut bilgiler, kavramlar ve olaylar daha somut hale getirilebilir (Er & Şahin, 2012). Biyografilerde bahsi geçen tarihi dönem ve tarihi olayları öğrenirken öğrencilerin tarihsel süreklilik ve tarihsel değişimi fark edebilmelerinde birtakım güçlükler yaşanabilir. Bu bağlamda düşünüldüğünde tarihi olayların ve tarihsel kişiliklerin işleniş sırasında ilgili kişilerin salt yaşam öyküsünün tekdüze bir biçimde öğrencilere sunulması öğrencilerin konuya detaylı hâkim olamamalarına yol açabilir. Bu durumun yanı sıra tarihi olayların ve kişilerin tekdüze bir biçimde öğrencilere derste sunulması öğrencilerin ilgili kişiyi sadece bir tarihi figür olarak algılamalarına neden olabilir. Bu amaçla biyografiler ile söz konusu kişilerin insani yanlarına daha çok dikkat çekilebilir ve konunun öğrenciler tarafından daha insani bir perspektif ile incelenmesi sağlanabilir (Adeunmobi, 1979). Biyografiler yalnızca söz konusu bireylerin yaşam öyküsünü anlatmakla kalmaz aynı zamanda arka planda da mekân, dönem, tarihi olaylar vb. gibi bilgilere de yer verir. Bu doğrultuda düşünüldüğünde; biyografiler ile öğrenciler, biyografide bahsedilen kişinin içerisinde yaşadığı toplumu tanımının yanı sıra ayrıca o toplumun kültürü, gelenekleri, kuralları ve değer yargıları hakkında bilgi edinebilir. Biyografiler sayesinde öğrenciler bir dönemin ruhunu yakalarken aynı zamanda geçmiş dönem ile içerisinde bulundukları dönemi kıyaslayabilirler. Öğrencilere tarihsel süreklilik veya değişimin nasıl gerçekleştiğini anlatma ve kavratma konusunda biyografilerden yararlanılabilir (Er & Şahin, 2012). Dahası biyografide konusu geçen kişinin hayat öyküsünden hareketle öğrenciler; söz konusu kişi veya kişilerin yaşadığı dönemde meydana gelen önemli olayları zaman, mekân, yer, detay, konum vb. gibi açılardan irdeleyip analiz etme fırsatı bularak; biyografiye konu olan topluluk veya kişilerin yaşadıkları dönem içerisindeki ideallerini, umutlarını, gösterdikleri fedakarlıkları ve isteklerini de daha iyi anlayabilirler (Er & Şahin, 2012). Dolayısıyla, çocuk edebiyatı ürünlerinden biri olan biyografiler sosyal bilgiler ders kitabına yardımcı bir kaynak olarak öğretim sürecini destekleyici bir unsur olarak kullanılabilir. Sosyal bilgiler konu içeriklerinin hikayeleştirilmiş bir formda biyografiler aracılığı ile öğrencilere sunulması öğrencilerin biyografilerde yer alan tarihsel bir olayı veya günümüzün toplumsal sorunlarını çok seslilik bağlamında farklı bakış açılarından

inceleyebilmelerine dönük fırsatlar sunabilir (Cox, 2012). Biyografiler ile ayrıca öğrencilerin tarihteki kişiler ile toplumsal yapılar ve kurumlar arasında ne gibi etkileşimlerin yaşandığını; söz konusu kişilerin içerisinde yaşadıkları çevreyi, toplumu veya dünyayı nasıl şekillendirdiklerini ve etkilediklerini keşfedebilmeleri sağlanabilir (Nielsen, 2009). Dahası öğrencilerin tarihe iz bırakan birtakım kişilerin neden hatırlanması ve önemsenmesi gerektiği ile söz konusu kişilerin hatırlanmaya değer eylemlerine de biyografiler aracılığı ile dikkat çekilebilir (Fearn & Fearn, 2013). Bir diğer husus ise; biyografilerden sadece tarih konuları ile ilgili değil, vatandaşlık konuları ile ilgili öğretim yaparken de yararlanılabilir. Örneğin; vatandaşlık bilincini daha iyi kavrayabilmek adına biyografiler aracılığıyla biyografide bahsi geçen bireylerin sıradan yurttaşlar veya seçimle iş başına gelen önderler olduğu fark etmeksizin toplumun her katmanından olabilecek insanlar oldukları ve içerisinde yaşadıkları toplumda var olan eşitsizliklere karşı çıkma noktasında yaptıkları eylemleri, toplumsal eşitliği sağlama yönündeki çalışmalarını veya insan haklarını savunma konusundaki girişimlerine dikkat çekmek için yararlanılabilir (Baise & Zeyin, 2009). Son olarak; biyografilerin arka planda belirttiği detaylardan ve tarihsel unsurlardan hareketle öğrencilerin bir takım sanat ve meslek tarihleri bakımından da bilgi edinmeleri sağlanabilir (Kemiksiz, 2018).

Görüldüğü üzere; biyografilerden Sosyal Bilgiler ders içeriğini oluşturan tarih, vatandaşlık konularında yer alan çeşitli özel amaç, hedef ve kazanımlara ulaşma konusunda ve ayrıca öğrencilerin dil, anlama, algılama ve anlatma becerilerini geliştirmede dersi destekleyecek yardımcı bir unsur olarak yararlanmanın birtakım avantajlara sahip olduğu söylenebilir.

2.8. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Biyografi Kullanımının Riskleri ve Zorlukları

Her ne kadar Sosyal Bilgiler öğretiminde biyografi kullanımının birtakım yararları olsa da biyografi kullanımının bir takım sınırlılıkları da vardır. Biyografi kullanımı ile hedeflenen etkili ve verimli bir öğrenme süreci bazı durumlarda gerçekleşmeyebilir. Örneğin; öğretmenin öğrenme sürecini iyi bir şekilde planlaması ve biyografi metinlerini veya kitaplarını iyi seçmesi hedeflenen kazanımlara ulaşılmasında kritik rol oynamaktadır. Zira, kullanılacak biyografinin kullanılacak ünite veya ilgili konu yapısına uygun olmaması öğrencilerin anlatılmak istenen konuyu tam olarak kavrayamamalarına ve anlam kargaşaları yaşamalarına sebep olabilir (Er & Şahin, 2012). Biyografiye konu olan kişi hakkında fazla detay ve yorumlamaları içeren kitaplar öğrencilerin seviyesine uygun olmadığı durumlarda öğrenciler söz konusu kişi ve tarihsel olaylara yönelik bilgileri kavramada zorlanabilirler. Bu durum kavramada zorluğun yanında

öğrencilerin öğrenme konusunda heyecanlarını yitirmelerine de neden olabilir (McConnell, 1956). Aynı şekilde seçilen biyografinin objektif bir biçimde bahsi geçen kişiyi ele alması da öğrencilerin anlatılmak istenen olgu ve kavramları anlamlandırmasında önemli bir rol oynamaktadır. Dolayısıyla biyografi yazarının biyografisi anlatılan kişiye yönelik tutumu, ön yargıları ve inançları yazılan biyografi türünün niteliğini doğrudan etkilemektedir. Örneğin; yazarın taraflı tutumu yüzünden biyografisi anlatılan kişi eserde; fazlasıyla idealleştirilerek veya şeytanlaştırılarak anlatılabilir (Samier, 2016). Öte yandan öğretmenler, farklı geçmişlere sahip insanları temsil eden kaliteli biyografi metinleri aracılığı ile öğrencilere erken yaşlardan itibaren kültürler arası bakış açısı kazanmaları için rehberlik edebilir. Dikkatli bir şekilde seçilen biyografiler aracılığıyla öğrencilerin bir konu veya topluluk hakkında mevcut ön yargıları irdelleyebilmelerine ve kültürel bakış açılarına genişletmeye yardımcı olunabilir (Morgan, 2009). Aksi durumda öğrencilerin tarihsel dönem, olay veya kişileri metinde anlatıldığı gibi taraflı öğrenmesi gerçekleşebilir bu durum da öğrencilere kazandırılması istenen beceri veya hedeflere ulaşamamasına neden olabilir. Bu amaca ulaşabilmek adına ise bahsi geçen kişi veya toplumların biyografide objektif şekilde anlatılıyor olmasına dikkat etmek son derece önem taşımaktadır (Rosenberg, 2019). Öğrencilerin, kendilerinden farklı hayat tarzları ve bakış açılarına sahip insanların da toplumda var olabileceğini öğrenememeleri sonucunda ileride hem bireysel hem de toplumsal açılardan bağınaz bireyler olabilmeleri sonucuyla karşı karşıya kalınması riski doğabilir. Örneğin; toplumsal cinsiyet rollerinin doğru olarak yansıtılmadığı, kadınların zayıf karakterli veya toplumda düşük statülerde gösterildiği biyografiler öğrencilerin yanlış bakış açıları kazanmalarına neden olarak öğrencilerin ön yargılı bakış açılarına sahip bireyler olmalarına sebep verilebilir (Morgan, 2009). Her iki durumda da biyografiye konu olan kişi veya olayların taraflı bir bakış açısıyla anlatılıyor olması öğrencilerin yanlış bilgiler elde etmesine neden olacağından öğrenme süreci sonunda farklı öğrenme çıktıları elde edilmesi olasıdır. Bir diğer husus ise; öğrenciler için seçilecek biyografi metni veya eserinin dil ve anlatım bakımından öğrenci seviyesine uygun olup olmadığı konusudur. Öğretmenin derste biyografilerden maksimum düzeyde yararlanabilmesi için öğrencilerin biyografi metnini okuyup algılayabilmeleri ön şart niteliğindedir. Dil ve anlatım bakımından öğrenci seviyesine uygun olmayan, öğrencinin okurken anlayamayacağı karmaşık bir yapıda olan metinlerle beklenen verim alınamayabilir. Biyografi metinleri dil ve anlatım açısından türünün en iyi örnekleri arasından ve öğrenci seviyesine uygun şekilde seçildiğinde derslerden

beklenen kazanımların azami düzeyde elde edilmesi mümkün olabilir (Karakuş & Sağlık, 2016).

Son olarak; biyografide amaç söz konusu bireyi bütün yönleri ile anlatmak ve okuyucuya ilgili bireyi tanıtmaktır. Biyografide söz konusu kişi karakteri, zaafı, mücadeleleri, öğrenim hayatı, çalışma hayatı, çalıştığı yerler, aile yaşantısı, başarı elde ettiği çalışmaları veya eserleri gibi bir çok açıdan ele alınarak nesnel bir şekilde anlatılmalıdır (Karakuş & Sağlık, 2016). Dolayısıyla; biyografisi anlatılan kişinin tüm hayatının anlatılması yerine yalnızca çocukluğu ve gençliği veya sadece yaşamının erken dönemlerine vurgu yapıldığında, öğrenci biyografisi anlatılan kişinin yaşamının ilerleyen dönemlerinde yaşadığı güçlükler ve bu güçlükler ile baş edebilme yöntemleri ile kişinin erken dönem yaşantıları arasında bağ kurmakta güçlük çeker ve bireyin hayatını tam anlamıyla kavramada zorluk yaşayabilir (McConnell, 1955). Bu durum da öğrencinin ilgili kişinin hayatının tüm noktaları hakkında bilgi sahibi olmasını engelleyeceğinden ilgili kişi hakkında sağlıklı ve objektif çıkarımlar yapabilmesine, fikir yürütebilmesine ve kişinin yaşam öyküsünü kronolojik olarak bir bütün halinde algılayabilmesinde sorun oluşturabilir.

Özetlemek gerekirse; Sosyal Bilgiler dersinde öğretmenin biyografilerden yararlanmasının temel nedeni öğretim sürecini zenginleştirerek ve farklılaştırarak öğretim sürecini daha verimli hale getirmektir. Öğretim süreci sonunda hedeflenen kazanım ve amaçlara ulaşmada biyografiler dikkatli olarak seçilir ve biyografilerin taşıdığı özellikler konusunda seçici davranılırsa ilgili hedeflere istenilen düzeyde ulaşılabileceği ifade edilebilir.

2.9. Biyografi Kullanımı ile İlgili Yapılan Ulusal ve Uluslararası Çalışmalar

Biyografi kullanımı ile ilgili yapılan ulusal ve uluslararası çalışmalar incelendiğinde literatürdeki çalışmaların Sosyal Bilgiler, Türkçe ve Tarih öğretimi üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Yapılan araştırmalarla biyografi kullanımının öğrencilerde çeşitli değer ve becerilerin kazandırılması, öğrencilerin akademik başarısına olan etkisi, öğretim programı ve ders içeriklerinin zenginleştirilmesine katkısı, öğrencilerin ders motivasyonlarının artırılmasına katkısı, dil ve iletişim becerilerine olan etkisi ile öğrencilerin mevcut eğitim programları ile ders kitaplarındaki biyografik unsurlar hakkındaki görüşlerinin ortaya çıkarılması gibi farklı değişkenlere bağlı olarak incelendiği görülmektedir. Literatürde farklı öğrenim düzeylerinde

gerçekleştirilen ulusal ve uluslararası çalışmalar aşağıdaki bölümde temalar halinde anlatılmıştır.

2.9.1. Biyografi Kullanımının Derse Yönelik Akademik Başarıya Etkisini İnceleyen Çalışmalar

Biyografi kullanımının akademik başarıya olan etkisinin incelendiği çalışmalardan biri Erdem (2010) tarafından Sosyal Bilgiler dersinde yürütülmüştür. Araştırmanın amacı Sosyal Bilgiler dersinde biyografi kullanımının öğrencilerin akademik başarısına olan etkisini tespit etmektir. Bu amaçla araştırma ön-test, son-test kontrol gruplu deneysel desende tasarlanmıştır; araştırmanın uygulama aşaması ise Kayseri ilinde bir devlet okulunda 2009-2010 eğitim-öğretim yılında gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın örneklem grubunda 50 öğrenci yer almıştır. Araştırmanın uygulama safhası öncesinde derste kullanılacak olan örnek biyografiler araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Ayrıca araştırmada araştırmacı tarafından 15 soruluk bir başarı testi katılımcılara uygulanarak araştırma verileri toplanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre Sosyal Bilgiler dersinde biyografi kullanımı ile öğrencilerin akademik başarılarının artırılacağı bulgusu saptanmıştır. Biçer (2019) ise aynı şekilde Sosyal Bilgiler dersinde biyografi kullanımının öğrencilerin akademik başarılarına etkisini ve derse karşı olan tutumlarını tespit etmeye çalışmıştır. Araştırma 2018-2019 eğitim-öğretim yılında Ankara'da bir devlet okulunda 7.sınıf öğrencileri ile yarı-deneysel desende gerçekleştirilmiştir. Çalışmada araştırmacı tarafından hazırlanan başarı testi ile sosyal bilgiler tutum ölçeği veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Araştırmanın uygulama safhası toplamda 5 hafta sürmüştür. Uygulama aşaması sonrasında deney grubunun son-test başarı puanı ile son-test tutum ölçeği puanları arasında kontrol grubuna kıyasla anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Böylece araştırma sonucunda biyografi kullanımının sosyal bilgiler öğretimine katkı sağlayabilen bir yöntem olduğu ve aynı zamanda öğrencilerin de derse karşı olan tutumlarında olumlu değişiklikler yaratabileceği kanısına varılmıştır.

2.9.2. Biyografi Kullanımının Öğrencilerde Anlamlı Öğrenme, Kavrama ve Üst Düzey Düşünme Becerilerine Olan Katkısını İnceleyen Çalışmalar

Guzzetti, Kowalinski & McGowan (1991) tarafından yürütülen çalışmada Sosyal Bilgiler dersi ile edebi ürünler arasındaki ilişki tanımlanmış ve edebi ürünlerle desteklenen Sosyal Bilgiler öğretiminin öğrencilerin kavrama düzeyine olumlu katkı sunabileceğinden bahsedilmiştir. Edebi ürünlerin öğrencilerde eleştirel düşünmeyi geliştirebilmede anahtar rol üstlenebileceği ifade edilmiştir. Makalede özellikle ortaokul seviyesinde edebi ürünlerin sosyal bilgiler öğretimine olan katkıları sıralanmış ve bu öğretim yaklaşımının etkili uygulanabilmesi

için öğretmenlere kılavuzluk edebilecek birtakım önerilerde bulunulmuştur. Ayrıca araştırmada bahsi geçen öneriler ve öğretmenlere sunulan kılavuz bilgilerin yazarların sınıf gözlemleri, öğretmenlerle yaptıkları görüşmeler, mesleki deneyim ve sağduyularından edinilen bilgilerin sonucunda yazıldığı ifade edilmiştir. Biyografi kullanımının öğrencilerde anlamlı öğrenmeye ilişkin katkılarına dair benzer bir sonuç ta Dawes, Cappiello & Magee (2019) tarafından yürütülen çalışmada tespit edilmiştir. Araştırma 3. Sınıf öğrencileriyle 6 hafta süresince uygulamalı olarak yürütülmüştür. Araştırmada öğrenci seviyesine uygun resimli biyografi kitapları öğretimi destekleyecek bir materyal şeklinde kullanılmıştır. Araştırmada öğrencilerin biyografiler sayesinde insan yaşantıları ve toplum hakkında derin ve anlamlı öğrenmeler gerçekleştirdikleri bulgusu saptanmıştır. Aynı şekilde biyografilerin öğrencilerde hatırlama, kavrama ve diğer üst düzey düşünme becerilerini sağlamada etkili olup olmadığı Reynolds (1995) tarafından da yürütülen çalışmada tespit edilmeye çalışılmıştır. Araştırma 5. Sınıf öğrencileri ile Amerikan Bağımsızlık Bildirgesi konusu baz alınarak uygulamalı şekilde yürütülmüştür. Ön-test son-test kontrol gruplu deneysel desende yürütülen bu çalışmada öğrenciler kontrol ve deney grubu olarak iki gruba ayrılarak kontrol grubuna yalnızca ders kitaplarındaki metinler kullanılarak öğretim yapılmış deney grubuna ise aralarında biyografi kitaplarının da yer aldığı çocuk edebiyatı kitapları ile öğretim yapılmıştır. Araştırma sonuçlarında iki gruba da uygulanan ön-test ve son-test başarı puanları arasında anlamlı bir farklılığın bulunamaması araştırmada elde edilmek istenen hipotezleri çürütmüştür. Ancak araştırma süreci boyunca deney grubundaki öğrencilerin derse karşı ilgi ve katılımlarının kontrol grubundaki öğrencilere kıyasla daha fazla olduğu araştırmacı tarafından belirtilmiştir. Er (2005) ise konuya farklı bir açıdan yaklaşarak araştırmasında ilköğretim üçüncü sınıf hayat bilgisi, beşinci sınıf Sosyal Bilgiler ile sekizinci sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük derslerinde yer alan Atatürk'ün hayatı metninin biyografi destekli öğretim yöntemine dayalı olarak öğrenci seviyesine uygunluğunu araştırmayı ve tartışmayı amaçlamıştır. Araştırma tarama modelinin uygulanmasına bağlı olarak uygulanan anket verileri doğrultusunda hazırlanan tasarım modelli bir yapıda oluşturulmuştur. Araştırmanın her alt problemine yönelik anket soruları hazırlanmış ve söz konusu anket soruları Ankara ilinde bulunan bir devlet okulunda öğrenim gören üçüncü, beşinci ve sekizinci sınıf öğrencilerine uygulanmış; aynı zamanda Ankara ilinde görev yapmakta olan 33 sınıf öğretmeni ile 17 sosyal bilgiler öğretmenine yöneltilmiştir. Araştırmacının uyguladığı anket verileri ışığında araştırmaya konu olan Atatürk'ün hayatı metni revize edilerek söz konusu her sınıf seviyesi için yeni bir metin tasarlanmıştır. Araştırmanın sonucuna göre; Atatürk'ün hayatı metninin öğrenci seviyesi ve

beklentilerine uygun şekilde hazırlandığı takdirde öğrenciler tarafından daha iyi anlaşıldığı bulgusuna ulaşılmıştır. Biyografi kullanımı sayesinde öğrencilerde oluşması hedeflenen anlamlı ve derin öğrenme sürecine ilişkin bir başka çalışma da Wooten (1992) tarafından Sosyal Bilgiler dersinde 4. Sınıf öğrencileri ile birlikte uygulamalı olarak yürütülmüştür. Nitel modelde tasarlanan araştırma araştırmacının kendi görev yaptığı New York'taki bir devlet okulunda gerçekleştirilmiştir. Araştırmada 4. Sınıf öğrencilerinin ödül almış tarihsel kurguya sahip kitapların kullanımı ile Sosyal Bilgiler ders kitaplarındaki metinlerin kullanımı arasındaki görüşlerinin saptanması amaçlanmıştır. Araştırma verileri öğrencilerle yapılan görüşmelerden çıkarılan notlar, sınıf gözlemleri, bireysel ve grup mülakatlarındaki ses kayıtları ve araştırmacı günlüğünden elde edilmiştir. Araştırma sonucunda öğrencilerin tarih konularının öğretimiyle alakalı derinlemesine bilgiler edinemediklerini saptanmış; bu durumun nedeni olarak ise tarih öğretiminde sadece sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan metinlerin ve müfredatın temel alındığı yaklaşımın yetersiz olabileceği açıklanmıştır. Araştırmada sosyal bilgiler ders kitabı ile birlikte tarihsel kurguya sahip kitapları okuyan dört katılımcıdan üçünün tarihi şahsiyetleri, konuları, olayları tarihsel kurgu kitaplarının belirli bölümlerine atıfta bulunarak hatırlayabildiği, anlayabildiği ve eleştirel şekilde analiz edebildiği bulgusuna ulaşılmıştır.

2.9.3. Biyografi Kullanımının Öğrencilerin Tarihsel Düşünme Becerilerine ve Tarih Öğretimine Katkısını İnceleyen Çalışmalar

Biyografi kullanımının tarih öğretimine katkısının incelendiği çalışmalardan biri Kaya'nın (2011) çalışmasıdır. Araştırmacı çalışmada biyografik eserlerin tarih öğretimine ne şekilde katkı sağlayabileceği ile ders kitaplarında biyografik eserlere ne oranda yer verildiğini tespit etmeye çalışmıştır. Araştırmada biyografi kavramı ile biyografi türleri ve bu türlerin tarihsel süreç içerisindeki gelişimine de değinen araştırmacı; ilköğretim ve lise ders kitaplarında biyografik kaynakların nasıl kullanıldığı ile söz konusu eserlerin tarih öğretimine olan katkısını değerlendirmiştir. Candan (2003) ise tarih öğretimini daha iyi desteklemek adına öğrencilerde okuma becerilerinin artırabilecek materyallerin kullanılmasının gerekliliğinden söz etmiştir. Araştırmacıya göre; tarih öğretiminde kullanılacak olan okuma materyalleri ve metinler öğrencilerin derste öğrendikleri kavramları örgütleme, daha iyi anlama ve kavrama ile üst düzey düşünme ve okuma becerilerini geliştirebilmektedir. Araştırmacı daha etkili ve verimli bir düzeyde gerçekleştirilmek istenen tarih öğretiminde biyografi, otobiyografi, efsane, destan, tarihi romanlar vb. gibi kaynakların tarih öğretimi programında yer alması gerektiğini vurgulamıştır. Benzer şekilde Gençtürk (2005) geleneksel yöntemlerle işlenen tarih dersi ile biyografi destekli işlenen tarih dersleri arasındaki ilişkiyi ve öğrencilerin her iki durumdaki

akademik başarılarını ölçmeyi amaçlamıştır. Araştırma Ankara ilindeki bir devlet okulunda 9.sınıf öğrencileri ile tarih dersinde uygulamalı olarak deneysel desende tasarlanarak gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonunda 9.sınıf tarih konularının öğretiminde biyografilere dayalı tarih öğretiminin geleneksel yöntemlerle işlenen tarih derslerine kıyasla öğrencilerin akademik başarısına olumlu katkı sunduğu tespit edilmiştir. Öztaş (2018) ise konuya farklı bir açıdan yaklaşarak çalışmasında tarih derslerinin daha verimli bir öğretim sürecine sahip olabilmesi adına edebi ürünlerden yararlanılabileceğini savunmuştur. Araştırmacıya göre tarih derslerinde edebi ürün kullanımı tarih derslerine karşı olumsuz tutuma sahip dersin sıkıcı olduğunu düşünen öğrenciler üzerinde olumlu değişimlere sebep olabilmektedir. Çalışmada ayrıca tarih derslerinde kullanılabilecek edebi ürünlerin seçiminde dikkat edilmesi gereken noktalar, edebi ürünleri kullanmanın avantajları ve biyografi gibi edebi ürünlerin tarih derslerinde kullanılmasına dönük bir takım ders etkinliklerine de yer verilmiştir.

Tarihsel kurguya sahip biyografi kitaplarının öğrencilerde tarihsel düşünme becerilerine ne şekilde katkı sunacağı ile ilgili bir araştırma da Johnson & Ebert (1992) tarafından 5. Sınıflarla Sosyal Bilgiler dersinde yürütülmüştür. Çalışmada biyografi kullanımının ve tarihsel kurguya sahip kitapların avantajlarından bahsedilmiş, ders içeriğinin nasıl oluşturulması gerektiğiyle bilgi verilmiş, ünitenin tasarlanmasında öğrencilerin de fikrinin alınması gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca öğrencilerin okudukları edebi ürünlere yönelik geribildirimlerinin öğretilen ünitenin başarılı olmasında anahtar role sahip olabileceği vurgulanmıştır. Çalışma sonucunda biyografi temelli yürütülen Sosyal Bilgiler öğretiminin normal ders kitabıyla yapılan öğretime kıyasla daha fazla planlama gerektirdiğinden bahsedilerek; biyografi temelli öğretimde öğrenci katılımının ve öğrencilerin tarihsel dönemleri kavrama becerilerinin arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Biyografi kullanımının tarih öğretimine olan katkısının incelendiği bir başka çalışma ise Fertig (2008) tarafından yürütülmüştür. Çalışmada biyografilerin kullanımının öğrencilerin tarihsel değişim ve sürekliliği algılamalarına olumlu katkıda bulunabileceği savunulmaktadır. Ayrıca biyografi kullanımının, ilkökul ve ortaokul seviyelerindeki öğrencilerin anlamlı bilgi oluşturmalarına yardımcı olabileceğinden bahsedilerek; biyografinin, öğrencilerin geçmişte yaşamış kişilerle güçlü duygusal ve entelektüel bağlantılar kurarak tarih anlayışlarını kişiselleştirmelerini sağlayacağına ve tarihi şahsiyetleri anlama noktasında öğrencilere katkı sağlayacağına vurgu yapılmaktadır. Biyografi okumanın öğrencilerde ilginç insanların yaşadığı tarihi koşullar hakkında merak uyandırabileceği belirtilerek; öğretmenlere farklı insanlara ait biyografileri öğrencilere okutması tavsiye edilmiştir. Bu sayede öğrencilerin birincil ve ikincil tarihsel kanıtların

kullanması dolayısıyla tarihsel değişim ve sürekliliği daha iyi kavrayabilecekleri varsayılmaktadır. Benzer konuda bir başka çalışma ise Skoda Jr. (1996) tarafından yürütölmüştür. Araştırmada dünya tarihi ile ilgili biyografi temelli işlenen tarih derslerine ait literatürde sınırlı sayıda çalışma yapıldığına vurgu yapılarak; biyografi temelli tarih öğretilimi konusunda alanın uzmanlarından ve öğretmenlerden çeşitli görüşler alınarak tarih derslerinin biyografik yaklaşımla işlenmesinin tarih öğretimin etkililiğini arttırılabileceği savunulmuştur. Fuentes (2012) ise; yükseköğretim seviyesinde 25 öğretmen adayı ile biyografi kullanımının öğretmen adaylarının tarihsel düşünme becerilerine olan etkisini incelemiştir. Araştırmacı; tarihsel düşünme beceri ile ilgili ana temaları belirlemiş ve öğretmen adaylarının tarih öğretimi konusundaki düşünce ve inançlarını incelemiştir. Araştırma sonucunda öğretmen adaylarının tarihsel düşünme becerisi ile ilgili düşünce ve inanç sistemleri ile katılımcı deneyimlerinin tarih öğretimi konusunda geleceğin öğretmenlerini yönlendiren büyük bir güç olarak değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Biyografik eserler ile teknoloji kullanımını birleştirerek konuya farklı bir bakış açısıyla yaklaşan Langran & Alibrandi (2019) ise tarihsel düşünme becerisini öğretmek amacıyla biyografi temelli videoların bir eğitim platformu aracılığıyla kullanılmasını ve bu konuda öğrenci deneyimlerinin nasıl olduğunu araştırmışlardır. Araştırmanın amacı eğitim platformu aracılığıyla kullanılan biyografik videoların öğrencilerin tarihsel düşünme becerilerini arttırmak ve öğretim müfredatını zenginleştirmektir. Karma modelde tasarlanan bu araştırma uygulamalı olarak 5 gün boyunca birbirinden farklı demografik özelliklere sahip 3 farklı okulda yürütölmüştür. Araştırmada veriler; ön-test, son-test sonuçları, öğretmenler ve öğrencilerle yapılan mülakatlar ve öğrencilerin hazırladıkları yazılı materyallerin (alışma kağıtları ve kendi çizimlerinden oluşan biyografik çizgi romanlar vb.) incelenmesiyle elde edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre; deney gruplarındaki öğrencilerin tarihsel bilgileri kavrama ve tarihsel düşünme becerisinde kontrol gruplarında öğrencilere kıyasla anlamlı farklılıklara sahip olduğunu ve daha fazla öğrenci katılımı sergiledikleri bulgusuna ulaşılmıştır. Öğrenciler videoda ve otobiyografik metinlerde incelenen söz konusu kişi ile empati kurarken, birincil elden tarihsel kaynakları yorumlama yeteneği bakımından da anlamlı öğrenmeler gerçekleştirmiştir. Biyografiler aracılığıyla tarih öğretiminin desteklenmesi konusunda yapılan bir başka çalışma ise Baxley (2005) tarafından yürütölmüştür. Araştırmada 5. sınıf tarih konularının öğretiminde tarihsel kurguya sahip kitaplar, biyografiler ve ödüllü çocuk kitaplarının kullanımının ne gibi katkılar sunabileceği araştırılmaya çalışılmıştır. Araştırmada kullanılan çocuk edebiyatı ürünleri araştırmacı tarafından uzman görüşleri alınarak ve 1970’den 2005’e kadar ödöl almış olan

kitaplardan seçilerek oluşturulmuştur. Araştırmada kullanılan eserler bir biyografi kitabı bir ödüllü kitap ve bir tarihsel kurguya sahip kitap olmak üzere üçerli gruplar halinde 12 grupta sıralanmıştır. Araştırmada içerik analizi yöntemi kullanılarak 5. Sınıfta kullanılan söz konusu eserlerin tarih kazanımlarına ne derece sahip oldukları incelenmiştir. Çocuk edebiyatında kalite standartlarını belirlemek üzere oluşturulan kriterler doğrultusunda içerik analizi yoluyla elde edilen veriler araştırmacı tarafından yorumlanmaya çalışılmıştır. Belirlenen kriterler ile kitaplar hem kalite hem de tarihsel önem taşıması bakımından derecelendirilmiştir. Araştırmacı daha sonra yorumlar ve örnekler üzerinden tarihsel içerikli edebi ürünleri, tarihsel dönemlere göre sıralayarak bu edebi ürünlerin birbirleriyle kıyaslamasını yapmıştır. İçerik bakımından tarihsel kazanımlarını yeterli düzeyde kapsayan ve tarihsel arka plana sahip olan çocuk edebiyatı ürünlerinin içerikleri araştırmada tartışılmıştır. Araştırmacı tarafından yapılan analizler ile 5.sınıflarda kullanılan, okunması tavsiye edilen veya ödüllü çocuk edebiyatı ürünlerinin öğretimi destekleyici içeriklere sahip olup olmadığı araştırmacı tarafından tespit edilerek sınıflandırılmıştır. Bu konuda karar verilirken araştırmacı ABD tarih öğretimi amaçlarını dikkate almıştır. İçerik analizleri sonucunda mevcut koşullarda kullanılan çocuk edebiyatı ürünlerinin birtakım edebi değer ve kaliteyi karşılamalarına karşın araştırmacı tarafından içerik analizine tabi tutulan biyografi kitapları, ödüllü kitaplar ve tarihsel kurguya sahip kitaplara kıyasla ABD tarih öğretimi standartlarını yakalamada ve tarih öğretimini desteklemede daha olumlu katkılar sunacağı bulgusuna ulaşılmıştır.

2.9.4. Biyografi Kullanımının Sosyal Bilgiler Öğretim Sürecini ve Öğretim Programını Zenginleştirmeye Yönelik Katkısını İnceleyen Çalışmalar

Biyografiler aracılığıyla Sosyal Bilgiler dersinin öğretim süreci ve müfredatının zenginleştirilmesine dönük yapılan çalışmalardan biri Beldağ & Aktaş (2016) tarafından yürütülmüştür. Araştırmada yazarlar Sosyal Bilgiler öğretmenleri ve Sosyal Bilgiler öğretmenliği bölümünde okuyan öğretmen adaylarının Sosyal Bilgiler dersinde edebi ürünlerin kullanımına ilişkin düşüncelerini ortaya çıkarmayı amaçlamıştır. Araştırma nitel araştırma yöntemlerinden biri olan durum çalışmasına göre tasarlanmış ve Rize ilindeki 24 Sosyal Bilgiler öğretmeni ile Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği lisans programında okuyan 24 öğretmen adayı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre sosyal bilgiler öğretmenleri ve öğretmen adaylarının Sosyal Bilgiler öğretiminde edebi ürün kullanımını genel anlamda yararlı buldukları ve birinci sırada hikâye türünü üçüncü sırada ise biyografi türünü kullanmayı tercih ettikleri bulgusuna ulaşılmıştır. Ayrıca öğretmen ve öğretmen adaylarının Sosyal Bilgiler dersinin amaçlarını gerçekleştirebilmek adına edebi

eserleri yaygın şekilde kullanma eğilimine sahip oldukları da tespit edilmiştir. Benzer bir araştırma Schell & Fisher (2008) tarafından da yürütülmüştür. Araştırmada genel olarak edebi ürünlerin kullanılmasıyla Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin ders müfredatını nasıl daha zenginleştireceği anlatılmış ayrıca bu konuda öğretmenleri aydınlatmak adına yazarlar tarafından birtakım tavsiyeler de verilmiştir. Bu tavsiyeler; konuya ve müfredata en uygun olduğu düşünülen kitabın öğretmen tarafından seçilmesi, kitapların öğrenci seviyesine uygunluğunun gözetilmesi, farklı ilgi alanlarına hitap edebilecek türde kitapların seçimi, özellikle tarihi bir kişilik veya dönem anlatılmak istendiğinde farklı kişilerin biyografi kitaplarının seçilmesi ve seçilen kitapların yıl boyunca hangi üniteye okutulacağına dair sistemli bir müfredat planının oluşturulması şeklinde sıralanmıştır. Edgington (1998) ise Sosyal Bilgiler dersinde biyografi gibi çeşitli edebi ürünlerin kullanımı ile ilgili alan yazında yapılan araştırmaları genel olarak değerlendirerek 1990'lı yıllarda yapılan araştırmalardan elde edilen sonuçlar ışığında Sosyal Bilgiler dersinde edebi ürünlerin kullanılmasının önemine ve avantajlarına dikkat çekmiştir. Ayrıca araştırmada ders kitaplarının yanı sıra ilgili konularda Sosyal Bilgiler dersinin edebi ürünlerle desteklenmesinin olumlu sonuçlar verdiği hatırlatılarak ileriki yıllarda bu konuda yapılacak olan araştırmalar için birtakım önerilerden de bahsedilmiştir. Biyografiler ile Sosyal Bilgiler ders içeriğinin zenginleştirilmesine yönelik yapılan çalışmalardan biri de Muessing (1981) tarafından lise seviyesinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmada biyografinin uygulama aşamaları, biyografinin doğası, biyografi kullanımının avantajları ve sınırlılıklarından bahsedilmiştir. Ayrıca araştırmada ABD'de lise Sosyal Bilgiler dersinde hangi tür biyografilerin kullanılabileceği ile ilgili öğretmenlere bir takım etkinlik örnekleri sunulmuş öğrencilerin derse karşı güdülenmesi, derse olan ilgilerinin artması noktasında biyografilerin kullanımının yararlı olabileceği öne sürülmüştür. Aynı konuda bir diğer çalışma ise Taylor (2002) tarafından 5. ve 6. Sınıflar düzeyinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmada yazar tarafından 5. ve 6. Sınıflarda biyografi kullanımı ile ilgili öğretmenlere tavsiye niteliğinde bir takım biyografik materyallere ait web kaynakları ve örnek kitap listeleri sunulmuştur. Ayrıca zamanın kısıtlı olduğu durumlarda öğrencilerin biyografiler üzerinde çalışabilmelerini sağlayabilmek adına öğretmenlere araştırmacı tarafından hazırlanan bir takım biyografi temelli örnek ödev etkinlikleri de paylaşılmıştır. Araştırmada paylaşılan örnek etkinliklerin öğrencilerin sadece dil becerilerini geliştirmeye yönelik olmakla kalmayıp aynı zamanda derse karşı motivasyonlarının artırılması konusunda da yardımcı olabileceği öne sürülmektedir.

2.9.5. Biyografi Kullanımı ile Öğrencilere Girişimcilik Becerisi ve Çeşitli Değerlerin Kazandırılmasını İnceleyen Çalışmalar

Biyografi kullanımı ile öğrencilere çeşitli beceri ve değerlerin kazandırılmasına yönelik literatürde çeşitli çalışmalar bulunmaktadır. Bunlardan biri Karagözoğlu (2018) tarafından Sosyal Bilgiler dersinde vatanseverlik değerinin kazandırılmasında kadın Kuva-yi Milliye kahramanlarının biyografilerinin kullanılmasına yönelik olmuştur. Araştırmacı; doküman incelemesi yönteminden yararlanarak kitap, dergi, makale vb. yazılı kaynaklardan kadın kahramanların yaşam öykülerini incelemiş ve derlediği yaşam öykülerini okuyuculara sunmuştur. Çalışma ile vatanseverlik değerinin kazandırılmasına yönelik kullanılabilecek yaşam öykülerinin birer örneği oluşturularak çalışmanın bu alanda Sosyal Bilgiler öğretmenlerine kılavuzluk etmesi ve yardımcı olabilmesi öngörülmüştür. Çalışmada yaşam öykülerine yer verilen kadın kahramanlar ise şu şekilde sıralanmıştır: Nazife Hanım, Gördesli Makbule Hanım, Ayşe Hanım, Şerife Hanım, Tayyar Rahmiye Hanım, Halide Edip Adıvar, Kılavuz Hatice Hanım, Elif Bacı, Halime Çavuş, Nene Hatun, Fatma Seher Hanım Asker Saime Hanım ve Tarsuslu Kara Fatma Hanımdır. Biyografilerin kullanımı ile öğrencilere çeşitli değerlerin kazandırılması konusunda bir başka çalışma ise Akyol (2013) tarafından yapılarak Sosyal Bilgiler dersinde çocuk edebiyatı ürünlerinin kullanılmasının öğrencilerin empatik eğilimleri üzerinde ne gibi bir etkisi olduğu araştırılmaya çalışılmıştır. Araştırma 2010-2011 eğitim-öğretim döneminde Manisa ilinde bulunan bir devlet okulunda uygulamalı olarak gerçekleştirilmiştir. Araştırma ön-test, son-test kontrol gruplu deneysel desende tasarlanmıştır. Araştırmanın katılımcılarını söz konusu okulda 7.sınıfta öğrenim gören 34 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmanın uygulama süreci toplamda 9 hafta sürmüştür, kontrol grubunda dersler geleneksel metotlarla işlenirken deney grubunda ise Sosyal Bilgiler konu kazanımlarına dikkat edilerek seçilen çocuk edebiyatı ürünleri kullanılarak dersler işlenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre deney ve kontrol gruplarına ön-test olarak uygulanan empatik eğilim ölçeğine göre her iki grup arasında anlamlı bir farklılık görülmezken, her iki gruba uygulanan son-test sonuçları deney grubunun kontrol grubuna kıyasla anlamlı farklılık içeren sonuçlara sahip olduğunu göstermiştir. Araştırma sonunda Sosyal Bilgiler derslerinde biyografi gibi çocuk edebiyatı ürünlerinin kullanılmasının öğrencilerin empatik eğilimlerini destekleyebildiği bulgusuna ulaşılmıştır. Yiğittir & Er (2013) ise biyografi kullanımı ile Sosyal Bilgiler dersi müfredatında yer alan birtakım değerlerin öğretilmesini araştırmayı amaçlamıştır. Nitel araştırma modelinde tasarlanan ve doküman analizi ile verilerin incelendiği araştırma Ankara ilinde bulunan bir devlet okulunda 2 haftalık bir uygulama süreci ile yürütülmüştür.

Araştırmanın katılımcılarını ilgili okulda 6. ve 8. Sınıflarda öğrenim gören toplam 64 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmacılar tarafından uygulama süreci öncesinde Sosyal Bilgiler müfredatında yer alan 26 değerden olan özgüven ve çalışkanlık değerleri random olarak belirlenmiştir. Öğrencilere uygulama öncesi hangi biyografik figürleri tercih ettiklerine dair bir çalışma yapılmış ve İbn-i Sina ile Fatih Terim figürlerini seçtikleri saptanmıştır. Araştırmacılar tarafından söz konusu iki figüre ait özgüven ve çalışkanlık değerlerini ön plana çıkaracak birer sayfalık örnek biyografi metinleri araştırmacılar tarafından oluşturulmuştur. Araştırma sonucunda biyografi kullanımıyla değerler öğretimi konusunda öğrencilerin genel olarak olumlu tepkiler geliştirdiği söylenmektedir. Bu duruma ek olarak biyografi kullanımının değerler eğitiminde yardımcı olabileceği ile sınıf düzeyi arttıkça söz konusu değerlere yönelik farkındalığın daha kalıcı hale geldiği ifade edilmektedir. Bu bağlamda değerler eğitimine küçük yaşlardan itibaren başlanmasının faydalı olabileceği ifade edilirken aynı zamanda makalede çalışkanlık ve özgüven değerlerini içselleştirme konularında öğrencilerin kendilerini yeterli seviyede görmediklerini fakat istek ve niyet bakımından söz konusu değerleri davranışa dönüştürebilme konusunda oldukça güdülenmiş oldukları bulgusuna ulaşılmıştır. Son olarak biyografilerin değerler eğitiminde kullanılabilmesine dönük yapılan araştırmalardan birisi VanderHaagen (2010) tarafından yürütülmüştür. Araştırmada 20. yüzyılın sonları ile 21. Yüzyılın başlarında yazılmış ABD halk kültüründeki çocuklara yönelik biyografi kitaplarında var olan toplumsal olaylar ve kavramlar arasındaki ilişki araştırılmıştır. Araştırmada özellikle ABD’de 1949 ile 2009 yıllarında basılmış şair Phillis Wheatley ve aktivist Sojourner Truth isimli iki Afro-Amerikan kadın hakkında yazılan metinler incelenmiştir. Metinsel analiz yoluyla yürütülen bu çalışma biyografilerin toplumsal hafıza oluşturmaya nasıl katkı sunduğunu göstermektedir. Ayrıca araştırmada çocuklara geçmişte yaşanmış olaylar ve kişiler öğretilirken geçmişteki insanları anlayabilme ve geleceğin tarihsel kişilikleri olabilmeleri konusunda biyografilerin nasıl katkı sunabileceği ortaya konmuştur. Topluma mal olmuş ve hitabet konularında ön plana çıkmış kişilerin çocuklara yönelik hazırlanan biyografilerinin incelenmesiyle; tarihe mal olmuş genç insanların kendi toplumlarında nasıl yer edindiklerini ve toplumun hafızasına nasıl kazındıkları araştırılmış ve biyografilerin rol model olma konusunda genç nesillere katkı sunabileceği bulgusuna ulaşılmıştır. Biyografiler ile yukarıda anlatılan beceri ve değerlerin kazandırılmasının yanı sıra girişimcilik becerisinde kazandırılabilceğini öngören birtakım araştırmalar da yapılmıştır. Biyografilerin kullanımı ile girişimcilik becerisinin kazandırılmasına ilişkin yapılan çalışmalardan biri Tarhan & Kılıç (2017) tarafından Sosyal Bilgiler dersinde yürütülmüştür. Araştırmada Sosyal Bilgiler derslerinde

öğrencilere girişimcilik becerisini kazandırmak amacıyla biyografilerin nasıl kullanılacağı, biyografi kullanımının önemi tespit edilmeye çalışılmıştır. Araştırmada girişimcilik becerisinin kazandırılması amacıyla araştırmacılar tarafından çeşitli girişimcilere ait örnek biyografiler oluşturulmuştur. Nitel araştırma yöntemi ile tasarlanan araştırmada üreten bir toplum oluşturmak adına öğrencilere erken yaşlardan itibaren girişimcilik becerisinin kazandırılmasının son derece önemli olduğu vurgulanmıştır. Öğrencilere girişimcilik becerilerini ilkökul ve ortaokul çağlarında kazandırabilecek bir eğitim programının olmadığı ve ülkemizde biyografilerle bu becerilerin kazandırılacağı araştırmada savunulmaktadır. Araştırmacılar tarafından oluşturulan örnek biyografiler hazırlanırken Sosyal Bilgiler müfredatında yer alan girişimcilik becerisine ait öğrenme alanlarındaki kazanımlar dikkate alınmıştır. Araştırmada ayrıca öğrencilerin girişimcilik konusunda motive edilebilmesi ve girişimcilik kavramını daha somut hale getirebilmek adına biyografilerin kullanımının öğretmenlere yardımcı olabileceği de savunulmaktadır. Girişimcilik becerisinin biyografiler aracılığı ile kazandırılması konusundaki benzer bir araştırma da yükseköğretim seviyesinde Hayes & Robinson (2012) tarafından yürütülmüştür. Araştırma, ABD Newark'ta bulunan Rutgers İşletme Fakültesinde girişimcilik dersini alan son sınıf öğrencileri ile uygulamalı olarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmada biyografilerin diğer alanlarda kullanımından bahsedilerek biyografilerin girişimcilik eğitimi konusunda üniversitelerde pedagojik bir araç olarak kullanılabileceği öne sürülmüştür. Araştırmada girişimcilik eğitimi konusunda bugüne dek yapılmış mevcut eğitim yaklaşımlarının eksikliklerinden bahsedilmiştir. Araştırmanın uygulama sürecinde her hafta farklı bir öğrenci grup lideri olarak gruba odak grup soruları yöneltilmiş ve öğrencilerin arasında müzakere edilen konuşmaları yönlendirmiştir. Daha sonraki süreçte ise her öğrenciden okudukları girişimcilerin biyografileri hakkında bir günlük tutmaları istenmiştir. Araştırma ile öğrencilerin her hafta biyografi okumaları sayesinde ilgili girişimcinin hayatından çıkarabilecekleri dersleri, girişimci insanların çevresindekilerle nasıl müzakere ettiğini, bir girişimci olarak nasıl farklı davranabileceklerini veya farklı düşünebileceklerini analiz etmeleri hedeflenmiştir. Okunan biyografilerin analizinin yapılmasıyla öğrencilerin yazma becerilerinin ilerlediği ayrıca küçük gruplarla yapılan müzakere konuşmalarının yönetilmesiyle öğrencilerde eleştirel düşünme becerisi ve sunum yapabilme becerilerinin ilerlediği ifade edilmiştir. Araştırmada farklı öğrenme ihtiyaçlarına ve özelliklerine sahip öğrencilerin bulunduğu bir sınıfta ders veren bir eğitimcinin pedagojik yaklaşımlarını çeşitlendirmesinin öğrencilere daha iyi bir eğitim imkanı verebileceğinin öneminden bahsedilmiştir. Araştırmada biyografi destekli öğretimin girişimcilik dersi müfredatını

zenginleştirmeye destek olabilecek bir yöntem olabileceğinden ve üniversite birinci sınıf seviyesinde de ders içeriğindeki kavramları güçlendirmek ve özgün bir ders içeriği sağlayabileceği belirtilmiş; müfredata alınan biyografi destekli derslerin öğrencilerin erken yıllardan itibaren girişimcilik becerisi kazanma süreçlerine yön verebileceği ifade edilmiştir.

2.9.6. Biyografi Kullanımının Öğrencilerin Yazılı ve Sözlü İletişim Becerileri İle Dil Gelişimine Katkısını İnceleyen Çalışmalar

Biyografiler aracılığıyla bir takım değer ve becerilerin kazandırılabilmesine yönelik araştırmalar haricinde biyografilerin öğrencilerin iletişim ve dil becerileri üzerinde de birtakım olumlu katkılarının olabileceğini savunan araştırmalar mevcuttur. Bu konuda yapılan bir araştırma Fırat (2012) tarafından biyografi gibi çocuk edebiyatı ürünlerinin Türkçe eğitimindeki yeri ve önemini tespit etmek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmada birincil olarak biyografi türünün genel özellikleri açıklanmış, ardından biyografi türünün çocuk edebiyatı içindeki önemi ve yerine değinilmiş, son bölümde ise biyografi türünün Türkçe eğitimi içerisindeki yeri anlatılmaya çalışılmıştır. Araştırmada bir edebi tür olan biyografilerin, öğrencilerin özellikle dil gelişimi, değer edinimi, bireysel, sosyal ve zihinsel alanlarda öğrencilere katkısı olabilecek bir tür olduğu savunulmuştur. Makalede biyografinin öğrenciler üzerindeki çeşitli katkılarına rağmen öğretmenlerin bilgi verici metin türlerinden sıklıkla yararlanmıyor oluşlarına araştırmada dikkat çekilmiştir. Bu duruma bu tür metinlerin öğrencilerin gelişimi üzerindeki işlevlerinin öğretmenlerce yeterli derecede bilinmemesinin yol açtığı ifade edilmiştir. Araştırmada son olarak ülkemizde çocuklara yönelik biyografi örneklerinin az oluşuna, bu edebi türün çocuk edebiyatı içerisinde ihmal edildiğine ve söz konusu sorunun giderilmesi açısından yazarların biyografi türünde daha fazla eser vermeye teşvik edilmesinin gerekliliğinden bahsedilmiştir. Benzer konuda bir başka çalışma ise Öztürk & Kardaş (2018) tarafından yükseköğretim düzeyinde öğretmen adayları ile uygulamaları olarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmada Türk Edebiyatında önemli kabul edilen kişilerin biyografilerinin öğretilmesinde biyografiyi öyküleştirme yönteminin kullanılması ve bu yöntem hakkında öğretmen adaylarının fikirlerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Nitel modelde yürütülen bu araştırmada biyografiyi öyküleştirme yönteminin öğrencilere önemli yararlar sağladığı öğretmen adaylarınca belirtilmiştir. Bu yararlar; etkili ve kalıcı öğrenmeye katkı, biyografi konusu ilgili kişi hakkında bilgi edinebilme, dönemin sosyal hayatı hakkında bilgi edinebilme, yazı yazma becerilerini geliştirebilme, mizah sayesinde derse olan ilginin artabilmesi olarak sıralanmıştır. Çalışmada kullanılan yöntem ile Türkçe ve Edebiyat ders kitaplarında yer alan ilgili edebiyatçıların biyografileri basit bir kurgu ile öyküleştirilerek

sunulmuş böylece bu yöntemin öğretimin dikkat çekici hale gelmesinde, öğrencinin öğretim sürecine aktif katılımının sağlanmasında, etkili ve kalıcı öğrenmenin sağlanmasında, aynı zamanda da öğrencilerin yazılı ve sözlü iletişim becerilerinin daha da geliştirilmesinde büyük oranda avantaj sağlayan bir yöntem olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

2.9.7. Bir Edebi Tür Olarak Biyografilerin Müfredat ve Kitaplardaki Kullanım Durumu ile Öğrencilerin Bu Konudaki Görüşlerini İnceleyen Çalışmalar

Biyografilerin Sosyal Bilgiler müfredatı ve ders kitaplarında ne oranda kullanıldığı ile ilgili çalışmalardan biri Kaymakçı (2013) tarafından gerçekleştirilmiştir. Araştırmada Sosyal Bilgiler ders kitaplarında yer alan sözlü ve yazılı edebi ürünlerin kullanım durumlarını karşılaştırmalı şekilde ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Nitel modelde doküman incelemesi yöntemi kullanılarak tasarlanan araştırmada MEB tarafından hazırlanan 4. 5. 6. 7. sınıflar Sosyal Bilgiler ders kitapları incelenmiştir. Araştırma sonucunda Sosyal Bilgiler ders kitaplarında sözlü ve yazılı edebi türlerin yaygın olarak kullanıldığı bulgusuna ulaşılmış ve söz konusu edebi türlerin biyografi, destan, fıkra, gezi yazısı, hikaye, günlük, marş, mani, menkıbe, mektup, söylev, şiir, tekerleme vd. olduğu ifade edilmiştir. Araştırmada incelenen ders kitaplarında söz konusu edebi türlerin ne sıklıkla kullanıldığı ile ilgili bulgular tablolar halinde belirtilerek biyografi türünün; 4. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında ikinci sırada, 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında dördüncü sırada, 6. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında ikinci sırada ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında ise beşinci sırada yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmada mevcut Sosyal Bilgiler ders kitaplarında yer alan edebi türlerin dengeli olarak dağılımının sağlanması ve daha az tercih edilmiş edebi türlerin konu kazanımları dikkate alınarak yeniden düzenlenmesi gerektiği eğitim çevrelerine önerilmektedir. Benzer konuda bir başka çalışma ise Er (2010) tarafından yürütülmüştür. Araştırmacı 4. 5. 6. 7. ve 8. Sınıf Sosyal Bilgiler dersi ile T.C İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi öğretim programında bulunan biyografik unsurları ortaya çıkararak öğrencilerin biyografi kullanımı hakkındaki fikirlerini belirlemeyi ve bu konuda yeni bir bakış açısı oluşturmayı amaçlamıştır. Araştırmanın uygulama aşaması 2008-2009 eğitim-öğretim döneminde Ankara ilinde sosyo-ekonomik şartlar bakımından üst, orta ve alt çevreleri örnek teşkil edebilecek üç devlet okulunda gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın katılımcılarını söz konusu üç okuldaki 4. 5. 6. 7. ve 8. sınıflardan öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmanın bulgularına göre, Sosyal Bilgiler ve T.C İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi öğretim programlarında yer alan bilim insanı, yazar, siyasetçi, sanatçı, asker, sporcu şahsiyetler ve diğer meslek gruplarında yer alan şahsiyetlerin öğrencilerin beklentilerini nispeten karşıladığı ifade edilmiştir. Ek olarak öğrencilerin en çok biyografisini araştırmak ve yazmak

istedikleri insanların genelde sanatçı ve yazar olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin bu konudaki gerekçelerinin ise çoğunlukla kişilik özellikleri ve beğeniden kaynaklandığı belirtilmiştir. Öğrencilerin ayrıca biyografisini yazdıkları kişilerde kendilerine örnek aldıkları özelliğin dahilik ve meslekleri olduğu, biyografi yazarken en çok kullandıkları kaynakların ise dijital kaynaklar olduğu tespit edilmiştir. Araştırma sonucunda Sosyal Bilgiler ve T.C İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi öğretim programında yer alan biyografiler konusunda öğrencilerin bir çok farklı meslektan kişiye ait biyografilerin müfredatta yer almasını istediklerine dönük talepleri olduğu belirtilmiştir. Ayrıca mevcut müfredatın biyografilere yer verilmesi açısından öğrenci beklenti ve isteklerini istenilen düzeyde karşılayamadığı bulgusuna da ulaşılmıştır. Benzer şekilde öğrencilerin ders kitaplarında yer alan biyografilere ilişkin düşüncelerini ortaya çıkarmak ve biyografik unsurların ders kitaplarında ne oranda yer aldığını tespit etmek amacıyla bir başka çalışma da Wilhelm (1991) tarafından gerçekleştirilmiştir. Araştırmada 6.sınıf öğrencilerinin biyografisi anlatılan kişiler ile biyografilerin sınıflandırılması konusundaki görüşlerinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Araştırmada ayrıca kolektif biyografi metinlerinin, 5. sınıf ders kitaplarında biyografisi anlatılan kişiler hakkındaki bilgilerin derinliğinin ve öğrencilerin ilgili biyografiler hakkındaki düşüncelerinin ortaya çıkarılması da hedeflenmiştir. Araştırmacı öğrencilerin biyografiler hakkındaki tercihlerini belirlemek için iki ölçek kullanmıştır. İlk ölçek olan kategori tercihi ölçeğinde, öğrenciler ilgi çekici olduklarını düşündükleri on kişiyi seçmişler ve bu kişilerin biyografilerini biyografik okumalar için sıralamışlardır. İkinci ölçek olan ders kitabı odaklı tercih ölçeğinde ise öğrencilerin 5.sınıf ders kitabı metinlerinde en sık görülen biyografik şahsiyetler ile ilgili bilgileri ölçülerek öğrencilerden en ilginç buldukları beş tarihi şahsiyeti seçmeleri istenmiştir. Biyografi örneklemelerini değerlendirmek için araştırmacı tarafından bir içerik analizi aracı tasarlanmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre 6. sınıf öğrencileri eğlence sektörü, spor ve bilim camiası insanların daha çok seçme eğiliminde olmuşlardır. Öğrencilerin biyografik okumalar için en az tercih ettikleri kişiler ise daha çok ABD ve Dünya siyasi figürleri ile kaşif ve devlet liderleri olarak tespit edilmiştir. Böyük (2017) ise konuya farklı bir açıdan yaklaşarak ülkemizde yayınlanan ilkökul seviyesindeki yerli biyografik kitaplar üzerine bir doküman incelemesi yapmayı ve bu yolla söz konusu eserlerin ülkemizde çocuk edebiyatı içerisindeki konumunu ve biyografik eserlerdeki çeşitliliği ortaya koymayı amaçlamıştır. Araştırma bu bağlamda düşünüldüğünde biyografik eserlerin hem öğrenciler hem de öğretmenler tarafından ders ortamı ve ders dışı ortamlarda bir başvuru kaynağı olarak nasıl kullanılabileceğini ortaya koymayı hedeflemektedir. Araştırma nitel modelde tasarlanmış ve araştırma kapsamındaki

eserler doküman incelemesi yöntemiyle analiz edilmiştir. Araştırmada 124 farklı kaynaktan alınan 69 farklı biyografik figür yer almaktadır. Araştırmada incelenen söz konusu 124 kaynak ilgili biyografik figürün mesleği, eserin yazarı, yayımlandığı yıl, tür, ilgili yaş seviyesi, sayfa sayısı gibi kriterlere göre değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Araştırma sonuçlarına göre 24 farklı yılda 124 yerli biyografik eserin 38 farklı yayınevinden yayımlandığı bulunmakla birlikte; ayrıca söz konusu eserlerin 4 tür, 5 farklı yaş seviyesi, 10 değişik alanda bilgi verdiği sonucuna ulaşılmış; toplamda 58 farklı yazar hakkında bilgi içeren 69 biyografik figürün değerlendirilmesinin yapıldığı ifade edilmiştir. Benzer bir başka çalışma ise Kemiksiz (2018) tarafından Türkçe ders için gerçekleştirilmiştir. Araştırmada biyografi kullanımının Ortaokul Türkçe derslerinde ne oranda kullanıldığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Nitel modelde tasarlanan araştırmada doküman incelemesi yöntemi kullanılarak yedinci ve sekizinci sınıfa ait toplamda on adet Türkçe dersi öğretmen kılavuz kitabı ile öğrenci ders kitapları incelenmiştir. Araştırmada biyografi türüne ait tespit edilen metinler yardımcı metin ve ana metin şeklinde sınıflandırılmış ve bu metinlerin sınıf seviyelerindeki dağılımına bakılmıştır. Makalede ilgi çekici olmak şartıyla ders kitaplarında yer alabilecek biyografilerin aslında öğrencilerin derse ve ders kitaplarına karşı ilgisini arttırabileceği ve derse karşı olumlu tutum geliştirebilmelerine katkı sağlayabileceği de savunulmaktadır.

2.10. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Biyografi Kullanımının Avantajları

Sosyal Bilgiler öğretiminde bir edebi tür olarak biyografi kullanımının birtakım avantajları ve sınırlılıkları olduğunu söyleyebiliriz. İlk olarak biyografi kullanımının öğrencilere sunacağı katkılar ve avantajlardan bahsetmek gerekirse; öğrencilerin ortaya koydukları fikir ve çalışmalarla toplumda tanınır hale gelmiş kişileri genellikle kendilerine örnek alma eğilimine sahip oldukları ifade edilebilir. Bu açıdan bakıldığında biyografiler öğrencilere başka kişilerin hayatta karşılaştıkları çeşitli zorluk ve mücadelelerin nedenlerini gösterir, öğrenciler biyografide bahsi geçen kişinin deneyimlerinden yararlanarak ileride karşılaşılabilecekleri problemleri çözerken kendi hatalarını görerek kendi deneyimlerini başkalarıyla kıyaslama imkânı tanıyabilir. Bu bağlamda biyografiler öğrencilerin ileride kendi hayatları ile ilgili karar verme süreçlerinde kılavuzluk görevi görerek, öğrencilerde çok çalışma ve büyük işler başarma arzularını tetikleyebilir (Kemiksiz, 2018). Bunun yanı sıra biyografik eserler öğrencilere hem iyi bir sanat yapıtının verdiği estetik zevkleri verebilir hem de öğrencilerin çeşitli derslerde edindikleri bilgileri anlamlandırma ve pekiştirme noktasında onlara yardımcı olabilir (Çalışkan & Öntaş, 2020). Bilgileri anlamlandırma ve öğrenilen

bilgileri pekiştirme açısından biyografilerin ise öğrencilere sunacağı katkılar şu şekilde ifade edilebilir; biyografiler aracılığıyla ilgili konu veya üniteye öğrencilerin bahsi geçen kişi hakkında salt bir yaşam öyküsünden ziyade farklı bilgileri de öğrenmesi mümkün olabilir. Örneğin; biyografiler aracılığıyla yaptığı buluşlar, gösterdiği fedakârlık, azim veya çalışkanlık sayesinde kendi toplumunda tanınan ve saygı duyulan bireylere karşı öğrencilerin hayranlık ve saygı duymaları sağlanabileceği gibi aynı şekilde söz konusu rol model olabilecek başarılı bireylerin hayatları hakkında var olan bir takım soyut bilgiler, kavramlar ve olaylar daha somut hale getirilebilir (Er & Şahin, 2012). Biyografilerde bahsi geçen tarihi dönem ve tarihi olayları öğrenirken öğrencilerin tarihsel süreklilik ve tarihsel değişimi fark edebilmelerinde birtakım güçlükler yaşanabilir. Bu bağlamda düşünüldüğünde tarihi olayların ve tarihsel kişiliklerin işleniş sırasında ilgili kişilerin salt yaşam öyküsünün tekdüze bir biçimde öğrencilere sunulması öğrencilerin konuya detaylı hâkim olamamalarına yol açabilir. Bu durumun yanı sıra tarihi olayların ve kişilerin tekdüze bir biçimde öğrencilere derste sunulması öğrencilerin ilgili kişiyi sadece bir tarihi figür olarak algılamalarına neden olabilir. Bu amaçla biyografiler ile söz konusu kişilerin insani yanlarına daha çok dikkat çekilebilir ve konunun öğrenciler tarafından daha insani bir perspektif ile incelenebilmesi sağlanabilir (Adeunmobi, 1979). Biyografiler yalnızca söz konusu bireylerin yaşam öyküsünü anlatmakla kalmaz aynı zamanda arka planda da mekân, dönem, tarihi olaylar vb. gibi bilgilere de yer verir. Bu doğrultuda düşünüldüğünde; biyografiler ile öğrenciler, biyografide bahsedilen kişinin içerisinde yaşadığı toplumu tanımının yanı sıra ayrıca o toplumun kültürü, gelenekleri, kuralları ve değer yargıları hakkında bilgi edinebilir. Biyografiler sayesinde öğrenciler bir dönemin ruhunu yakalarken aynı zamanda geçmiş dönem ile içerisinde bulundukları dönemi kıyaslayabilirler. Öğrencilere tarihsel süreklilik veya değişimin nasıl gerçekleştiğini anlatma ve kavratma konusunda biyografilerden yararlanılabilir (Er & Şahin, 2012). Dahası biyografide konusu geçen kişinin hayat öyküsünden hareketle öğrenciler; söz konusu kişi veya kişilerin yaşadığı dönemde meydana gelen önemli olayları zaman, mekân, yer, detay, konum vb. gibi açılardan irdeleyip analiz etme fırsatı bularak; biyografiye konu olan topluluk veya kişilerin yaşadıkları dönem içerisindeki ideallerini, umutlarını, gösterdikleri fedakarlıkları ve isteklerini de daha iyi anlayabilirler (Er & Şahin, 2012). Dolayısıyla, çocuk edebiyatı ürünlerinden biri olan biyografiler sosyal bilgiler ders kitabına yardımcı bir kaynak olarak öğretim sürecini destekleyici bir unsur olarak kullanılabilir. Sosyal bilgiler konu içeriklerinin hikayeleştirilmiş bir formda biyografiler aracılığı ile öğrencilere sunulması öğrencilerin biyografilerde yer alan tarihsel bir olayı veya günümüzün toplumsal sorunlarını çok seslilik bağlamında farklı bakış açılarından

inceleyebilmelerine dönük fırsatlar sunabilir (Cox, 2012). Biyografiler ile ayrıca öğrencilerin tarihteki kişiler ile toplumsal yapılar ve kurumlar arasında ne gibi etkileşimlerin yaşandığını; söz konusu kişilerin içerisinde yaşadıkları çevreyi, toplumu veya dünyayı nasıl şekillendirdiklerini ve etkilediklerini keşfedebilmeleri sağlanabilir (Nielsen, 2009). Dahası öğrencilerin tarihe iz bırakan birtakım kişilerin neden hatırlanması ve önemsenmesi gerektiği ile söz konusu kişilerin hatırlanmaya değer eylemlerine de biyografiler aracılığı ile dikkat çekilebilir (Fearn & Fearn, 2013). Bir diğer husus ise; biyografilerden sadece tarih konuları ile ilgili değil, vatandaşlık konuları ile ilgili öğretim yaparken de yararlanılabilir. Örneğin; vatandaşlık bilincini daha iyi kavrayabilmek adına biyografiler aracılığıyla biyografide bahsi geçen bireylerin sıradan yurttaşlar veya seçimle iş başına gelen önderler olduğu fark etmeksizin toplumun her katmanından olabilecek insanlar oldukları ve içerisinde yaşadıkları toplumda var olan eşitsizliklere karşı çıkma noktasında yaptıkları eylemleri, toplumsal eşitliği sağlama yönündeki çalışmalarını veya insan haklarını savunma konusundaki girişimlerine dikkat çekmek için yararlanılabilir (Baise & Zeyin, 2009). Son olarak; biyografilerin arka planda belirttiği detaylardan ve tarihsel unsurlardan hareketle öğrencilerin bir takım sanat ve meslek tarihleri bakımından da bilgi edinmeleri sağlanabilir (Kemiksiz, 2018).

Görüldüğü üzere; biyografilerden Sosyal Bilgiler ders içeriğini oluşturan tarih, vatandaşlık konularında yer alan çeşitli özel amaç, hedef ve kazanımlara ulaşma konusunda ve ayrıca öğrencilerin dil, anlama, algılama ve anlatma becerilerini geliştirmede dersi destekleyecek yardımcı bir unsur olarak yararlanmanın birtakım avantajlara sahip olduğu söylenebilir.

2.11. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Biyografi Kullanımının Riskleri ve Zorlukları

Her ne kadar Sosyal Bilgiler öğretiminde biyografi kullanımının birtakım yararları olsa da biyografi kullanımının bir takım sınırlılıkları da vardır. Biyografi kullanımı ile hedeflenen etkili ve verimli bir öğrenme süreci bazı durumlarda gerçekleşmeyebilir. Örneğin; öğretmenin öğrenme sürecini iyi bir şekilde planlaması ve biyografi metinlerini veya kitaplarını iyi seçmesi hedeflenen kazanımlara ulaşılmasında kritik rol oynamaktadır. Zira, kullanılacak biyografinin kullanılacak ünite veya ilgili konu yapısına uygun olmaması öğrencilerin anlatılmak istenen konuyu tam olarak kavrayamamalarına ve anlam kargaşaları yaşamalarına sebep olabilir (Er & Şahin, 2012). Biyografiye konu olan kişi hakkında fazla detay ve yorumlamaları içeren kitaplar öğrencilerin seviyesine uygun olmadığı durumlarda öğrenciler söz konusu kişi ve tarihsel olaylara yönelik bilgileri kavramada zorlanabilirler. Bu durum kavramada zorluğun yanında

öğrencilerin öğrenme konusunda heyecanlarını yitirmelerine de neden olabilir (McConnell, 1956). Aynı şekilde seçilen biyografinin objektif bir biçimde bahsi geçen kişiyi ele alması da öğrencilerin anlatılmak istenen olgu ve kavramları anlamlandırmasında önemli bir rol oynamaktadır. Dolayısıyla biyografi yazarının biyografisi anlatılan kişiye yönelik tutumu, ön yargıları ve inançları yazılan biyografi türünün niteliğini doğrudan etkilemektedir. Örneğin; yazarın taraflı tutumu yüzünden biyografisi anlatılan kişi eserde; fazlasıyla idealleştirilerek veya şeytanlaştırılarak anlatılabilir (Samier, 2016). Öte yandan öğretmenler, farklı geçmişlere sahip insanları temsil eden kaliteli biyografi metinleri aracılığı ile öğrencilere erken yaşlardan itibaren kültürler arası bakış açısı kazanmaları için rehberlik edebilir. Dikkatli bir şekilde seçilen biyografiler aracılığıyla öğrencilerin bir konu veya topluluk hakkında mevcut ön yargıları irdelleyebilmelerine ve kültürel bakış açılarına genişletmeye yardımcı olunabilir (Morgan, 2009). Aksi durumda öğrencilerin tarihsel dönem, olay veya kişileri metinde anlatıldığı gibi taraflı öğrenmesi gerçekleşebilir bu durum da öğrencilere kazandırılması istenen beceri veya hedeflere ulaşamamasına neden olabilir. Bu amaca ulaşabilmek adına ise bahsi geçen kişi veya toplumların biyografide objektif şekilde anlatılıyor olmasına dikkat etmek son derece önem taşımaktadır (Rosenberg, 2019). Öğrencilerin, kendilerinden farklı hayat tarzları ve bakış açılarına sahip insanların da toplumda var olabileceğini öğrenememeleri sonucunda ileride hem bireysel hem de toplumsal açılardan bağınaz bireyler olabilmeleri sonucuyla karşı karşıya kalınması riski doğabilir. Örneğin; toplumsal cinsiyet rollerinin doğru olarak yansıtılmadığı, kadınların zayıf karakterli veya toplumda düşük statülerde gösterildiği biyografiler öğrencilerin yanlış bakış açıları kazanmalarına neden olarak öğrencilerin ön yargılı bakış açılarına sahip bireyler olmalarına sebep verilebilir (Morgan, 2009). Her iki durumda da biyografiye konu olan kişi veya olayların taraflı bir bakış açısıyla anlatılıyor olması öğrencilerin yanlış bilgiler elde etmesine neden olacağından öğrenme süreci sonunda farklı öğrenme çıktıları elde edilmesi olasıdır. Bir diğer husus ise; öğrenciler için seçilecek biyografi metni veya eserinin dil ve anlatım bakımından öğrenci seviyesine uygun olup olmadığı konusudur. Öğretmenin derste biyografilerden maksimum düzeyde yararlanabilmesi için öğrencilerin biyografi metnini okuyup algılayabilmeleri ön şart niteliğindedir. Dil ve anlatım bakımından öğrenci seviyesine uygun olmayan, öğrencinin okurken anlayamayacağı karmaşık bir yapıda olan metinlerle beklenen verim alınamayabilir. Biyografi metinleri dil ve anlatım açısından türünün en iyi örnekleri arasından ve öğrenci seviyesine uygun şekilde seçildiğinde derslerden

beklenen kazanımların azami düzeyde elde edilmesi mümkün olabilir (Karakuş & Sağlık, 2016).

Son olarak; biyografide amaç söz konusu bireyi bütün yönleri ile anlatmak ve okuyucuya ilgili bireyi tanıtmaktır. Biyografide söz konusu kişi karakteri, zaafı, mücadeleleri, öğrenim hayatı, çalışma hayatı, çalıştığı yerler, aile yaşantısı, başarı elde ettiği çalışmaları veya eserleri gibi bir çok açıdan ele alınarak nesnel bir şekilde anlatılmalıdır (Karakuş & Sağlık , 2016). Dolayısıyla; biyografisi anlatılan kişinin tüm hayatının anlatılması yerine yalnızca çocukluğu ve gençliği veya sadece yaşamının erken dönemlerine vurgu yapıldığında, öğrenci biyografisi anlatılan kişinin yaşamının ilerleyen dönemlerinde yaşadığı güçlükler ve bu güçlükler ile baş edebilme yöntemleri ile kişinin erken dönem yaşantıları arasında bağ kurmakta güçlük çeker ve bireyin hayatını tam anlamıyla kavramada zorluk yaşayabilir (McConnell, 1955). Bu durum da öğrencinin ilgili kişinin hayatının tüm noktaları hakkında bilgi sahibi olmasını engelleyeceğinden ilgili kişi hakkında sağlıklı ve objektif çıkarımlar yapabilmesine, fikir yürütebilmesine ve kişinin yaşam öyküsünü kronolojik olarak bir bütün halinde algılayabilmesinde sorun oluşturabilir.

Özetlemek gerekirse; Sosyal Bilgiler dersinde öğretmenin biyografilerden yararlanmasının temel nedeni öğretim sürecini zenginleştirerek ve farklılaştırarak öğretim sürecini daha verimli hale getirmektir. Öğretim süreci sonunda hedeflenen kazanım ve amaçlara ulaşmada biyografiler dikkatli olarak seçilir ve biyografilerin taşıdığı özellikler konusunda seçici davranılırsa ilgili hedeflere istenilen düzeyde ulaşılabileceği ifade edilebilir.

3. YÖNTEM

3.1.ARAŞTIRMANIN MODELİ

Araştırma, 5. Sınıf Sosyal Bilgiler dersinin 4. Ünitesi olan “Bilim, Teknoloji ve Toplum” ünitesinin ilgili bilim insanlarının biyografileri ve buna bağlı çeşitli etkinliklerle işlenmesi sonucunda öğrencilerin ne düşündüklerini, bu çalışmanın onlara nasıl ve hangi türden katkılar sunduğunu tespit etmek amacıyla yapılmıştır. Öğrencilerin bu çalışma ile ilgili öznel düşünce ve deneyimlerini ortaya çıkarabilmek amacıyla araştırma Patton (2018) tarafından geliştirilen nitel modelin biçimlendirici nitel uygulama değerlendirmesi deseninde tasarlanmıştır. Araştırma araştırmacının kendi görev yaptığı okulda yürütülmüştür.

Nitel araştırmalar temelde; insan deneyimlerini sorgulamak ve insan deneyimleri sonucunda ortaya çıkan öznel anlamları araştırmak amacıyla, insanların birbirleriyle veya sosyal çevreleriyle olan ilişkilerini irdellemek için önceden veya yeni geliştirilen araçların kullanılması sonucunda bir fenomen hakkında yeterli düzeyde bilgi edinilemeyen durumlarda kullanılan bir araştırma modelidir (Patton, 2018). Nitel araştırmalarda insanların sosyal dünyalarındaki düşünce, inanç, değer, tutum, karar vb. olgulara ne gibi anlamlar yükledikleri doğal ve yorumlayıcı bir yaklaşımla incelenir (Güçlü, 2019). Ayrıca nitel araştırmalarda kişilerin gerek bireysel gerekse de sosyal sorunlara yükledikleri anlamlara değinilir ve araştırma problemleri bu doğrultuda incelenerek yorumlanmaya çalışılır (Creswell, 2020). Bu amaçla nitel araştırmalarda araştırmacılar insanların olgulara ne gibi anlamlar yüklediklerini açığa çıkarmak maksadıyla olgulara doğal ortamlarında çalışırlar (Merriam, 2015). Böylece nitel araştırmalarda algılar, tutumlar ve süreçlerin daha iyi anlaşılmasını sağlamak amaçlanır (Glesne, 2015).

Nitel araştırmanın tanımlanmasına dönük birçok araştırmacının girişimi olmuşsa da uzmanların üzerinde anlaştıkları ortak bir tanım bulunmamaktadır. Nitel araştırmalara farklı tarihsel bağlamlarda farklı anlamlar yüklenmiştir (Güçlü, 2019). Araştırmacılar nitel araştırmanın özünü tanımlamaya yönelik ya betimlemelere yer vermişler ya da nitel araştırmanın birtakım özelliklerini belirlemeye çalışarak nitel araştırma kavramını açıklamaya çalışmışlardır (Güçlü, 2019). Örnek vermek gerekirse, Tesch nitel araştırma çeşitlerini 28 farklı sınıflandırmada sunarken, Crabtree 18 farklı nitel araştırma çeşidinden bahsetmektedir. Benzer şekilde Miles & Huberman, yorumculuk, sosyal antropoloji ve işbirlikli sosyal araştırmalar olarak nitel araştırma çeşitlerini sınıflandırmış, Denzin & Lincoln ise 12 çeşit nitel araştırma

türünden bahsetmiştir (Creswell, 2020). Bu çalışmada Patton (2018) tarafından geliştirilen nitel uygulama değerlendirmesi ve nitel uygulama değerlendirmesinin biçimlendirici değerlendirme deseni esas alınmıştır.

Nitel uygulama değerlendirmesi; uygulama sürecine, girdilere, yapılara ve faaliyetlere dikkat ederek, uygulamanın süreç içerisinde nasıl geliştiğini, başlangıçtaki plan ve hedeflerden ne şekilde farklılaştığını ortaya çıkararak uygulamanın etkililiğini değerlendirmeye çalışan bir araştırma modelidir. Nitel uygulama değerlendirmesi modelinde uygulamanın nasıl ve ne yaptığına dair detaylı ve açıklayıcı bilgiler toplanmasına da dikkat edilmektedir (Patton, 2018).

Nitel uygulama değerlendirmesi araştırmalarında çözüme yönelik süreçler ve çıktılar incelenerek bir yargıda bulunulur. Aynı zamanda bu tür araştırmalarda araştırmacılar programları, politikaları, sürece dahil olan bireyleri, kuruluş ve ürünleri incelerler. Söz konusu araştırmalar temelde iki farklı değerlendirme amacına göre ayrılmaktadır:

- 1) Uygulanmakta olan programın genel anlamda etkili olup olmadığına karar vererek programın devamlılığı hakkında kesin kararlar almayı amaçlayan sonuç odaklı değerlendirmeler.
- 2) Uygulanmakta olan programların niteliğini geliştirmeyi amaç edinmiş biçimlendirici değerlendirmeler (Patton, 2018).

Sonuç odaklı değerlendirme desenine sahip nitel uygulama değerlendirmesi araştırmaları değerlendirmeye konu olanın etkililiğini, devam edip etmemesi gerektiğini ve farklı durumlara yönelik genellenebilir özellikte bir potansiyeli barındırıp barındırmadığına dair genel bir yargıda bulunma amacı taşımaktadır. Bahsedilen özellikleri itibari ile sonuç odaklı değerlendirmeler öncelikle veya tümü itibari ile nadiren nitel verilere dayanmaktadır. Sonuç odaklı değerlendirme deseninde gerçekleştirilen araştırmalarının aksine, biçimlendirici değerlendirme deseninde ise uygulanmakta olan programın, sürece dahil olan bireylerin veya ürününün geliştirilmesi amaçlanmaktadır. Bir başka ifade ile biçimlendirici değerlendirme deseninde gerçekleştirilen nitel uygulama değerlendirmesi araştırmaları uygulamanın gerçekleştirildiği ürünü revize etmeyi ve daha iyi hale getirmeye odaklanır. Biçimlendirici değerlendirme deseni ile gerçekleştirilen araştırmalar; ağırlıklı olarak uygulama değerlendirmeleri ile süreç çalışmalarına odaklanılan ve elde edilen bulguların bağlama özgü olduğu bir araştırma biçimidir (Patton, 2018).

Yapılan araştırmada biyografilerle desteklenen Sosyal Bilgiler dersine yönelik öğrenci görüşleri; uygulama sürecinin öğrencilere olan katkıları, ders içerisinde kullanılan materyaller,

uygulanan etkinlikler ve uygulama sürecinin öğrenciler üzerindeki yansımalarının bütüncül şekilde ele alınmasına dayanan bir biçimde gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Dolayısıyla yapılan araştırma uygulama sürecindeki girdilere ve çıktılara odaklanarak araştırmanın gerçekleştiği 5. sınıf Bilim Teknoloji ve Toplum ünitesini biyografiler ve ilgili etkinlikler ile geliştirme amacı taşımakta olup öğrencilerin süreç sonundaki görüşlerini ve uygulamanın öğrenciler üzerindeki yansımalarını ortaya çıkarmak amacıyla tasarlanmıştır.

3.1. ÇALIŞMA GRUBU

Araştırmanın çalışma grubunu araştırmacının görev yaptığı İstanbul'da bulunan bir devlet okulundaki uzaktan eğitime erişim imkanına sahip 5. Sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Çalışmanın gerçekleştirildiği sınıf farklı sosyo-ekonomik özelliklere sahip toplamda 33 öğrenciden oluşmaktadır. Bu öğrencilerden 7'si sürekli devamsız durumda 6'sı ise uzaktan eğitime erişim imkanına sahip değildir. Bu sebeple çalışma uzaktan eğitim sürecinde yapılan canlı derslere katılabilen 20 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın örneklem seçimi için örneklem türlerinden amaçlı örneklem seçilmiştir. Amaçlı örneklem; araştırmacının üzerinde çalışacağı durumların ve araştırma sorularının derinlemesine aydınlatılmasını sağlamak amacıyla bilgi kaynakları bakımından zengin durumların seçimine odaklanan bir örneklem modelidir (Patton,2018). Amaçlı örneklem araştırmacının kendi sağduyusu ile hareket ederek katılımcıları belirlediği ve küçük grupları derinlemesine inceleyebilmesine imkân tanıyan bir örneklem modelidir (Güçlü, 2019). Amaçlı örneklemde evrende yer alan her tabaka için bir kota konulmaz fakat her birey de örneklem dahil edilmez. Araştırmacı tarafından birtakım alt kümelerin evreni genel anlamda yansıttığı gözlemlendiğinde ve ilerleyen dönemde de yansıtacağı varsayılmışsa alt kümelerden örneklem yapılabilir. Amaçlı örneklem; katılımcı seçiminde araştırmacının durum hakkındaki önceki bilgi ve becerilerini kullanabilmesine fırsat sağlaması bakımından avantajlıdır (Balcı, 2016). Bu doğrultuda araştırmacının 5 yıldır görev yaptığı okulda araştırmacının daha önceden bilgi sahibi olduğu ve akademik başarı, cinsiyet, sosyo-ekonomik durum vb. gibi farklı özelliklere sahip öğrencilerden oluşan bir sınıf olması sebebiyle örneklem seçiminde amaçlı örneklem türü seçilmiştir.

3.2. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Nitel veri toplamada kullanılan yöntemler; bireylerin olgular hakkındaki düşüncelerini değerlendirmede, gözlemlenen sonuçları ve uygulamanın perde arkasındaki süreçleri anlayabilmede araştırmacılara zengin bir kaynak sunabilirler (Güçlü, 2019). Nitel veriler insan deneyimlerinin sağlam temeller üzerinde doyurucu ve açıklayıcı şekilde tanımlanabilmesi için önemli bir kaynak görevi görürler (Miles, Huberman & Saldana, 2014). Nitel araştırmalarda bir takım farklı veri toplama yöntemleri kullanılmaktadır. Bu yöntemlerden en yaygın şekilde kullanılanları; görüşme soruları, odak grup görüşme soruları, gözlem notları, arşiv ve doküman analizidir (Güçlü, 2019). Nitel araştırmalarda araştırmacılar sıklıkla farklı yöntemleri bir arada kullanarak elde edecekleri verilerin güvenilirliğini ve geçerliliğini arttırmaya çalışırlar (Baltacı, 2019). Nitel verilerin toplanması sürecinde veri üçlemesi olarak adlandırılan ve araştırmacının birden fazla veri toplama aracı ve yöntemini kullandığı bir yaklaşım genellikle benimsenmektedir. Veri üçlemesi nitel araştırmalarda araştırmacının sistematik hata yapma olasılığını ortadan kaldırmaya yardımcı olur aynı zamanda da araştırmacıya olguların daha iyi bir çerçeveden değerlendirilebilmesine yönelik imkân sunar (Maxwell, 1996). Nitel veri toplama araçlarıyla bir bireyin dünya deneyimleri kendi sözcükleriyle aktarılabilir (Patton, 2020). Nitel verilerle araştırmacı araştırma konusunu okuyucuya ayrıntılı ve belli bir derinlikte betimleyeme çalışır (Özdemir, 2010).

Yapılan araştırmada da veri üçlemesi yöntemiyle öğrenci günlükleri, yarı yapılandırılmış görüşme soruları ve açık uçlu anket soruları veri toplama araçları olarak kullanılmıştır.

3.2.1. Açık Uçlu Anket Soruları

Anket, önceden belirlenmiş birtakım sorulara bağlı olarak belirli bir evreni veya örneklemini temsil ettiği düşünülen kaynak kişilere belirli bir konu hakkında sorular sorulmasıyla tanımlanabilecek bir veri toplama tekniğidir (Balcı, 2016). Açık uçlu anket soruları ise, içerisinde belirli soru şıklarının olmadığı ve katılımcılarının sorulan sorular hakkındaki düşüncelerini serbestçe ifade edebildikleri bir veri toplama aracı olarak tanımlanmıştır. Bu yönüyle açık uçlu anket soruları cevapları belirli kalıplara sınırlandırmadan ilgili konu hakkında mümkün olabilecek en fazla bilgiye ulaşabilmek amacıyla kullanılmaktadır (Akalin, 2018). Açık uçlu anket sorularına verilen cevapların toplanması sayesinde araştırmacı katılımcıların bakış açılarını yakalama ve anlama fırsatına sahip olur (Patton, 2018).

Yapılan çalışmada açık uçlu anket sorularının kullanılarak öğrencilerin öğretim süreci içerisinde yapılan etkinlikler ve sürecin tamamı hakkındaki düşünceleri saptanmaya çalışılmıştır. Bu doğrultuda araştırmacı tarafından 8 soruluk bir açık uçlu anket formu hazırlanmış, alanında uzman öğretim görevlisi ve Sosyal Bilgiler öğretmenlerinden görüşler alınmıştır. Alınan görüşler doğrultusunda anket formuna son şekli verilmiş ve uygulama sürecinin bitmesinin ardından öğrencilere anket formları uygulanmıştır. Araştırmaya katılım tamamen gönüllülük esasına göre gerçekleştirilmiş ve öğrencilere gerekli açıklamalar çevrimiçi zoom programı üzerinden yapılmıştır.

3.2.2. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Soruları

Görüşme katılımcının ilgi, fikir, davranış ve tutumlarını belirlemek amacıyla görüşmeci ve kaynak kişi arasında serbest bilgi alışverişine imkan tanıyan bir veri toplama tekniğidir (Balcı, 2016). Görüşme yoluyla araştırmacı; katılımcıların bir durum veya süreç hakkındaki deneyimlerini, tutum, fikir, yorum, zihinsel algılar veya tepkileri gibi gözlenemeyen unsurları anlamaya ve tespit etmeye çalışır (Yıldırım & Şimşek 2018). Patton'a göre görüşmenin amacı bir kişinin zihninden neler geçtiğinin ve bakış açılarının ortaya çıkarılmasıdır (Patton, 2018). Katılımcıların bir konu veya durum hakkındaki düşüncelerini derinlemesine ortaya çıkarma amacı taşıyan görüşmeler sıklıkla yüzyüze yapılırsa da son zamanlarda online görüşmeler bir veri toplama tekniği olarak araştırmacılar tarafından kullanılmaktadır (Yıkımsı, 2020). İnternet aracılığı ile gerçekleştirilen görüşmeler nitel verilerin toplanması ve verilerin çözümlenmesi aşamalarındaki maliyeti azaltması ve zaman- mekan esnekliği sağlayabilmesi bakımından birtakım avantajlara sahiptir. Çevrimiçi şekilde yürütülen görüşmeler katılımcıların kendilerini rahat hissettikleri ortamda konuları tartışabilmelerine de fırsat tanır (Creswell, 2020). Görüşmeler genel olarak yarı yapılandırılmış, yapılandırılmamış ve yarı yapılandırılmış görüşmeler olarak üç kategoride sınıflandırılmaktadır (Merriam, 2015). Yapılandırılmış görüşmelerde araştırmacı tarafından önceden hazırlanmış birtakım sorulara bağlı kalındığı için katılımcıların tam olarak bakış açıları ve fikir dünyaları öğrenilemeyebilir. Bu tür görüşme soruları katılımcıların birbirlerinden farklı yorumlar ve cevaplar vermelerini değil aksine aynı doğrultuda fikirler vermelerine sebep olmaktadır (Merriam, 2015). Bu dezavantajları göz önünde bulundurarak öğrencilerin yapılan çalışma konusunda öznel fikirlerini ve sürece yönelik bakış açılarını saptamak amacıyla araştırmacı tarafından yarı yapılandırılmış görüşme soruları hazırlanmıştır.

Yarı yapılandırılmış görüşme soruları araştırmacı tarafından önceden belirlenen birtakım soruları içerse de görüşme esnasında ortaya çıkan gelişmelere paralel olarak yeni soruların da katılımcılara sorulabilmesine olanak sağlar. Böylece araştırmacı ve katılımcılara sağlanan esneklik ile birlikte kişisel düşünce ve yargıların kökenine inilebilir ve fikirlerin derinlemesine anlaşılması sağlanabilir. Yarı yapılandırılmış görüşme sorularının katılımcıların kişisel düşüncelerinin derinlemesine anlaşılmasına katkı sağlaması verilerin güvenilirliğini de artırmaktadır (Güçlü, 2019). Yarı yapılandırılmış görüşme sorularında katılımcıların verdikleri yanıtlar üzerinde daha çok açıklama yapmalarını sağlamak ve yanıtlar hakkında daha fazla bilgi edinmek için sonda sorular kullanılabilir (Merriam, 2015). Sonda soruların amacı katılımcıyı belirli bir düşünce doğrultusunda bir cevaba yönlendirmek değildir. Aksine katılımcının vereceği cevaba farklı bir yol izleyerek ulaşmaya çalışmaktır. Sonda sorular ile katılımcıların anlayamadıkları sorulara açıklık getirilebilir, hangi noktalarda katılımcılardan ek veri istendiği açıklanabilir ve verdikleri yanıtlardaki ayrıntıların yeterli, açık ve anlaşılır olup olmadığını ifade edilebilir (Yıldırım & Şimşek 2018).

Öğrencilerin uygulama süreci hakkında düşüncelerini derinlemesine öğrenmek amacıyla araştırmacı tarafından 23 sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır. İlgili görüşme formuna alanında uzman öğretim görevlisi ve alan öğretmenlerinden fikir alınarak son şekli verilmiştir. Pandemi sürecinin devam etmesi ve okulların yüzyüze eğitime kapalı olmasından dolayı öğrencilerle görüşmeler tamamen gönüllülük esasına göre çevrimiçi zoom programı üzerinden gerçekleştirilmiştir. Görüşmeye katılacak öğrenciler arasında ders sürecine ve etkinliklere farklı düzeylerde katılım sağlamaları bakımından bir çeşitlilik sağlanmaya çalışılmış ve 6 kız 5 erkek toplam 11 gönüllü öğrenci ile görüşme gerçekleştirilmiştir.

3.2.3. Öğrenci Günlükleri

Araştırma kapsamında kullanılan veri toplama araçlarından birisi de öğrenci günlükleridir. Günlükler nitel araştırmalarda veri toplama araçlarından biri olabilir (Creswell, 2020). Günlük gibi dökümanların incelenmesi ile araştırmacı ihtiyaç duyduğu verileri gözlem veya görüşme yapmasına gerek kalmadan zaman konusunda tasarruf sağlayabilmektedir. Ayrıca günlük gibi dökümanların gözlem ve görüşme gibi diğer veri toplama yöntemleri ile beraber kullanılması elde edilecek verilerin çeşitlendirilmesini sağlayarak araştırmanın geçerliliğine katkı sağlayabilir (Yıldırım & Şimşek 2018). Günlük gibi kişisel dökümanlar araştırmacıya katılımcıların tutumları, fikirleri, inançları, duygu dünyaları ve dünyaya bakış

açılarını görme fırsatı tanıyan birinci elden kaynaklardır. Günlüklerde bir konu veya duruma ilişkin fikirler günlüğün sahibi tarafından bizzat hazırlandığından günlükler; sahibinin bireysel bakış açısını ve iç dünyasını görebilme imkanını araştırmacıya sağlar (Merriam, 2015). Günlükler hakkındaki bir diğer önemli husus ise günlükler; öğrencilerin müfredat, öğretim süreci, ders içeriği, etkinlikler, ödevler vb. konularda bakış açılarını ve yorumlarını yansıtmaları bakımından araştırmacıya değerli birer pedagojik kaynak sunar (Halbach, 2000). Bu amaçlar doğrultusunda öğrencilere uygulama süreci başlamadan önce bir deftere günlük tutmaları ve uygulama sürecinde işlenen her dersin sonunda duygu ve düşüncelerini özgürce yazabilecekleri söylenmiştir. Uygulama sürecinin devam ettiği süre boyunca ara ara öğrencilere günlük tutmalarının öneminden bahsedilmiştir. Bu şekilde öğrencilerin uygulama sürecine yönelik fikir ve tutumlarının öğrenilmesi amaçlanmıştır.

3.3. Sosyal Bilgiler Dersinde Biyografi Kullanımının Uygulama Sürecinin Uzaktan Eğitim Yoluyla Yürütülmesi

Çalışma, 2020-2021 eğitim-öğretim yılında toplamda 5 hafta sürmüş ve uzaktan eğitim şeklinde uygulamalı olarak gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın uygulama aşaması 5. Sınıf Sosyal Bilgiler dersinin 4. Ünitesi olan “Bilim, Teknoloji ve Toplum” ünitesi çerçevesinde temel alınarak yürütülmüştür. İlgili üniteye öğrencilere kazandırılması amaçlanan kazanımlar şu şekilde açıklanmıştır (MEB, 2018):

1. Buluş yapanların ve bilim insanlarının ortak özelliklerini belirler.
2. Yaptığı çalışmalarda bilimsel etiğe uygun davranır.
3. Sanal ortamda ulaştığı bilgilerin doğruluk ve güvenilirliğini sorgular.
4. Sanal ortamı kullanırken güvenlik kurallarına uyar.
5. Teknoloji kullanımının sosyalleşme ve toplumsal ilişkiler üzerindeki etkisini tartışır.

Yukarıda belirtilen kazanımlardan ilk üç kazanıma uygulama sürecinde daha çok odaklanılarak araştırmacı tarafından önceden hazırlanmış olan etkinlikler ve biyografi metinleri uygulama sürecinde kullanılmıştır. Uygulama sürecinde gerçekleştirilen eğitim şu şekilde gerçekleştirilmiştir:

1. Hafta: Öğrencileri üniteye ve yapılacak çalışmaya ısındırmak amacıyla uygulama sürecinin nasıl gerçekleşeceği, biyografi metinleri ve derste yapılacak olan etkinliklerin tanıtımı

ile süreç boyunca öğrencilerin günlük tutmalarının önemi ve süreç sonunda gerçekleştirilmesi planlanan veri toplama araçları hakkında bilgi verilerek öğrencilere gerekli bilgilendirmeler yapıldı. Öğrencilerin öznel düşüncelerinin veri toplama araçları aracılığı ile toplanacağı öğrencilere açıklandı. Ardından ünitenin ilk konusu olan ve öğrencilerin mucit ve bilim insanlarının ortak özelliklerini belirlemelerine yönelik ilgili kazanımı gerçekleştirmek adına araştırmacı tarafından hazırlanan slayt ile ders işlendi. Öğrencilere mucit ve bilim insanı kavramlarının tanımı yapılarak aralarındaki temel farklılıklar anlatıldı. Ardından ders kitabında bahsi geçen radyo, televizyon, uçak, kuduz aşısı, telefon, telgraf vb. gibi çeşitli buluşların hangi bilim insanı veya mucidin eseri olduğu öğrencilere örneklerle açıklandı. Bilim insanlarının ve mucitlerin kararlı, zorluklar karşısında pes etmeyen, sabırlı, meraklı, planlı, azimli vb. gibi ortak birtakım özelliklere sahip oldukları öğrencilere açıklandı. Öğrencilerle birlikte araştırmacı tarafından hazırlanan “Mucit mi Bilim İnsanı mı?” isimli etkinlik yapıldı ve öğrencilerin cevapları sanal sınıf ortamında paylaşıldı. Öğrencilerin ilk hafta derste öğrendikleri kişi ve kavramları pekiştirebilmelerini sağlayabilmek adına “Bulmaca Çözelim” etkinliği ev ödevi olarak verildi.

2. Hafta: Bulmaca Çözelim etkinliğinin cevaplarının öğrenciler tarafından sanal sınıf ortamında paylaşılması sağlandı ve öğrencilere doğru yanıtlar ile ilgili dönütler verildi. Ardından biyografisi incelenecek olan ilk bilim insanının Marie Curie olduğu öğrencilere açıklandı. Öncesinde öğrencileri konuya ısındırmak ve dikkatlerini çekebilmek amacıyla Marie Curie’nin hayatını kısaca anlatan animasyon biyografi videosu çevrimiçi zoom platformu üzerinden öğrencilere izlettirildi ve öğrencilerin düşünceleri alındı. Ardından öğrencilerle birlikte araştırmacı tarafından hazırlanan Marie Curie biyografisi okunarak incelendi. Marie Curie’nin hayatında karşılaştığı zorlukların ne olduğu, bu zorluklarla nasıl mücadele ettiği, uğradığı haksızlıklar ve ayrımcılıklar konusunda nasıl davrandığı veya ne hissetmiş olabileceği, kazandığı başarıların neler olduğu ve ölümünün ardından insanlık tarihi açısından bıraktığı bilimsel miras ve tarihi önem üzerine öğrencilerle konuşuldu. Bir sonraki hafta için Einstein ve Newton biyografileri öğrencilere ön-okuma ödevi olarak verildi.

3. Hafta: Öğrencilerle birlikte araştırmacı tarafından hazırlanan Albert Einstein ve Isaac Newton biyografik metinlerinin incelenmesine geçildi. Öncesinde her derste olduğu gibi öğrencilerin konuya dikkatini çekmek amacıyla Einstein’ın hayatını anlatan kısa animasyon biyografi videosu izletildi ve öğrencilerin video ile ilgili görüşleri alındı. Ardından Einstein’a ait biyografi metni öğrencilerle birlikte analiz edilerek incelendi. Einstein’ın da hayatında

karşılaştığı zorluklar karşısında pes etmediği, meraklı, sabırlı, azimli ve planlı gibi birtakım özelliklere sahip olduğu vurgulandı. Einstein'ın hayatında karşılaştığı zorlukların ne olduğu, bu zorluklarla nasıl mücadele ettiği, uğradığı haksızlıklar ve ayrımcılıklar konusunda nasıl davrandığı veya ne hissetmiş olabileceği, kazandığı başarıların neler olduğu ve ölümünün ardından insanlık tarihi açısından bıraktığı bilimsel miras ve tarihi önem üzerine öğrencilerle konuşuldu. Daha sonra Newton ile ilgili araştırmacı tarafından hazırlanan biyografi metninin öğrencilerle birlikte incelendi. Bu biyografide de önceki biyografilerin işlenmesindeki genel yöntem tekrar edildi. Son olarak öğrencilere “Düşün yaz söyle” isimli etkinlik ve bir sonraki hafta işlenecek olan Nikola Tesla biyografi metni ön-okuma ödevi olarak verildi.

4. Hafta: “Düşün yaz söyle” isimli etkinliğin cevaplarının öğrenciler tarafından sanal sınıf ortamında paylaşılması sağlandı. Ardından Nikola Tesla'nın hayatını anlatan kısa biyografik animasyon videosu öğrencilere izletildi ve görüşleri alındı. Daha sonra araştırmacı tarafından hazırlanan Nikola Tesla biyografisinin öğrencilerle birlikte incelenmesine geçildi. Nikola Tesla'nın da hayatında karşılaştığı zorluklar karşısında pes etmediği, meraklı, sabırlı, azimli ve planlı gibi birtakım özelliklere sahip olduğu vurgulandı. Tesla'nın hayatında karşılaştığı zorlukların ne olduğu, bu zorluklarla nasıl mücadele ettiği, uğradığı haksızlıklar ve ayrımcılıklar konusunda nasıl davrandığı veya ne hissetmiş olabileceği, kazandığı başarıların neler olduğu ve ölümünün ardından insanlık tarihi açısından bıraktığı bilimsel miras ve tarihi önem üzerine öğrencilerle konuşuldu. Son olarak şu ana kadar biyografisi incelenen bilim insanlarının hayat öyküleri genel olarak öğrencilerle birlikte değerlendirildi ve öğrencilerin “Sen olsan ne yapardın?” isimli etkinliği yapmaları istendi. Öğrencilerin etkinliğe verdikleri yanıtları sanal sınıf ortamında paylaşmaları sağlandı. 4. haftanın son dersinde ise haftaya yapılacak olan “Biyografi Hazırlayalım” isimli etkinlik hakkında genel bilgilendirme yapıldı.

5. Hafta: Uygulamanın son haftasında öğrencilerin “*Yaptığı araştırmalarda bilimsel etiğe uygun davranır ile Sanal ortamda ulaştığı bilgilerin doğruluk ve güvenilirliğini sorgular ve Sanal ortamı kullanırken güvenlik kurallarına uyar.*” kazanımlarını gerçekleştirmek adına öğrencilerle bilimsel etik, kaynakça hazırlamanın önemi, intihal, sanal ortamda ulaşılan bilgilerin doğruluğu ve güvenilirliği ile sanal ortamda doğru bilgiye ulaşırken uyulması gereken güvenli davranışlar hakkında ön bilgiler verilerek araştırmacı tarafından hazırlanan konu ile ilgili slayt üzerinden konu işlendi ve tartışıldı. Öğrencilerin bahsedilen kavram ve kurallar hakkındaki fikirleri dinlendi. Ardından öğrencilerden bilimsel etiğe uygun şekilde araştırma yapabilmelerini teşvik edebilmek maksadıyla “Biyografi Hazırlayalım” etkinliğini yapmaları

istendi. Öğrencilerin hazırladıkları biyografi metinleri ve hazırlamış oldukları slaytları çevrimiçi Zoom programı üzerinden sanal sınıf ortamında arkadaşlarıyla paylaşması sağlandı. Öğrenci sunumlarının sonrasında öğrencilere yapmış oldukları etkinliklerle ilgili zorlandıkları, sevdikleri kısımlar soruldu ve cevaplarını sanal sınıf ortamında paylaşmaları sağlandı. Son aşamada öğrencilerin söz konusu etkinlik kapsamındaki daha detaylı fikirlerini alabilmek amacıyla “Öz Değerlendirme Formunu” doldurmaları istendi.

3.4. VERİLERİN ÇÖZÜMLENMESİ

Araştırma boyunca katılımcı ve araştırmacının yaşantılarını, öznel deneyimlerini ve bu deneyimlerden ne öğrenildiğini derinlemesine anlamaya çalışma ve düzenleme işine nitel veri analizi denir (Glesne, 2015). Bir başka deyişle; nitel veri analizi, nitel araştırmalarda araştırmacının katılımcıdan çeşitli teknikler yoluyla elde ettiği ham verilerin tümevarımsal bir yaklaşım ile tekrar tekrar gözden geçirildiği ve elde edilen ham verilerin belirlenen tema ve kategoriler etrafında sınıflandırılıp düzenlendiği bir süreç olarak adlandırılabilir (Güçlü, 2019). Nitel veri analizi sürecinde katılımcılardan elde edilen görüşleri içeren metinler önce transkript edilir ardından katılımcı görüşleri kodlanır, benzer kodlar belirli temalar altında toplanır son olarak ise yorumlanan veriler çeşitli şekiller, tablolar veya bir tartışma metni halinde okuyuculara sunulur (Creswell, 2020).

Nitel analiz süreci elde edilen verileri bulguya çevirme sürecidir ve bu süreç her araştırma için özgün bir süreç niteliğinde olup standart bir yöntemi bulunmamaktadır (Patton, 2018). Nitel analiz sürecinde araştırmacı kendi araştırmasının amacı ve doğasına uygun olarak çeşitli nitel analiz yaklaşımları kullanabilir (Güçlü, 2019). Bu çalışmada da araştırma amacına uygun olarak içerik analizi yaklaşımı kullanılmıştır.

İçerik analizi temel olarak elde edilen verileri açıklayabilecek ilişki ve kavramlara ulaşmayı hedefler. İçerik analizinde birbirine benzeyen veriler benzer tema ve başlıklar altında kategorize edilerek daha sonra okuyucunun anlayabileceği şekilde düzenlenerek yorumlanır. Buradaki amaç elde edilen verilerin okuyucu için daha anlamlı olabilmesine katkı sağlamaktır (Yıldırım & Şimşek, 2018).

Nitel analiz sürecinin aşamalarını Creswell (2020) şu şekilde açıklamıştır;

1. Adım: Verileri Düzenleme: Araştırmacı katılımcılardan elde ettiği verileri genellikle bilgisayar ortamında dosyalayarak veya elle düzenler (Creswell, 2020). Nitel

araştırmalarda elde edilen verilerin çok yoğun olması araştırmacıların tüm verilerden anlam çıkarmaya çalışması yorucu ve bunaltıcı olabileceğinden araştırmacının verileri araştırma amacına uygun olarak düzenlemesi önemlidir (Patton, 2018). Analiz sürecinin ilk aşaması olan bu adımda verilere kaynak oluşturan metinlerin bir bütün halinde incelenmesi yerine araştırmacı araştırma amacı doğrultusunda katılımcılara ait cümlelerin veya kelimelerin mikro analizlerini yaparak verileri daha rahat yönetebileceği gibi ve zaman kaybı ile enerji kaybı yaşanmasının da önüne geçebilir (Güçlü, 2019). Araştırmacının elde ettiği veriler; verilerin toplanma tarihine, katılımcılara sorulan sorulara, veri toplama araçlarının türüne göre sınıflandırılabilir (Güçlü, 2019).

İlk adım olarak öğrenci günlükleri araştırmacı tarafından detaylı şekilde okunarak incelenmiş ve araştırma sorularına yönelik olarak alınan notlar elle düzenlenmiştir. Elle düzenlenen notlar daha sonrasında veri toplama araçlarının ve öğrencilerin veri toplama araçlarındaki sorulara verdikleri yanıtlara yönelik olarak bilgisayarda farklı Word dosyalarında sınıflandırılmıştır.

2. Adım: Verilerin Tekrar Tekrar Okunması ve Hatırlatıcı Notların Alınması:

Bu adımda araştırmacı katılımcılarla yaptığı görüşme transkripsiyonunu, saha notlarını, gözlem notlarını vb. okumakla işe başlar (Merriam, 2015). Saha notları, görüşme dökümü veya gözlem notlarının yanına hatırlatıcı birtakım notların alınması araştırmacının kendi veri tabanını keşfetmesine yardımcı olabilmektedir (Creswell, 2020). Alınan notlar ve yapılan okumalar bir sonraki veri parçası için araştırmacının dikkatini çeken ve araştırma ile ilgili dikkat çekici kısımların saptanmasını sağlar (Merriam, 2015). Bunun yanı sıra elde edilen verilerin transkripsiyonunu yapmak ve saha notlarını hazırlamak araştırmacının verinin içine gömülmesine fırsat tanıyarak elde edilen verinin araştırmacı tarafından bir bütün olarak hissedilebilmesi şansını sunar (Patton, 2018). Bir başka deyişle, yazıya dökülmüş olan verinin araştırma soruları doğrultusunda kelime kelime okunması ve çeşitli notlar alınması araştırmacının verileri detaylı bir ön analize tabi tutmasını sağlar (Güler, Halıcıoğlu & Taşgın, 2015). Bilgisayarda sınıflandırılan notlar tekrar tekrar okunmuş araştırma amacı doğrultusunda öğrencilerin veri toplama araçlarında ifade ettikleri benzer ve farklı cümlelere odaklanılarak verilerin ham analizleri yapılmaya çalışılmıştır.

3.Adım: Verilerin kodlar ve temalar ile sınıflandırılması ve betimlenmesi

Bu adımda araştırmacılar elde edilen verileri detaylı tanımlamalar, boyutlar veya temalar oluşturarak sınıflandırır (Creswell, 2020). Veriler kavramsal olarak kategoriler veya temalar altında düzenlenip sınıflanır (Güçlü, 2019). Nitel araştırmalarda temalar veya kategoriler birkaç koddan oluşan ve ortak bir başlık altında gruplandırılmış bilgi birimleridir (Creswell, 2020). Kategori veya tema isimleri katılımcıların cevaplarından veya alanyazın araştırmasında görülebileceği gibi başka araştırmacıların oluşturduğu kod ve tema isimlerinden faydalanılarak ta belirlenebilir (Güçlü, 2019). Kodlama ise verilerin analizini başlatan ve analiz yapıldığı sürece devam eden veri gruplarına araştırmacı tarafından belirli etiketlerin, nitelendirmelerin veya isimlerin verilmesi işlemidir (Balcı, 2016). Patton'a göre verilerin araştırmacı tarafından ilk kez okunması kodları ve temaları oluşturma veya veri sınıflandırılmasını geliştirme amacıyla yapılırken, ardından yapılan okumalar verilerin daha biçimsel ve sistematik bir biçimde kodlanabilmesi için yapılmaktadır (Patton, 2018). Özetle, araştırmacının veri kodlama sürecinin başlangıç aşamasındaki kodlaması sınırlı bir çıkarım içerirken sonraki kodlama süreci daha anlamlı ve sistemli olacağından verilerin daha bütüncül hale gelmesini sağlamaktadır (Balcı, 2016). Veri toplama araçlarından elde edilen veriler ayrı ayrı transkripsiyonları yapılarak taslak kod şemaları ve temalar çıkartılmıştır. Verilerin tekrar okunması ve hatırlatıcı notların tekrar gözden geçirilmesiyle daha önceden oluşturulan kod şemaları alt kodlara ayrılmış temalar altında gruplandırılmıştır.

4.Adım: Verilerin Yorumlanması

Bu adımda araştırmacılar elde ettikleri verileri ve bulguları anlamlandırır, verilerden çeşitli çıkarımlar yapar, bulgulara açıklamalar getirerek verileri salt tanımlamanın ötesine geçerler (Patton, 2018). Nitel verilerin yorumlanma sürecinde mevcut kodların ve temaların belirlenmesinin ötesinde veriler daha geniş şekilde anlamlandırılmaya ve somutlaştırılmaya çalışılır (Creswell, 2020).

Yorumlamalar sayesinde veriler birbirleriyle kıyaslanarak veriler arasında bir neden-sonuç ilişkisi kurulur. Araştırmacı araştırma konusunu teşkil eden olgunun nasıl şekillendiğini ve ortaya çıkışına dair birtakım çıkarımlara bu aşamada ulaşır (Patton, 2018).

Verilerin analizi ile verilerin içerdiği anlamın ön plana çıkarılmasının amaçlandığı göz önüne alınırsa; verilerin anlamlandırılmasının öznel bir süreç olduğu ve araştırmacının öznel yorumlarının herkes tarafından birebir kabul edilemeyeceği de dikkate alınmalıdır. Verilerin

yorumlanması aşamasında araştırmacı yaptığı yorumlarla, araştırmasında elde ettiği verilerin neler olduğunu ve bu verilerden araştırma soruları doğrultusunda ne gibi sonuçlar çıkardığını okuyucuya kendi bakış açısıyla aktarmaya çalışır (Yıldırım & Şimşek 2018). Araştırmacı tarafından oluşturulan kodlar, alt kodlar ve temalar gruplandırılarak araştırmacının kendi bakış açısı ile yorumlanmıştır.

5. Adım: Verilerin Sunulması ve Görselleştirilmesi

Son adımda ise araştırmacı bulduğu verileri okuyucuya daha anlamlı şekilde sunabilmek adına metin, tablo, matris veya şekil gibi unsurlardan yararlanarak verileri sunar (Creswell, 2020). Şemalar, grafikler, tablolar, matrisler ve diğer görsel unsurlar verileri anlamlandırmaya yardımcı olmakla birlikte daha fazla veriye ihtiyaç duyulan alanları ve boşlukları ortaya koymaya yardımcı olur. Ayrıca verilerin görselleştirilerek bir tablo, grafik veya şema halinde gösterilmesi ayrıntıların ve veriler arasındaki örüntülerin daha anlaşılır bir biçimde okuyucuya gösterilmesine yardımcı olur (Glesne, 2015). Elde edilen verilerin okuyucuya daha bütüncül bir halde sunulabilmesine katkı sağlamak adına araştırmacı tarafından önce elde daha sonra ise bilgisayarda şekiller listesi oluşturularak elde edilen verilerin tablolar halinde görselleştirilmesine çalışılmıştır.

AÇIK UÇLU ANKETLERİN ANALİZİ

Uygulama süreci uzaktan eğitim şeklinde gerçekleştirildiği için açık uçlu anket formları öğrencilerin kimisinin elden, kimisinin ise whatsapp aracılığı veya e-posta yoluyla anket formlarını teslim etmesiyle gerçekleştirilmiştir. Formların toplanmasıyla birlikte öğrencilerin açık uçlu anket formuna verdikleri cevaplar araştırmacı tarafından incelenmiş ve bilgisayarda açılan bir klasör içerisine formlar A1, A2, A3... gibi isimlerle kaydedilmiştir. Açık uçlu anket formuna öğrencilerin verdikleri cevaplar harfi harfine ayrı bir Word dosyasına kaydedilmiş ve anket cevaplarının dökümü araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiştir. Öğrencilerin yanıtları araştırmacı tarafından tekrar tekrar okunmuş ve gerekli notlar alınmıştır. Gerekli notların alınması ile birlikte dökümü yapılan formlar MaxQda programına aktarılarak burada bir kez daha incelenmiştir. MaxQda programının yardımıyla öğrencilerin cevapları çeşitli kodlarla isimlendirilmiş ve sınıflandırılmıştır. Analiz süresi boyunca kodlamaların isimleri konusunda gerekli görülen durumlarda değişiklikler yapılmıştır. Bazı kodlar birleştirilirken bazı kodlar ise diğer kodların alt kodu olarak yeniden sınıflandırılmış veya kod listesinden çıkarılmıştır. Kodların ortaya çıkmasının ardından ise oluşturulan kodlar ortak temalar altında

gruplandırılmıştır. Bu şekilde kodlar, alt kodlar ve temalar arasındaki örüntülerin somut bir biçimde görülmesine çalışılmıştır.

YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME SORULARININ ANALİZİ

Uygulama sürecinin bitmesinin ardından öğrencilerle ortaklaşa belirlenen gün ve saatlerde Zoom uygulaması üzerinden görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Öğrencilerle birebir şekilde gerçekleştirilen görüşmeler öncesinde görüşmelerin kayıt altına alınacağını bilgisi öğrencilere verilmiştir. Gönüllü öğrencilerle yapılan tüm görüşmeler tamamlanınca görüşme kayıtlarının dökümü araştırmacı tarafından bilgisayarda oluşturulan bir klasöre aktarıldı. Öğrencilerin görüşme esnasında verdikleri cevaplar M1, M2, M3... şeklinde isimlendirilerek bir Word dosyasına kelimesi kelimesine kaydedilerek görüşmelerin dökümü çıkarıldı. Dökümü çıkarılan görüşme metinleri araştırmacı tarafından tekrar tekrar okundu ve kısa notlar alındı. Ardından görüşme dökümünün olduğu Word dosyası MaxQda programına aktarıldı ve öğrenci cevapları çeşitli kodlarla isimlendirildi ve sınıflandırıldı. Analiz sürecinde öğrenci cevaplarına verilen bazı kodlar değiştirilerek yeniden isimlendirildi. Bazı kodlar ise araştırma amacına uygun olarak silindi veya başka kodlarla birleştirildi. Kodlamaların ortaya çıkması ile kodlar ortak temalar ve başlıklar altında sınıflandırıldı. Böylece kod listesi ve temalar arasındaki bağlantıların somut bir biçimde görünmesi sağlandı.

ÖĞRENCİ GÜNLÜKLERİNİN ANALİZİ

Öğrenci günlükleri araştırma süresince katılımcı öğrencilerin süreç ile ilgili tüm duygu ve düşüncelerini yansıttıkları varsayılan bir veri toplama aracıdır. Öğrencilere uygulama süreci öncesinde günlükleri ne amaçla tutmaları ve ne zaman teslim edecekleri konusunda bilgilendirilmenin yapılmasının ardından uygulama bitiminde öğrencilerden günlükler elden ve whatsapp aracılığı ile toplanmıştır. Öğrenci günlüklerinde belirtilen tüm düşünceler bilgisayarda oluşturulan ayrı bir klasör ve Word dosyası içine kelimesi kelimesine aktarılmıştır. Öğrenci cevapları G1, G2, G3 şeklinde ayrı ayrı isimlendirilmiştir. Araştırmacı tarafından detaylı şekilde tekrar tekrar okunan öğrenci günlüklerinin dökümü yapılmıştır. Öğrenci günlüklerinin dökümünden sonra hatırlatıcı birtakım notlar alınmıştır. Ardından öğrenci günlüklerinin dökümüne ait Word dosyası MaxQda programına aktararak çeşitli kodlarla öğrenci cevapları sınıflandırılmıştır. Oluşturulan kodların bazıları araştırma amacına uygun şekilde değiştirilmiş bazıları çıkarılmış veya başka alt kodlar ile birleştirilmiştir. Kod listesinin çıkarılmasının ardından oluşturulan kodlar daha geniş anlam ifade eden temalar altında

sınıflandırılmaya çalışılmıştır. Bu şekilde kod listesi ve temalar arasındaki bağlantıların somut bir şekilde görülmesine imkân tanınmıştır.

Veri toplama araçları ile elde edilen verilerin tutarlılık ve inandırıcılığını sağlamak adına birtakım çalışmalar yapılmıştır. Verilerin analizi sürecinde alan notlarının ve bu notlara ilişkin analizlerin, oluşturulan kodların uygunluğunun kontrol edilmesi ile alan notlarının yorumlanması ve analiz sürecinin geneli ile ilgili dönütlerin araştırmacı dışında başka kişiler tarafından okunmasının araştırmacının inandırıcılığını arttırdığı söylenebilir (Glesne, 2015). Analiz sürecinde ortaya çıkan verilerin, kodların, yorumların meslektaşlar ve alanında uzman öğretim üyeleri tarafından tekrar incelenmesi araştırmacıya önemli katkılar sağlar (Glesne, 2015). Söz konusu faydalardan hareketle analiz sürecinin inandırıcılığını artırmak adına araştırmacı tarafından oluşturulan kod şemaları, veri analizi ve yorumlar alanında 10 yıllık ve 12 yıllık Sosyal Bilgiler öğretmenlerine ek olarak alanında uzman öğretim üyesi ile paylaşılmış sonucunda da analiz sürecinde elde edilen dönütler ile gerekli düzenlemeler ve değişiklikler yapılmıştır.

Analiz sürecinde iç tutarlılığın sağlanmasında sıklıkla kullanılan stratejilerden birisi de üye kontrolü stratejisidir. Katılımcı doğrulaması olarak ta adlandırılan bu stratejide araştırma verilerinin elde edildiği veya mülakat yapılan bazı katılımcılarla tekrar görüşülerek elde edilen bulgular hakkında onlardan dönüt istenmesi ile uygulanmaktadır. Katılımcı doğrulaması araştırmacının katılımcıların söylediklerini yanlış anlama ve yorumlama ihtimalini önlemektedir (Merriam, 2015). Bahsi geçen katılımcı doğrulamasını gerçekleştirmek amacı ile araştırmacı tarafından öğrencilerin günlükleri ve açık uçlu anket sorularına vermiş oldukları yanıtlar birlikte incelenmiş ve karşılaştırılmıştır. Öğrencilerle gerçekleştirilen mülakatlarda sonda sorular ile öğrencilerden günlüklerinde ve açık uçlu anket formunda bahsettikleri düşüncelerini daha da açmaları istenmiştir. Katılımcı öğrencilerden bazıları ile daha sonra tekrar mülakat yapılarak daha önce açık uçlu anket formunda verdikleri cevaplara araştırmacı tarafından yapılan yorumlar ile gerçekleştirilen ilk mülakatta söylemiş oldukları düşüncelerine yapılan yorumların öğrencilerin esas ifade etmek istedikleri görüşler olup olmadığı konusunda öğrencilerden dönütler istenmiştir. Elde edilen dönütler doğrultusunda araştırmacı tarafından veri analizi ve yorumlanması sürecinde gerekli düzenlemeler yapılmıştır.

4. BULGULAR

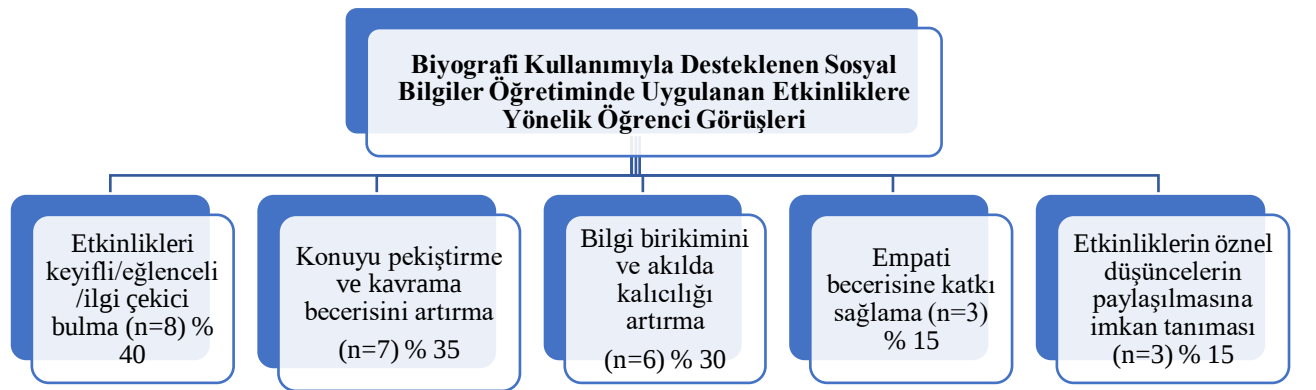
Bu bölümde araştırma süresi boyunca öğrenci günlükleri, açık uçlu anket formları ve yarı yapılandırılmış görüşme metinlerinden elde edilen verilerin analiz edilmesiyle ortaya çıkan bulgular sunulacaktır. İlgili amaç doğrultusunda biyografi kullanımı ile desteklenen Sosyal Bilgiler öğretiminin uygulama sürecine yönelik öğrencilerin görüşlerinin neler olduğu incelenmiştir.

Araştırma sorularının ilki öğrencilerin biyografi kullanımı ile desteklenen Sosyal Bilgiler öğretiminde uygulanan etkinliklere yönelik görüşlerinin neler olduğudur. Öğrencilerin görüşleri çeşitli alt başlıklar halinde yorumlanmıştır.

4.1. Biyografi Kullanımıyla Desteklenen Sosyal Bilgiler Öğretiminde Uygulanan Etkinliklere Yönelik Öğrenci Görüşleri

Öğrencilerin veri toplama araçlarında ifade ettikleri görüşlerden hareketle söz konusu görüşler; konuyu pekiştirme ve kavrama becerisinin artırılması, bilgi birikimini ve akılda kalıcılığın artırılması, empati becerisine katkı sağlama, etkinliklere yönelik olumlu görüşler (etkinlikleri eğlenceli ve ilgi çekici bulma) ile etkinliklerin öznel düşünceleri paylaşmaya imkân tanınması şeklinde alt başlıklar halinde sıralanmıştır.

Öğrencilerin süreç boyunca uygulanan etkinliklere yönelik görüşleri Şekil 3'te gösterilmiştir.

Şekil 1: Biyografi kullanımıyla desteklenen Sosyal Bilgiler öğretiminde uygulanan etkinliklere yönelik öğrenci görüşleri.

4.1.1. Konuyu Pekiştirme ve Kavrama Becerisini Artırma

Uygulama sürecinde araştırmacı tarafından hazırlanan etkinlikler aracılığıyla derste öğrenilen konuların öğrenciler tarafından pekiştirilmesi ve öğrencilerin kavrama yetkinliğinin artırılması amaçlanmıştır. Söz konusu amaca yönelik olarak öğrenciler (20 öğrenciden 7'si %35'i) çeşitli veri toplama araçlarında görüşlerini şu şekilde ifade etmişlerdir;

Ö1 *“İlk önce konuları öğrendik zevkli bir şekilde sonra etkinlikler sayesinde konuları tekrar etmemizi sağladı. Bence etkinlikler konuyu daha iyi öğrenmemizi sağladı.”* (Görüşme)
Etkinlikler aracılığı ile derste işlenen konuların pekiştirilmesi amaçlanmış olup bu amacın gerçekleştiğini teyit eder nitelikte Ö5 *“Bu etkinlikler bana göre konuyu tam pekiştirmek içindi ve hocam eğer bu etkinlikler bu iş içinse yani benim düşündüğüm gibiye işe yaradı hocam.”* (Görüşme) diyerek belirtmiştir. Aynı şekilde etkinliklerin öğrenilen konuların pekiştirilmesi bakımından fayda sağladığını düşünen benzer bir görüşü ise Ö11 *“Uyguladığımız etkinliklerin öğrendiklerimizi pekiştirmesi açısından yararlı ve faydalı olduğunu düşünüyorum. Derslerimizde öğrendiklerimizle ilgili etkinlikler yapmak soru çözmek öğrendiklerimi pekiştirmem için bana çok yarar sağlıyor.”* (Açık uçlu anket) şeklinde ifade etmiştir. Aynı amaca yönelik olarak Ö11 rumuzlu öğrenci uygulama sürecinde uygulanan etkinliklerin derste işlenen konuları pekiştirmede kendisine fayda sağladığını bir diğer veri toplama aracında *“Bulmaca çözelim etkinliğini çok sevdim. Çünkü değişik ve farklı geldi bana. Eğlenceliydi ve konuları daha çok pekiştirmemi sağladı.* (Görüşme) şeklinde tekrar ifade etmiştir.

Öğretim süreci boyunca sınıf içerisinde gerçekleştirilen etkinlikler ile öğrencilerin öğretim sürecine etkin şekilde katılım gösterebilmelerine olanak sağlanmaya çalışılmıştır. Öğrencilerin üniteye öğrenmiş oldukları konu ve kavramları kendi deneyimleri ile kalıcı hale getirebilmeleri, konuyu pekiştirebilmeleri öğrenme etkinlikleri aracılığı ile gerçekleştirilebilir (Azrak,2021). Sınıf içerisinde kullanılan etkinliklerin öğrencilerin ilgili ünite boyunca öğrenmiş oldukları konu ve kavramları pekiştirebilmelerine yardımcı olabilmesini sağlamak araştırmanın uygulama sürecinde hedeflenen amaçlardan biri olmuştur. Öğrencilerin çeşitli veri toplama araçlarında belirtmiş oldukları ifadelerden hareketle biyografilerle desteklenen Sosyal Bilgiler öğretiminin etkinliklerle yürütülmesinin öğrencilerin derste öğrenilenleri pekiştirebilmelerine ve öğrenilen konuları kavrama yetkinliklerinin artırılmasına katkı sağladığı yorumu yapılabilir.

4.1.2. Bilgi Birikimini ve Akılda Kalıcılığı Artırma

Öğretim sürecinde yapılan etkinliklerin, öğrencilerin süreç boyunca öğrendikleri konu ve kavramların tekrarını yapabilmelerinin yanı sıra var olan bilgi birikimlerinin artmasına ve öğrenilen konu ve kavramların akılda kalıcılığının artırılmasına fayda sağladığı söylenebilir. Öğrenciler (20 öğrenciden 6'si %30'u) bu ifadeyi destekleyecek düşüncelerini çeşitli veri toplama araçlarında şu şekilde ifade etmişlerdir;

Ö8 “*Bulmaca etkinliği çok sevdim. Çünkü kimin neyi icat ettiğini daha iyi öğrendim. Mesela radyoyu kimin icat ettiğini öğrendim bu sayede.*” (Görüşme) Benzer bir başka düşünceyi ise Ö6 rumuzlu öğrenci “*Bu etkinlikler hem eğlenceliydi hem de akılda kalıcıydı. Bulmaca çözelim etkinliği sayesinde öğrendiğimiz konu ve kavramları bana daha çok hatırlattı.*” (Görüşme) şeklinde ifade etmiştir. Öğrencilerin derste işlenen konuyu daha iyi öğrenebilmelerine uygulanan etkinliklerin yardımcı olabildiği düşüncesi Ö3 rumuzlu öğrenci tarafından “*Etkinlikler hakkında düşüncelerim odağımızı ölçmemizi, aklımızda kalmasını, daha iyi öğrenmemizi sağladı.*” (Açık uçlu anket) şeklinde ifade edilmiştir. Ö3 rumuzlu öğrencinin düşüncelerine benzer şekilde Ö12 rumuzlu öğrenci ise “*Bence çok yararlı etkinliklerdi bir sürü şey öğrendim.*” (Açık uçlu anket) diyerek görüşlerini belirtmiştir.

Öğrenci görüşlerinden hareketle uygulama sürecinde yapılan etkinliklerin öğrencilerin bilgi birikimini artırmaya ve öğrenilen konuların akılda kalıcılığını artırmaya destek olabileceği yorumları yapılabilir. Ö6 rumuzlu öğrencinin ifade etmiş olduğu gibi kimi etkinlikler aracılığı ile öğrenciler ünite de adı geçen kişi ve kavramları hatırlaması kolaylaşabilmiş aynı zamanda da öğrenilen konu ve kavramların öğrenciler tarafından pekiştirilebilmesine söz konusu etkinlikler yardımcı olmuştur şeklinde yorumlanabilir.

4.1.3. Empati Becerisine Katkı Sağlama

Araştırmanın uygulama sürecinde özellikle “Sen olsan ne yapardın?” ile “Düşün Yaz Söyle” isimli etkinliklerde ana amaç öğrencilerin biyografisi işlenen bilim insanlarının hayat öyküleriyle özdeşim kurabilmelerini ve bu yolla empati becerilerine katkı sağlamaktır. İlgili amaç doğrultusunda öğrencilerin (20 öğrenciden 3'ü %15'i) söz konusu etkinlikler aracılığıyla empati becerilerini kullanabildiklerine dair ifadelerle çeşitli veri toplama araçlarında rastlanmıştır. Örneğin; Ö4 rumuzlu öğrenci bu durumu “*Eğer dersi sadece işleseydik etkinlik falan yapmasaydık belki tam olarak anlayamazdık ama etkinlikler sayesinde mesela sen olsan ne yapardın sayesinde hem kendimizi o bilim insanının yerine koyup düşünüyoruz napardık*

falan. Sen olsaydın ne yapardın çünkü hem empati yapıyorum hem de kendimi onların yerine koyuyorum. (Görüşme) şeklinde açıklarken, Ö4 rumuzlu öğrenciyle benzer nitelikte görüşleri Ö6 rumuzlu öğrenci ise *“Sen olsan ne yapardın etkinliğinde de daha çok empati yapmayı öğrendim.”* (Görüşme) şeklinde belirtmiştir. Öte yandan Ö9 rumuzlu öğrenci ise etkinlikler aracılığı ile empati becerisini kullandığını ve ilgili bilim insanlarının hayatından birtakım davranışları içselleştirdiğini *“Sen olsan ne yapardın etkinliğini çok sevdim. Hocam bir anda kendimi onların yerine koydum. Ne gibi zorluklarda büyüdüklerini anladım çünkü ileride ben de bilim insanı olmak istiyorum. Olursam eğer hocam ne yapacağımı öğrendim.”* (Görüşme) ifadeleriyle dile getirmiştir.

Yukarıdaki öğrenci ifadeleri bütüncül şekilde değerlendirildiğinde uygulama sürecinde işlenen etkinlikler ile öğrencilerin ilgili bilim insanları ile özdeşim kurabilmeleri ve empati yapabilmeleri amaçlanmış ve bazı öğrencilerin empati becerilerine söz konusu etkinliklerin destekleyici bir etkisi olduğu yorumu yapılabilir. Aynı şekilde öğrencilerin üst düzey düşünme becerilerini kullanabilmelerine olanak sağlayan etkinlikler; öğrencilerin ilgili bilim insanının yerine kendilerini koymalarını sağlayarak öğrencilerin söz konusu bilim insanlarının hayatlarından birtakım olayları, tepkileri, davranış ve tutumları örnek alabilmelerine veya kendilerine yönelik olarak birtakım dersler çıkarabilmelerine imkân sağlamaya çalışmıştır. Bu şekilde öğrencilerin biyografisi incelenen bilim insanları ile empati yapabilmeleri, kendilerini bilim insanlarının yerlerine koyarak ilerleyen yaşamlarında dikkat etmeleri, kaçınmaları veya örnek almalarını gerektiren durumlar hakkında farkındalık sahibi olabilmelerine etkinliklerin katkı sunabileceği ve etkinliklerin öğrencilerde bir takım duyuşsal özellikleri harekete geçirmede yardımcı olabileceği yorumları yapılabilir.

4.1.4. Etkinlikleri Keyifli/Eğlenceli/İlgi Çekici Bulma

Uygulama sürecinde yapılan etkinlikler öğrencilerin yaklaşık yarısı tarafından (20 öğrenciden 8'i %40'ı) keyifli, eğlenceli ve ilgi çekici bulunmuştur. Öğrenciler etkinliklerin eğlenceli ve ilgi çekici olduğunu çoğunlukla görüşme ve açık uçlu anket formunda belirtmişlerdir. Bu durumu Ö7 rumuzlu öğrenci *“Eğlenceli ve oyun gibiydi birkaç etkinlik hocam. Benim çok hoşuma gitti.”* (Görüşme) şeklinde belirtmiştir. Aynı şekilde Ö8 *“Bence çok iyiydi ve eğlenceliydi.”* (Açık uçlu anket) diyerek ifade ederken Ö5 *“Güzel ve eğlenceli olduğunu düşünüyorum.”* (Açık uçlu anket) şeklinde ifade etmiştir. Benzer şekilde ise Ö10 rumuzlu öğrenci ise *“Hocam bu etkinlikler genel olarak eğlenceli geldi bana.”* (Görüşme) şeklinde düşüncesini belirtmiştir.

Öğretim süreci boyunca uygulanan etkinlikler öğrencilerin süreçte aktif olabilmelerini, kendi kendilerini derse karşı motive edebilmelerini ve etkinliklere verdikleri cevaplar aracılığı ile öğrencilerin yaratıcılığının artması noktasında öğrencilere çeşitli faydalar sağlamaktadır. Ders içerisinde kullanılan etkinliğin öğrenciler tarafından ilgi çekici bulunması etkinliğin niteliğini arttırmaktadır. Etkinlikler öğrencilerin öznel düşüncelerini ve bilgilerini düzenleyebilmelerine ve zihinlerinde var olan bilgileri yapılandırabilmelerine yardımcı olmaktadır. Bu sayede öğrenciler kendi fikirlerini düzenler ve yapılandırırken bilgiyi deneyerek ve keşfederek öğrenmeye yönelmektedirler (Çevik & Güneş, 2017).

Öğrencilerin yaş grubu ve öğretim sürecinin uzaktan eğitim şeklinde gerçekleştirildiği düşünülecek olduğunda söz konusu etkinliklerin öğrenciler tarafından keyifli ve ilgi çekici olarak bulunması etkinliklerle elde edilmek istenen derse yönelik öğrenci ilgisini çekme ve dolayısıyla öğretim sürecine öğrencileri aktif olarak katarak öğretim sürecini daha verimli hale getirebilme amacına hizmet ettiği yorumu yapılabilir. Ayrıca öğrencilerin eğlenceli ve ilgi çekici bulduklarını düşündükleri söz konusu etkinlikler aracılığı ile derse yönelik güdülenmelerinin arttığı ve öğretim sürecinden keyif duymalarına etkinliklerin katkı sağladığı yorumları da yapılabilir.

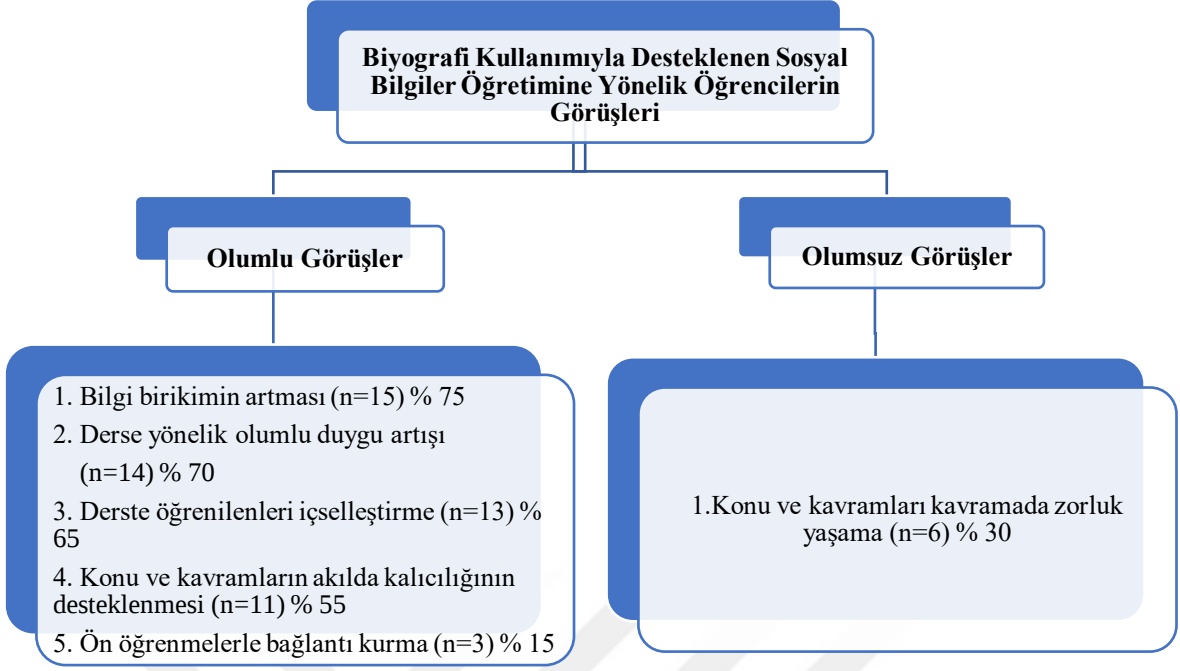
4.1.5. Etkinliklerin Öznel Düşüncelerin Paylaşılmasına İmkân Tanınması

Uzaktan eğitim sürecinde öğrencileri pasif dinleyici konumundan çıkarıp sürece aktif olarak katılabilmelerini desteklemek amacı da taşıyan etkinliklerin özellikle öğrencilerin öznel düşüncelerini yansıtabilmesi açısından önem taşıdığı araştırma verilerinden elde edilmiştir. Öğrenciler (20 öğrenciden 3'ü %15'i) bu amaca yönelik olarak düşüncelerini veri toplama araçlarında ifade etmişlerdir. Örneğin Ö5 fikirlerini *“Sen olsaydın ne yapardın etkinliğinde hocam benim de fikirlerimi alıyor. Düşüncelerimi paylaşabilmemi sağlıyor bu bana göre daha iyi bir şey.”* (Görüşme) şeklinde belirtirken benzer şekilde Ö7 *“Benim o etkinliklerden en sevdiğim sen olsan ne yapardın etkinliği oldu. Çünkü orada benim fikrim sorulmuş. Ben zaten yazmıştım hocam. Benim fikrimin sorulmasını ben çok beğendim.”* (Görüşme) ifadesi ile görüşlerini açıklamıştır. Aynı şekilde bir başka veri toplama aracında ise Ö8 rumuzlu öğrenci *“Bugün derste düşün yaz söyle etkinliğini yaptık. Güzel bir etkinlik. Kendi fikirlerimizi ele alıyor aslında. Hoşuma gitti.”* (Günlük 03.03.2021) şeklinde ifade etmiştir.

Yukarıdaki öğrenci görüşlerinden hareketle öğrencilerin geleneksel metotlarla işlenen derslere kıyasla öznel düşüncelerini sınıf ortamında daha fazla paylaşabilmelerine olanak sağlayan etkinliklerin öğrencilerin derse yönelik ilgilerinin artmasına ve öğretim sürecinin daha verimli geçebilmesine yardımcı olabileceği yorumları yapılabilir. Öğrencilerin sürece aktif olarak katılabilmelerinde söz konusu etkinlikler aracılığı ile fikirlerini sınıf ortamında paylaşabilmelerine olanak sağlanması öğretim sürecinde işlenen konu ve kavramların öğrenciler tarafından ne düzeyde öğrenildiğinin ortaya çıkarılabilmesi açısından da araştırmacıya geribildirim sağlamaktadır. Öğrencilerin öznel fikirlerini temele alan etkinliklerin öğretim sürecinde kullanılmış olması öğrencilerin üst düzey düşünme becerilerini arttırmaya ve zihinlerinde var olan bilgileri düzenleyebilmelerine, zihinlerindeki bilgileri yapılandırabilmelerine yardımcı olmaktadır. Öğrencilerin öznel düşüncelerini zihinlerinde yapılandırarak olgu ve kavramlar karşısındaki zihinlerinde var olan fikirleri kağıda dökabilmelerine bunları sınıf içerisinde paylaşarak akranları ile konuyla bağlantılı olarak fikir tartışması yapabilmelerine imkan sağlamaktadır yorumları yapılabilir.

4.2 Biyografi Kullanımıyla Desteklenen Sosyal Bilgiler Öğretimine Yönelik Öğrencilerin Görüşleri

Araştırmanın uygulama safhasının sona ermesinin ardından elde edilen veriler ışığında; öğrencilerin biyografi kullanımı ile desteklenen Sosyal Bilgiler öğretimine yönelik çeşitli olumlu ve olumsuz görüşlere sahip oldukları tespit edilmiştir. Olumlu görüşler; konunun ve kavramların akılda kalıcılığının desteklenmesi, kavrama yetkinliğinin artması, derse yönelik olumlu duyguların artması, dersi eğlenceli bulma ve öğrenmekten keyif duyma, bilgi birikiminin artması, ön öğrenmelerle bağlantı kurma ve derste öğrenilenleri içselleştirme olarak sıralanabilir. Öğrencilerin biyografi kullanımıyla desteklenen Sosyal Bilgiler öğretimine yönelik olumlu görüşleri şekil 1’de gösterilmiştir.

Şekil 2: Biyografi kullanımıyla desteklenen Sosyal Bilgiler Öğretimine yönelik öğrencilerin olumlu görüşleri

4.2.1. Konu ve Kavramların Akılda Kalıcılığının Desteklenmesi

İlgili üniteadaki konu ve kavramların akılda kalıcılığının desteklenmesine biyografi kullanımı ile desteklenen Sosyal Bilgiler öğretiminin yardımcı olduğu söylenebilir. Konu ve kavramların akılda kalıcılığının nasıl gerçekleştiğini öğrenciler (20 öğrenciden 11'i %55'i) çeşitli veri toplama araçlarında ifade etmişlerdir. Örneğin bu durumu Ö1 rumuzlu öğrenci “*Bence faydalı çünkü bu çalışma benim daha çok konuya odaklanmamı sağladı, daha iyi şekilde öğrendim konuları. Benim açımdan olumlu oldu çünkü konular daha akılda kalıcı oldu benim için.*” (Görüşme) sözleri ile açıklarken Ö4 rumuzlu öğrenci ise “*Biyografi kullanarak yaptığımız öğretim yararlı oldu. Daha iyi öğrendim ve aklımda kaldı. Bence bu çalışma sayesinde daha iyi odaklanmayı öğrendik. Eğlenceli ve keyifli bir şekilde öğrendik ve aklımızda iyi kaldı.*” (Açık uçlu anket) şeklinde ifade etmiştir. Ö1 ve Ö4 rumuzlu öğrencilerle benzer nitelikteki görüşleri farklı veri toplama araçlarında ise Ö5 “*Hocam böyle olumlu ve faydalı çünkü bence benim daha iyi anlamamı sağlıyor konuyu biyografiler. Bilim insanların hayatını daha iyi anlamama katkı sağladı.*” (Görüşme) şeklinde açıklarken Ö1 ise “*Uyguladığımız çalışma sayesinde çok şey öğrendim ve konuları daha iyi anladım.*” (Günlük, tarih

belirtilmemiş) diyerek, Ö2 ise *“Bugün dersi çok iyi anladım, konular kafama çok iyi oturdu. Ders çok eğlenceliydi ve hiç sıkılmadım.”* (Günlük, 18.02.2021) diyerek açıklamıştır.

Öğrencilerin çeşitli veri toplama araçlarında belirtmiş oldukları ifadelerinden hareketle; biyografilerle desteklenen Sosyal Bilgiler öğretiminde ilgili üniteye ait konu ve kavramların öğrenciler tarafından daha iyi anlaşılabilirdiği ve ilgili konu ve kavramların akılda kalıcılığının bu uygulama ile desteklendiği yorumu yapılabilir. Araştırma 5. sınıflar düzeyinde Sosyal Bilgiler dersinin 4. Ünitesi olan “Bilim, Teknoloji ve Toplum” ünitesinde gerçekleştirilmiştir. Ünitenin doğası gereğince öğrencilerin ilgili bilim insanlarını, dünya medeniyetine katkılarını ve yapmış oldukları bilimsel faaliyetleri tanıdıkları düşünüldüğünde öğrencilerin seviyelerine uygun olarak araştırmanın uygulama aşamasında öğrendikleri çeşitli konu ve kavramları etkili bir biçimde kavramaları üniteden ve yapılan çalışmadan verimli sonuçlar alınabilmesinin önünü açacaktır. Öğrencilerin çeşitli veri toplama araçlarında belirtmiş oldukları ifadeler göz önüne alındığında gerçekleştirilen öğretim süreci ile üniteye işlenmiş olan konu ve kavramların akılda kalıcılığının artmasına yapılan çalışmasının katkı sağlayabileceği söylenebilir.

4.2.2. Bilgi Birikiminin Artmasına Katkı Sağlama

Biyografilerle desteklenen Sosyal Bilgiler öğretimi aracılığı ile öğrencilerin ilgili üniteye ilişkin bilim insanlarının hayatını daha detaylı şekilde öğrenmeleri amaçlanmıştır. Bu ana amacın yanında; ilgili üniteye işlenen kişiler, kavramlar, tarihsel dönemler ve konular bakımından daha fazla bilgi sahibi olmaları da amaçlanan diğer amaçlardandır. Öğrenciler (20 öğrenciden 15’i %75) yapılan bu çalışma sayesinde kendilerinde fark ettikleri bilgi birikimlerinin artışını çeşitli veri toplama araçlarında çeşitli şekillerde ifade etmişlerdir. Örneğin; Ö9 *“Hocam yani ben üniteyi sevdim doğrusu. Çünkü normal konu işlese bu kadar çok şey öğrenemeyebilirdik. Ama biyografiler sayesinde konuyu daha detaylı öğrendik.”* (Görüşme) şeklinde açıklamıştır. Aynı şekilde Ö1 *“Biyografisini öğrendiğim kişiyi daha iyi tanımamı sağladı ve genel kültür kazandırdı.”* (Açık uçlu anket) diyerek belirtirken benzer düşünceleri Ö3 rumuzlu öğrenci ise *“Bu derste öğrendiklerimiz bu kadardı gerçekten bu ders bize birçok şey öğretti. Bu ders te güzel geçti.”* (Günlük, 18.02.2021) şeklinde belirtmiştir. Ayrıca Ö3 rumuzlu öğrenci benzer şekilde bir başka veri toplama aracında ise *“Konular bana göre daha detaylı öğreniliyor bu da bana katkı sağlıyor.”* (Açık uçlu anket) diyerek yinelemiştir.

Yukarıdaki öğrenci ifadelerine paralel şekildeki düşünceler başka öğrenciler tarafından da çeşitli veri toplama araçlarında şu şekilde ifade edilmiştir;

Ö6 rumuzlu öğrenci *“Biyografi sayesinde o kişinin hayatını ve karşılaştığı zorlukları daha iyi öğreniyoruz.”* (Açık uçlu anket) diyerek belirtmiş Ö9 rumuzlu öğrenci ise *“Onların hayatları, başarıları ve zorlukları hakkında daha çok bilgin oldu.”* (Açık uçlu anket) şeklinde ifade etmiştir. Bir başka benzer düşünce ise Ö7 tarafından *“Mesela bilmediğimiz tanımadığımız kişileri öğrendik mesela radyoyu kim icat etmiş onu öğrendik. Yeni yeni şeyleri, kişileri öğrendik. Yararlı ve güzeldi hocam.”* (Görüşme) sözleri ile ifade edilmiştir.

Öğrencilerin ifadelerinden hareketle biyografiler aracılığıyla yapılan Sosyal Bilgiler öğretiminin öğrencilerin ilgili ünite hakkında daha detaylı bilgi edinmelerine katkı sağladığı çıkarımında bulunulabilir. Bu şekilde bilgi birikimini artıran öğrencilerin bilgilerini pekiştirebilmek amacıyla araştırmacı tarafından tasarlanan etkinlikler öğretim süreci boyunca uygulanmış ve öğretim sürecinin verimli geçmesi amaçlanmıştır. Öğretim sürecinde biyografisi işlenen ilgili bilim insanlarının salt isimleri, yaşadıkları dönem ve yaptıkları bilimsel çalışmaların yanı sıra öğrencilerin bilim insanlarının yaşadıkları tarihsel dönem hakkında da arka planda yaşanan gelişmeleri, toplumsal dinamikleri sorgulayabilmeleri ve böylelikle ilgili bilim insanları hakkında detaylı ve bütüncül bilgi edinebilmeleri amaçlanmıştır. Öğrencilerin çeşitli veri toplama araçlarında ilgili bilim insanının hayatı hakkında biyografiler aracılığıyla daha fazla bilgi edinebildiklerini ifade etmeleri gerçekleştirilen bu çalışma ile elde etmek istenen amaçlardan birini oluşturmaktadır. Öğrencilerin bilgi birikiminin artmasına yönelik olarak gerçekleştirilen öğretim sürecinin ve ders içi etkinliklerin öğrencilerin bilgi birikimlerinin artmasına katkı sunabileceği yorumları yapılabilmektedir.

4.2.3. Derse Yönelik Olumlu Duygu Artışı (Öğrenmeden Keyif Alma/Dersi Eğlenceli Bulma)

Araştırma sonucunda öğrencilerin biyografilerle desteklenen Sosyal Bilgiler öğretimi sayesinde derse yönelik birtakım olumlu duygularında artış gözlemlendiği yorumu yapılabilir. Öğrenciler (20 öğrenciden 14’ü %70’i) yapılan bu çalışma ile öğrenme sürecinden ve öğrenmekten keyif aldıklarını, dersi eğlenceli bulduklarını dolayısıyla ders hakkındaki duygularının değiştiğini çeşitli veri toplama araçlarında ifade etmişlerdir. Örneğin; Ö1 *“Evet, var hem daha eğlenceli ve öğretici oldu. Beni olumlu etkiledi çünkü Sosyal Bilgiler dersinin eğlenceli bir ders olduğunu anladım.”* (Açık uçlu anket) şeklinde görüşlerini açıklarken Ö3

rumuzlu öğrenci “Eğlenceli ve keyifli bir şekilde öğrendik ve aklımızda iyi kaldı. Olumlu bir yönde değişim sağladı. Bu konuda korkum vardı. Bu çalışma sayesinde korkum olmadan keyifli bir şekilde öğrendim.” (Açık uçlu anket) şeklinde belirtmiştir. Benzer nitelikte düşünen Ö5 rumuzlu öğrenci ve “Sosyal Bilgiler dersini sevmemi ve konuyu daha iyi bir şekilde anlamamı sağladı.” (Açık uçlu anket) Ö10 rumuzlu öğrenci ise “Onların hayatları hakkında bir şeyler öğrenmek eğlenceli ve zevkliydi bence. Olumlu yönü olarak dersi daha çok sevmemi sağladı.” (Açık uçlu anket) şeklinde görüşlerini ifade etmişlerdir.

Benzer düşünceler öğrencilerin en samimi duygularını yansıttıkları varsayılan günlüklerde de gözlemlenmiştir. Günlüklerde öğrencilerin derse yönelik kendilerinde gözlemledikleri olumlu duygu artışını ve öğrenmekten keyif duyduklarını ifade eden görüşlere rastlanmıştır. Örneğin Ö1 “Dersler eğlenceli ve keyifli geçti. Bilim insanlarının hayatını öğrenmek beni çok mutlu etti.” (Günlük, tarih belirtilmemiş) ve Ö4 “Bu ders bence çok verimli ve eğlenceli geçti. Hiç sıkılmadan hocayı dinledim.” (Günlük, 16.02.2021) şeklinde görüşlerini açıklarken benzer nitelikte görüşleri olan Ö6 “Merhaba size bugünkü dersimi anlatacağım çok eğlenceli geçti. Mucit ve bilim insanlarını ve onların farkını öğrendik. Galiba en beğendiğim canlı ders buydu çünkü hiç sıkılmadım ve çok eğlendim.” (Günlük ,16.02.2021) ve Ö7 “Albert Einstein hayatını gördük. Çok eğlenceliydi ve ders artık daha çok ilgimi çekti.” (Günlük, 23.02.2021) ifadelerini kullanarak düşüncelerini açıklamıştır.

Öğrencilerle uygulama sonrası gerçekleştirilen birebir görüşmelerde ise öğrencilerin eğlenerek konuyu öğrendikleri ve dolayısıyla derse yönelik ilgilerinin, meraklarının arttığı bulgularına ulaşılmıştır. Öğrenciler derse yönelik olumlu duygularında meydana gelen değişimleri çeşitli şekillerde aktarmışlardır. Ö5 rumuzlu öğrenci bu durumu “Hocam dersimiz daha eğlenceli hale geldi. Eğlenceli hale gelince de hocam zaten neyde eğlenirsek onda daha iyi öğreniriz. Ben derste eğlendiğim için ders sıkıcı olmadı ve konuyu iyi anlayabildim.” (Görüşme 5) ifadesi ile belirtirken Ö9 “Sosyal Bilgiler dersinde bir konuyla alakalı daha çok şey öğrendik mesela. Eskiden daha ilgisizdim hocam. Şimdi daha ilgiliyim çünkü tarihe dönük şeyler öğrendim. Bilim insanlarının hayatını sevdim. Daha eğlenceli geldi bana bu şekilde dersi işlememiz o yüzden dersi daha çok sevmeye başladım.” (Görüşme) ve Ö10 “Sosyal Bilgiler dersini daha çok sevmeye başladım. Etkinlik yapmamız ve biyografileri işlememiz daha çok derse ilgimi arttırdı. Fikirlerimizi etkinliklerde belirtmemiz ve araştırma yapmamız derse yönelik duygularımı olumlu yönde etkiledi.” (Görüşme) şeklinde açıklamalarda bulunmuştur.

Öğrencilerin özellikle uzaktan eğitim süreci gibi fiziksel sınıf ortamında olmayarak ders sürecine katılmalarını gerektiren ve çoğunlukla bilgisayar başında pasif dinleyici konumunda olmalarını gerektiren durumlarda derse yönelik ilgilerinin çabuk dağılabileceği ve sıkılabilecekleri göz önünde bulundurulursa; öğrencilerin karşılaşılabilecekleri söz konusu dezavantajları en aza indirmeyi hedefleyen ve daha önce aşına oldukları geleneksel yöntemlerden farklı bir yöntemle işlenen Sosyal Bilgiler dersine karşı olumlu duygu ve tutumlara sahip olabileceklerinin çeşitli veri toplama araçları ile elde edilmesi olumlu bir gelişme olarak düşünülebilir. Öğrencilerin yaş grubunun ortaokul düzeyindeki en küçük yaş grubu olması ve uzaktan eğitim sürecinin getirdiği dezavantajlar dikkate alındığında Ö5 rumuzlu öğrencinin yukarıda belirtmiş olduğu gibi “*Dersin eğlenceli hale gelmesi ve öğrencilerin eğlenceli/ilgi çekici buldukları dersi daha iyi öğrenebilmeleri*” ifadeleri yapılan araştırma sonucunda öğretim sürecinden beklenen verimin alınabileceğini ve yapılan çalışmanın öğrencilerin derse yönelik ilgilerini arttırabileceğini, derse yönelik olumlu duygu artışının sağlanabileceğini ve sonuç olarak öğrencilerde öğrenmeye dönük keyif duyma tepkilerinin ortaya çıkmasını sağlayabileceği ifade edilebilir.

4.2.4. Ön Öğrenmelerle Bağlantı Kurma

Uygulama süreci sonrasında elde edilen bulguların dikkat çekici olanlarından bir diğeri ise öğrencilerin daha önce farklı derslerde öğrendikleri kişi ve kavramları ilgili uygulama ile bir kez daha hatırlamış olmaları ve ön öğrenmeleriyle bağlantı kurmuş olmaları araştırma ile elde edilen dikkat çekici bulgulardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Örneğin uygulama sürecinde işlenen biyografilerden biri olan Isaac Newton biyografisi ile ilgili olarak uygulama sonrasında öğrencilerin bazıları (20 öğrenciden 3 öğrenci %15'i) kendi günlüklerinde konu ile ilgili olarak şu ilgi çekici ifadeleri kullanmışlardır; Ö5 “*Ders güzel geçti ve hiç sıkılmadım. Hoca bize bugün Newton’u anlattı. Newton’u Fen dersinde öğrenmiştik ve kuvveti bulmuştu.*” (Günlük, 05.03.2021) Benzer şekilde bir başka öğrenci ise durumu günlüğünde şu şekilde ifade etmiştir; Ö6 “*Bugünkü dersimizde Isaac Newton’un hayatını öğrendik. Aslında önceden Newton’un soyadını fen bilimleri dersinde duymuştum. Ama bilim insanı olduğunu bilmiyordum.*” (Günlük, 05.03.2021)

Başka bir öğrenci ise önceden Türkçe dersinde öğrendiği empati kavramını hatırlamış ve ilgili uygulamada öğrenilen tarihsel empatiden farklı olduğu sonucuna varmıştır. Ö8 rumuzlu öğrenci bu durumu “*Bugünkü sosyal bilgiler dersimizde tarihsel empati yapmayı ve ne olduğunu öğrendik. Tarihsel empati, yaşanan olaylara o günün biçimiyle bakmak demekmiş.*

Aslında empatiyi Türkçe dersinde de öğrenmiştik ama bu daha farklıymış.” (Günlük, 14.03.2021) sözleri ile ifade etmiştir.

Öğrencilerin en samimi duygularını yansıttıkları varsayılan günlüklerde yazmış oldukları ifadelerden hareketle biyografilerle desteklenen Sosyal Bilgiler Öğretim sürecinin öğrencilerin farklı derslerde edindikleri kazanımları destekleyici olabileceği yorumu yapılabilir. Aynı zamanda öğrencilerin ön -öğrenmeleri ile bağlantı kurabilmeleri, ön-öğrenmeleri ile yeni- öğrenmeleri arasındaki farklılıkları zihinlerinde ayırt edebilmeleri araştırma sonucunda elde edilen ilgi çekici bulgular arasında yer almaktadır. Yapılandırmacı yaklaşımın temele alındığı öğretim programlarımızda da bahsi geçen ve öğrencilerin farklı disiplinler arası zihinsel bağlantı kurabilmelerinin yanı sıra ön öğrenmeleri ile bağlantı kurabilmelerinin amaçlandığı günümüz öğretim programlarının amaçlarına ulaşabilmede yapılan uygulamanın öğrencilere katkı sağlayabileceği yorumları yapılabilmektedir.

4.2.5 Derste Öğrenilenleri İçselleştirme

Öğretimin etkililiğinin ve verimliliğinin öğrencilerin derste öğrendiklerini uygulayabilme ve içselleştirmesi oranında gerçekleştiğini varsayarsak yaptığımız uygulama ile öğrencilerin birtakım kazanımları elde ettiğini ve içselleştirdiğini söyleyebilmek mümkündür. Örneğin öğrenciler (20 öğrenciden 13’ü %65’i) derste öğrendiklerini içselleştirme konusunda çeşitli veri toplama araçlarında ifade etmişlerdir. Örneğin Ö5 *“Ders eğlenceliydi. Kaynakça yazmayı öğrendim artık araştırmalarımın sonuna kaynakça koyucam.”* (Günlük, tarih belirtilmemiş) diyerek düşüncesini belirtirken Ö5 rumuzlu öğrenciye benzer nitelikte Ö7 *“Bugün çok önemli olan kaynakçayı öğrendik. Çok iyi anladım. Bundan sonra ben de hep ödevlerime kaynakça yapıcım.”* (Günlük, 14.03.2021) ve Ö8 rumuzlu öğrenciler fikirlerini *“.... Kaynakçalar emek hırsızlığı yapmamak için çok önemli. Çünkü insanlar o yazılara uzun uzun uğraşırken biz 2 el hareketiyle bilgisayarımıza geçirebiliyoruz. Bunun için hem cümleleri kendimize göre özetlemeli (yazarın dediği şeyin aslını değiştirmemeliyiz) hem de kaynakça belirtmeliyiz.”* (Günlük, 19.03.2021) şeklinde açıklamışlardır. Ö5 rumuzlu öğrenci bir başka veri toplama aracında ise benzer düşüncesini *“Mesela artık bir öğretmenim benden birinin hayatı ile ilgili ödev istedi veya bir bilgi istedi o kişinin biyografisini yazabilirim çünkü biyografiyi öğrendim ve biyografilerin sonuna mutlaka kaynakça yazmam gerektiğini de öğrendim.”* (Görüşme) şeklinde ifade ederek yinelemiştir.

Benzer şekilde Ö4 rumuzlu öğrenci ise internette doğru bilgiye ulaşma ve güvenli internet kullanımı ile ilgili derste öğrendiklerini nasıl içselleştirdiğini “...internette nasıl davranmam gerektiğini öğrendim Sosyal Bilgiler dersinde de bunu öğreneceğimi hiç düşünmüyordum. Bundan sonra internette bir bilgi aratırken sizin dediğiniz şeylere uyacağım.” (Görüşme) sözleri ile açıklamıştır.

Biyografiler aracılığıyla öğrencilerin kendilerine rol model alabileceği insanları tanınması ve ilgili biyografilerdeki kişilerin hayat öykülerinden kendilerine yönelik birtakım dersler çıkarabilmelerinin öngörülebilir olduğu fikrinden hareketle yukarıda bahsi geçen öğrenciler bilim insanlarının hayat öykülerinden kendi yaşamları için içselleştirdikleri durumları çeşitli veri toplama araçlarında belirtmişlerdir. Örneğin; Ö11 “İleride ben de bilim insanlarının pes etmemesini yapamadıkları şeyleri pes etmeden yapıyorlar ben o davranışlarını örnek almak isterdim. Çünkü ben bir şey yapamadığımda hemen pes ediyorum.” (Görüşme) ifadeleri ile görüşlerini açıklarken Ö11 rumuzlu öğrenci ile benzer şekilde düşünen Ö6 “Mesela hocam örneğin onların hiç pes etmemesi ve sabırlı olmalarını kendime örnek aldım. Hayatlarında zorluklarla hep başa çıkmışlar mücadele etmişler. Onlar yani bana örnek oldu. Hocam mesela tarihsel empatiyi öğrendiğimiz için derste gelecek hayatımızda ona göre davranabiliriz. Geçmişteki olaylardan ders çıkarabiliriz. Kendimizi o insanların yerine koyduğumuz için daha dikkatli davranırız. Ben artık öyle yapacağım..” (Görüşme) diyerek fikirlerini belirtmiştir.

Öğrencilerin çeşitli veri toplama araçlarındaki ifadelerinden hareketle ilgili çalışma sayesinde edindikleri çeşitli kazanımları içselleştirdikleri ve kendilerine biyografiler aracılığıyla bazı davranışları örnek aldıkları yorumları yapılabilir. Özellikle küçük yaş grubunda olan ve kişiliğinin, değer yargılarının ve tutumlarının yavaş yavaş oluşmaya başladığı çağlarda olan öğrencilerin ilgili biyografiler aracılığı ile bir takım tutum, davranış, düşünce biçimi vb. bakımından kendilerine dersler çıkarabilecekleri ve bilim insanlarının hayatlarından hareketle bilim insanları gibi ölümünün ardından uzun yıllar geçmesine rağmen günümüzde de saygı ile anılan ve hatırlanan önemli şahsiyetleri rol model olarak kendilerine seçmelerinde biyografilerin destekleyici birer unsur olarak kullanılabileceği yorumları yapılabilir.

4.2.6. Biyografi Kullanımıyla Desteklenen Sosyal Bilgiler Öğretimine Yönelik Öğrencilerin Olumsuz Görüşleri

Biyografi Kullanımı ile desteklenen Sosyal Bilgiler öğretimine yönelik öğrencilerin çeşitli olumsuz görüşlere de sahip oldukları tespit edilmiştir. Öğrencilerin olumsuz görüşleri çeşitli alt başlıklar halinde incelenmiştir.

4.2.7. Konu ve Kavramları Kavramada Zorluk Yaşama

Öğrencilerin biyografilerle desteklenmiş Sosyal Bilgiler öğretimi ile ilgili en çok ifade ettikleri olumsuz görüşün konu ve kavramları kavramada yaşadıkları zorluklar olduğu söylenebilir. Çalışmaya katılan 20 öğrenciden 6'sı, %30'u daha önce hiç tecrübe etmedikleri bir yöntemle işlenen Sosyal Bilgiler dersinde uygulama sürecinin başında konu ile ilgili olarak kavrama noktasında yaşadıkları zorlukları ve sonrasında yaşadıkları zorlukları nasıl aştıklarını çeşitli veri toplama araçlarında ifade etmişlerdir. Örneğin; Ö6 “...*Bu sorun ise başlarda hangi mucitin neyi icat ettiğini anlayamamamdandı. Ama sonra anladım. Öğrendiğimiz şeyleri evde sonradan bol bol tekrar ettim.*” (Açık uçlu anket) diyerek Ö2 ise “*Bilim insanı mı mucit mi onu da birazcık karıştırıyordum ama sonra o açıdan da kendimi geliştirdim. Derste öğrendiklerimi daha sonra tekrar ettim ve internetten araştırdım. Böylece öğrenmiş oldum hocam.*” (Görüşme) şeklinde düşüncelerini belirtmiştir. Ö2 ve Ö6 rumuzlu öğrencilerle benzer nitelikteki bir başka görüşü ise Ö4 “*En başta bilim insanı ile muciti karıştırıyordum. Ama sonra anladım çünkü daha sonra hangi mucidin hangi şeyi icat ettiğini öğrenmiş oldum.*” (Görüşme) sözleri ile ifade etmiştir.

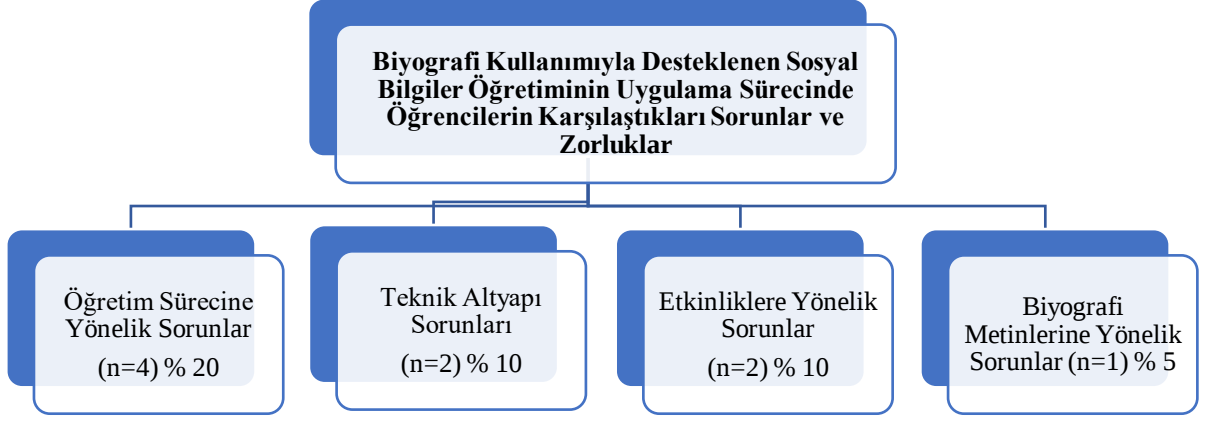
Yukarıdaki öğrenci görüşleri dikkate alındığında öğrencilerin ilk kez deneyimledikleri ve daha önce işlenen Sosyal Bilgiler derslerinden farklı bir yöntemle işlenen ünite ile ilgili olarak uygulama sürecinin başında işlenen konu ile ilgili olarak bazı zorluklar yaşadıkları anlaşılmaktadır. Öğrencilerin ünitenin başında yaşadıklarını ifade ettikleri söz konusu zorlukların üniteye öğrenilen kişi, konu ve kavramların farklı olmasından ve ilk kez öğrendikleri konular hakkında hazır bulunuşluklarının yeterli düzeyde olmayışından kaynaklandığı yorumu yapılabilir. Zira öğrenci ifadeleri incelendiğinde öğrencilerin uygulama sürecinin diğer haftalarında sürecin başlarında öğrenmiş oldukları konu ve kavramları kavramadaki yaşadıkları zorlukları evde tekrar ederek pekiştirebildikleri ve söz konusu olumsuzlukları aşabildikleri veri toplama araçlarındaki ifadelerinden anlaşılmaktadır. Benzer şekilde öğrencilerin süreç ile ilgili olarak yaşadıkları olumsuzluklardan bir diğeri ise ilgili bilim

insanlarının isimlerinin ve ünite kapsamında işlenen bilim insanlarının akademik çalışma alanlarının yabancı isim ve kavramlar içermesinden ötürü öğrencilerin telaffuzda ve kavramları hatırlamada yaşadıkları zorluklar olarak elde edilen bulgulardandır. Örneğin bu durumla ilgili olarak Ö9 “*Sadece hocam isimlerini biraz söyleyemiyorum. Yani nasıl desem bilim insanlarının adı ve uğraştıkları şeyler yabancı olunca aklımda pek tutamıyorum.*” (Görüşme) şeklinde görüşlerini belirtirken Ö13 rumuzlu öğrenci de benzer nitelikte “*Önceleri derste bazı yabancı isimleri aklımda tutamıyordum.*” (Açık uçlu anket) sözleri ile düşüncelerini açıklamıştır.

Öğrencilerin ifadelerinden hareketle yabancı bilim insanları ve biyografilerindeki yabancı bilimsel terimlerin öğrencilerin konu ve kavramları kavramada onlara zorluk yaşatabileceği ve bu durumun öğrenciler tarafından uygulama sürecinde karşılaşılabilecek zorluklar olarak değerlendirilebileceği yorumları yapılabilir. Öğrencilerin uygulama sürecinde yaşadıkları zorluklar uygulama sürecinde araştırmacının karşısına çıkabilecek bir dezavantaj olarak önceden düşünülmüş ve öğrencilere ders esnasında yabancı terimler ve kavramlar hakkında yaş seviyelerine uygun olarak gerekli açıklamalar araştırmacı tarafından yapılmıştır.

4.3. Biyografi Kullanımıyla Desteklenen Sosyal Bilgiler Öğretiminin Uygulama Sürecinde Öğrencilerin Karşılaştıkları Sorunlar ve Zorluklar

Öğrencilerin veri toplama araçlarında ifade etmiş oldukları yanıtlardan hareketle bu sorunlar; öğretim sürecine yönelik sorunlar, teknik altyapı sorunları, etkinliklere yönelik sorunlar ve biyografi metinlerine yönelik sorunlar olmak üzere 4 alt başlık altında incelenmiştir. Öğrencilerin uygulama sürecinde yaşadıklarını ifade ettikleri sorunlar ve zorluklar şekil 2’de yer almaktadır.

Şekil 3: Biyografi kullanımıyla desteklenen Sosyal Bilgiler öğretiminin uygulama sürecinde öğrencilerin karşılaştıkları sorunlar.

4.3.1. Öğretim Sürecine Yönelik Sorunlar

Araştırmanın uygulama sürecinde her hafta bir bilim insanının biyografisi öğrencilerle birlikte canlı derste incelenmiş ve tartışılmıştır. Öğrencilerin bir kısmı (20 öğrenciden 4’ü %20’si) öğretim sürecinde sorun yaşadığını belirterek sorunlarını değişik açılardan belirtmiştir. Örneğin Ö6 rumuzlu öğrenci yaşadığı sorunu “*Bana dediğim gibi sıkıcı geldi ve aklımda kalmadı biyografileri okuyarak işlememiz. Metinlerdeki detaylı bilgiler aklımda kalmadı.*” (Görüşme) şeklinde ifade etmiştir.

Yukarıdaki örnek öğrenci ifadesinden hareketle biyografi metnlerinin sadece derste okunup tartışılması dersin sıkıcı hale gelebilmesine, öğrencilerin öğretim sürecinde pasif konumda kalabilmelerine ve öğrencilerin dikkatlerinin dağılabilmesine neden olabileceği yorumu yapılabilir. Bu amaçla öğrencilerin süreçte ilgilerini canlı tutabilmek ve konuya ilgilerini çekebilmek için her biyografi metni incelenmeye başlanmadan önce öğretim sürecinde ilgili bilim insanının hayatına dair kısa biyografik animasyon videoları izletilmiş ve böylelikle öğrencilerin hayatı incelenecek olan kişi hakkında derse güdülenebilmelerinin kolaylaşabileceği düşünülmüştür. Nitekim Ö6 bu amacı teyit eder şekilde şu ifadeleri kullanmıştır;

Ö6 “*Bence bana animasyon videoları daha faydalı oldu çünkü orda daha fazla aklımda kaldı biyografilerden çok.*” (Görüşme)

Başka bir benzer ifade ise Ö10 tarafından “*Böyle daha çok yazılı olarak değil de diyelim daha çok video ve animasyon olarak işleyebilirdik. Böyle daha eğlenceli olabilirdi.*” (Görüşme) cümleleriyle ifade edilmiştir. Bahsi geçen öğrenci ifadelerinden hareketle uzaktan eğitim sürecinde gerçekleştirilen ilgili uygulamada öğrencilerin öğretim sürecinde mümkün olduğunca fazla duyusuna hitap edebilen öğretim materyallerinin de öğretim yöntemini destekleyecek şekilde kullanılmasının öğrenciler açısından yararlı olabileceği, söz konusu materyallerin öğrencilerin derse yönelik ilgisini artırmaya ve uygulama sürecinde öğrencilerin yaşayabilecekleri olası zorlukları azaltmaya yardımcı olabileceği yorumları yapılabilir.

Öğretim sürecinin uzaktan yürütülmesi ile ilgili olarak bir diğer farklı görüş ise Ö8 tarafından “*Hocam uzaktan değil de yüz yüze eğitim olsaydı birbirimizi görsek daha iyi olurdu. Sınıfta dersteyken biz ses çıkmıyor ama evde sürekli birilerinin sesi oluyor. Odaklanamıyorum o yüzden uzaktan eğitimde çok fazla şey öğrenemedim.*” (Görüşme) şeklinde dile getirilmiştir.

Uzaktan eğitimde yüz yüze etkileşimin az olmasının öğrencilerin sınıf atmosferi içerisinde sosyalleşerek öğrenmelerine engel teşkil edebileceği ve bazı öğrencilerin ders esnasında dikkatlerini dağıtacak daha fazla çevresel unsurla karşı karşıya kalabilmelerine neden olabilecek fiziki ortamlarda bulunmalarının öğrenme sürecinden alınması amaçlanan maksimum verimliliği azaltıcı bir etken olarak dikkate alınması gerektiği yorumları yapılabilir. Öğretim süreci ile ilgili bir diğer farklı sorun ise Ö4 tarafından “*Biyografiyi hazırlamada ve günlük tutmada başlarda birazcık zorluk çektim çünkü hayatımda ilk kez yapıyordum.*” (Açık uçlu anket) sözleri ile ifade edilmiştir. Bahsi geçen öğrencinin görüşlerinden hareketle ilgili olarak geleneksel yöntemlerle işlenen derslerden daha farklı bir yöntemle dersin işlenmesinin bazı öğrencilerde zorlanmaya sebep olabileceği ve öğrenme sürecine geçmeden önce öğrencilere süreçte kendilerinden beklenenler konusunda ön bilgilendirmenin detaylıca yapılmasının yararlı olabileceği yorumları yapılabilir.

4.3.2. Teknik Altyapı Sorunları

Öğrencilerin öğretim sürecinde karşılaştıkları sorunlardan biri de uzaktan eğitim sürecinde yaşanan teknik altyapı sorunlarıdır. Öğrencilerden (20 öğrenciden 2’si %10’u) bazıları süreçte yaşadıkları sorunları çeşitli veri toplama araçlarında dile getirmişlerdir. Örneğin; Ö7 “*Hocam sadece internetten ders işlediğimiz için bazen sesiniz gidip geliyordu sadece ilk zamanlar internet problemi yaşıyordum o da zamanla yavaş yavaş düzeldi.*” (Görüşme) sözleri ile düşüncelerini açıklarken Ö7 rumuzlu öğrenciyle benzer şekilde düşüncelere sahip Ö10 “*Dersi*

Zoomdan yaptığımız için hocanın veya benim bazen sesimiz gidiyordu.” (Açık uçlu anket) şeklinde görüşlerini açıklamış Ö5 ise “Benim evdeki internetimde bazen kopmalar oluyordu. Böyle olunca da hocanın sorusunu bazen duyamıyordum. Ama sonraları internetim düzelince sorun kalmadı.” (Görüşme) diyerek fikirlerini ifade etmiştir.

Uzaktan eğitim sürecinin en büyük dezavantajlarından biri olarak sayılabilecek unsur olan internet altyapısı ile ilgili sorunların öğretim sürecinden elde edilmesi amaçlanan maksimum verimliliği düşüren bir etken olarak söylenebilmesi mümkündür. Yukarıdaki öğrenci ifadelerinden hareketle; uzaktan eğitim sürecinde öğretim sürecinin sağlıklı işleyebilmesi derslerin kesintisiz sürebilmesi ile doğrudan bağlantılı gözükmektedir. Bu açıdan düşünüldüğünde teknik ve altyapısal problemlerin iyileştirilebilmesinin öğrenme sürecinin daha verimli geçmesine katkı sağlayabileceği yorumu yapılabilir.

4.3.3. Etkinliklere Yönelik Sorunlar

Öğrenme sürecinde öğrencilerin büyük çoğunluğu etkinlikleri yararlı ve eğlenceli bulduklarını söylemelerine rağmen bazı öğrenciler (20 öğrenciden 2’si %10’u) etkinliklerle ilgili sorun yaşadıklarını dile getirmiştir. Örneğin Ö5 “*Mucit mi bilim insanı mı etkinliği bana birazcık sıkıcı gelmişti hocam çünkü ben ilk başta biraz anlayamamıştım konuyu ve beni uğraştırmıştı.*” (Görüşme) sözleri ile fikirlerini belirtmiştir.

Öğrencilerin önceki Sosyal Bilgiler derslerini nispeten daha az etkinlikler ile desteklenen bir şekilde işlemiş olmaları ve uygulama sürecinin başında birtakım etkinliklerin öğrencilerin ilgisini çekmemiş olması öğrencilerin etkinliklere katılımında daha az istekli olabilmelerine neden olan etmen olarak karşımıza çıkabileceği yorumu yapılabilir. Uygulama sürecinin ilerleyen aşamalarında ise öğrencilerin sürece olan aşinalıklarının artması ve derste işlenen konu ve kavramları hatırlama ile kavrama düzeylerinde meydana gelen artışların ardından söz konusu sorunların aşılabileceği ifade edilebilir. Öğrencilerin öğretim sürecinde çoğunlukla pasif dinleyici konumunda olmasına ve genelde soru-cevap, tartışma vb. gibi yöntemlerle Sosyal Bilgiler dersinin işlenmiş olması öğretim sürecine etkin katılımı ve üst düzey düşünme becerilerini harekete geçirmeyi amaçlayan etkinliklerin öğretim sürecinde kullanılması öğrencilerin ilgili ünitenin başlarında zorlanmalarına yol açabildiği ifade edilebilir.

Aynı şekilde etkinliklerin bir diğer amacı ise öğrencilerin bireysel olarak çalışabilmelerine ve üst düzey düşünebilme becerilerine yardımcı olmaktır. Öğrencilerin daha

çok yazılı olarak öznel düşüncelerini ifade etmelerine imkân sağlayan etkinlikler öğrencilerin ilgisini çekmediğinde ve etkinliklerin gerektirdiği becerilere öğrencilerin aşına olmadıkları durumlarda etkinlikle amaçlanan kazanımlara ulaşamayabilir. Bu yorumu destekler nitelikte Ö6 “*Düşün yaz söyle etkinliğini sevmedim. Bana biraz sıkıcı geldiği için hevesimi ve ilgimi pek çekmedi. Çünkü ben nasıl desem fikirlerimi yazılı olarak söylemeye alışkın değilim pek hocam ama diğer etkinlikleri çok sevdim.*” (Görüşme) diyerek görüşünü belirtmiştir.

Ö6 rumuzlu öğrencinin ifadelerinde belirtmiş olduğu gibi öğretim sürecinin daha geleneksel metotlarla işlendiği Sosyal Bilgiler derslerine kıyasla öğrencilerin üst düzey düşünme becerilerini ve öznel fikirlerini paylaşmasına dayalı olarak gerçekleştirilen sınıf içi etkinliklerin öğrenciler tarafından daha önce deneyimlenmemiş olması öğrencilerin ilgisini derse karşı çekemeyebilir. Öğrencilerin sürecin başında yaşadıklarını ifade ettikleri yazılı olarak fikirlerini ifade etmeye alışkın olmayışları etkinliklerle amaçlanan öğrenci kazanımlarına karşıt bir dezavantaj olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu tür dezavantajları en aza indirmek amacıyla öğrencilerden etkinliklerde tam olarak nelerin beklendiğinin kendilerine açık ve anlaşılır şekilde anlatılmasının öğretim sürecinde uygulanan etkinliklerin öğretim sürecinin verimliliğine olumlu katkı sunabileceği yorumları yapılabilir.

4.3.4. Biyografi Metinlerine Yönelik Sorunlar

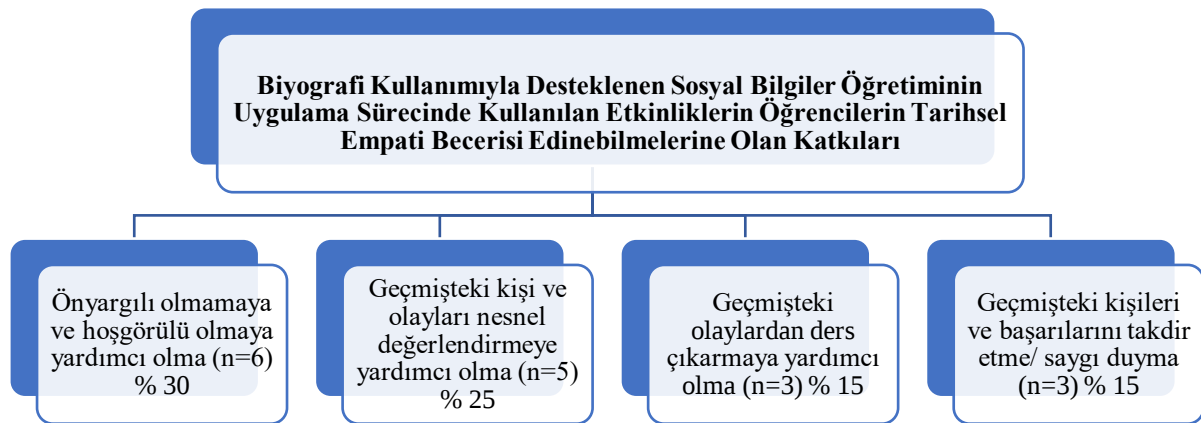
Uzaktan eğitim sürecinde öğrencilerin bireysel olarak okuma yapmalarına fırsat tanımak ve düşüncelerini yazılı metinleri inceleyerek ifade edebilmelerini sağlayabilmek amacıyla da tasarlanan biyografi metinleri hakkında öğrencilerin büyük çoğunluğu olumlu görüşler ifade etseler de biyografi metninin uzunluğu öğrencilerin dikkatlerinin dağılabilmesine ve metnin incelenmesi ile elde edilmek istenen amaçlara tam anlamıyla ulaşamamasına neden olabilir. Öğrencilerden (20 öğrenciden 1'i %5) Ö7 bu durumu “*Sadece birazcık uzundu diğer yandan hiç sıkıcı değildi. Ben hiç sıkılmadım hocam. Diğer arkadaşlarımı bilemem ama bir tek yazısı birazcık fazlaydı o kadar hocam.*” (Görüşme) sözleri ile ifade etmiştir.

Öğretim süreci öncesinde ilgili bilim insanlarına ait biyografiler araştırmacı tarafından öğrencilerin yaş seviyelerine uygun olarak derlenmiş ve kısaltılmaya çalışılmıştır. Öğrencilerin bulundukları yaş grubu itibarıyla salt bir okuma metninin okunmasına dayalı sınıf içi etkinliklerde dikkatlerinin kısa süre sonra dağılabileceği ve metinde anlatılanlara odaklanamayabilecekleri varsayımından hareketle biyografi metni öğrencilerle birlikte ders sürecinde parça parça şekilde okunmuş ve her parçanın yorumlanması, irdelenmesine dayanan

soru-cevap ile tartışma teknikleri kullanılarak analiz edilmeye çalışılmıştır. Yukarıda bahsi geçen öğrenci ifadesinde biyografi metnlerinin öğrenciler tarafından sıkıcı olmamakla birlikte metnin kısmen uzun bulunması da araştırma sonuçlarında tahmin edilebilir bir veri elde edilmesine yol açmaktadır. Zira öğrencilerin daha önce geleneksel yöntemlerle işlenen Sosyal Bilgiler derslerinde bir metnin analiz edilip yorumlanmasına dayanan ve metinle bağlantılı birtakım soruların tartışma yöntemi ile sınıf içerisinde kullanılması alışkın olmadıkları bir durumdur. Yeni ve farklı bir yöntemle işlenen Sosyal Bilgiler dersinde öğrencilerin önceden aşına olmadıkları bir yöntemin kullanılıyor olması ve metinlerin nispeten ders kitaplarında bulunan mevcut metinlere kıyasla uzun olması öğrencilerin ilgisini çekmeyebilir veya öğrencilerin derse karşı olan ilgilerini azaltabilir yorumları yapılabilir.

4.4. Biyografi Kullanımıyla Desteklenen Sosyal Bilgiler Öğretiminin Uygulama Sürecinde Kullanılan Etkinliklerin Öğrencilerin Tarihsel Empati Becerisi Edinebilmelerine Olan Katkıları

Araştırmanın uygulama sürecinde kullanılan etkinliklerin öğrencilerin tarihsel empati becerisi edinebilmelerine nasıl ve ne şekilde katkı sağladığı çeşitli alt başlıklar halinde incelenmiştir. Öğrencilerin tarihsel empati becerisi edinebilmelerine yardımcı olmada biyografilerin nasıl katkı sağladığı şekil 4'te gösterilmiştir.

Şekil 4: Biyografi kullanımıyla desteklenen Sosyal Bilgiler öğretimi uygulama sürecinde kullanılan etkinliklerin tarihsel empati becerisi edinebilmelerine yardımcı olmada öğrencilere katkıları.

4.4.1. Geçmişteki Kişi ve Olayları Nesnel Değerlendirmeye Yardımcı Olma

En geniş tanımıyla tarihsel empati becerisi; öğrencilerin geçmişte yaşamış kişileri ve olayları günümüzün bakış açısı ve değer yargılarını kullanmaksızın o dönemin gözüyle değerlendirebilmesi olarak tanımlanabilir (Yılmaz & Koca, 2012). Öğrencilerin biyografilerle desteklenen Sosyal Bilgiler öğretim sürecinde tarihsel empati becerisini kullanarak geçmiş nispeten daha nesnel olarak değerlendirebilmeleri derste uygulanan etkinliklerin katkı sağlayabildiğini öğrenciler (20 öğrenciden 5'i %25'i) çeşitli veri toplama araçlarında ifade etmiştir. Örneğin Ö1 *“Az da olsa tarihsel empati becerisini kazandığımı düşünüyorum. Eskiyle yeniye karşılaştırdığımda bazı şeylerde arada farklar olduğunu görebiliyorum. O yüzden biraz kazandığımı düşünüyorum. Şimdi bize anormal gelen şeylerin geçmişte normal şeyler olarak kabul edildiğini anlayabiliyorum.”* (Görüşme) şeklinde düşüncesini belirtirken Ö1 rumuzlu öğrenci ile benzer görüşlere sahip olan Ö9 *“Hocam bence önemli çünkü kendimizi o dönemle ilgili bazı şeylere üzülebiliyoruz veya sevinebiliyoruz niye böyle yaptılar acaba diye. Ama o zamanda şartlar onu gerektirmiş o yüzden önemli bence tarihsel empati daha doğru anlamamızı sağlıyor geçmişi.”* (Görüşme) sözleri ile Ö6 ise *“Hocam çünkü bu tarihsel empatinin üzerinde çok durduk ve nasıl diyeyim eskiden kadınların neden dışlandığını anlamıyordum ama derste işledikten sonra daha iyi anlamaya başladım.”* (Görüşme) sözleri ile görüşlerini açıklamıştır.

Araştırmanın uygulama sürecinde kullanılan ders içi etkinlikler aracılığı ile öğrencilerin tarihte yaşanmış olaylarda insanların ne gibi rollerinin olduğuna öğrencilerin dikkatinin çekilebilmesine çalışılmıştır. Tarihte yaşanmış olaylar irdelenirken öğrencilerin geçmiş ve günümüz arasında değer yargıları, insan davranışları, tutum, düşünce, inanç ve ön yargılar konusunda bilgi sahibi olarak kıyaslama yapabilmeleri ve geçmiş dönemlerdeki insanların bakış açılarını sorgulayabilmeleri gerekmektedir. Geçmişteki olay ve kişilerin öğrenciler tarafından üst düzey düşünme becerileri kullanılarak incelenmesi ve çeşitli çıkarımlar yapılabilmesi öğrencilerin kendileri gibi olmayan veya düşünmeyen insanların düşünce yapılarını anlayabilmelerine katkı sağlayabilmektedir. Böylelikle Ö1 rumuzlu öğrencinin de ifade etmiş olduğu üzere etkinlikler aracılığı ile öğrencilerin eskiyle yeniye karşılaştıracabilmeleri, geçmiş ve günümüz değer yargıları ile insan davranışlarını nispeten nesnel olarak karşılaştırıp mukayese ederek aradaki farklılıkları sorgulayabilmelerine katkı sağlanabileceği ve etkinliklerin bu amaç doğrultusunda yararlı bir materyal olarak kullanılabileceği yorumları yapılabilir.

4.4.2. Önyargılı Olmamaya ve Hoşgörülü Olmaya Yardımcı Olma

Araştırmanın uygulama sürecinde çeşitli bilim insanlarının biyografileri derste öğrencilerle birlikte incelenerek ilgili bilim insanlarının yaşadıkları dönemde maruz kaldıkları ayrımcılık ve dışlanma konularına da değinilmiştir. Öğrencilerin incelenen biyografiler aracılığıyla tarihsel empati becerisi doğrultusunda önyargılı olmama ve başkalarına karşı hoşgörülü olma noktasında biyografilerle desteklenen Sosyal Bilgiler öğretim sürecinin yardımcı olabildiği öğrenciler tarafından (20 öğrenciden 6'sı %30'u) çeşitli veri toplama araçlarında ifade edilmiştir. Bu durumu Ö4 “*Bence herkesin edinmesi gereken bir davranış çünkü geçmişe göre yargılamadığımızda fazlasıyla ön yargılı olabiliyoruz. Ama geçmişteki insanlar belki de geçmişe göre güzel davranmıştır.*” (Görüşme) sözleri ile ifade etmiştir. Benzer şekilde Ö7 “*Genel olarak bakıldığında aslında geçmişte insanların dışlanması ayrımcılık görmesi kötü bir şey. Tarihsel empati o zamanla bu zamanı karşılaştırabilmemizi sağlıyor. Tarihsel empatinin bize iyi bir katkısı olur bence çünkü diğer insanlara karşı hoşgörülü yaklaşmayı öğreniriz. Diğer insanların halinden anlamamızı sağlar.*” (Görüşme) diyerek görüşlerini açıklamış Ö8 ise “*Bugün Albert Einstein’ın hayatını inceledik. Dininin farklı olması nedeniyle dışlanması beni çok üzdü.*” (Günlük 23.02.2021) şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.

Yukarıda belirtilen öğrenci ifadelerinden hareketle biyografilerle desteklenen Sosyal Bilgiler öğretim sürecinde öğrencilerin incelenen biyografiler aracılığıyla başkalarına karşı hoşgörülü olma ve ön yargılı olmama davranışlarını tarihsel empati becerisini kullanarak öğretim sürecinde kullanılan etkinlikler aracılığıyla kazanabileceği yorumu yapılabilir. Öğrenciler ilgili etkinlikler ile öğretim süreci boyunca yapılan etkinlikler sayesinde geçmişte yaşamış kişiler ve çeşitli olaylara karşı vermiş oldukları tepkileri çok boyutlu olarak düşünmeye sevk edilebilir ve çeşitli özellikleri dolayısıyla farklılıklar taşıyan bireylere karşı kendi zihinlerinde diyalog içerisine girebilirler. Böylece farklı özelliklere sahip bireylerin yerine kendilerini koyarak onların görüşlerini ve neden, nasıl davrandıklarını sorgulayarak anlama çabası içine girebilir. Araştırmanın katılımcıları olan 5. Sınıf öğrencilerinin yaş grupları düşünüldüğünde erken yaşlardan itibaren öğrencilere toplumda farklılıkları yüzünden bir takım olumsuzluklarla karşılaşan bireylerin olduğunun anlatılması ve ilgili bireylerin yaşadıkları olumsuzluklar düzeyinde öğrencilerin düşünmeye sevk edilmesine imkan tanıyan etkinlikler öğrencilerde erken yaşlarda farklılıklara saygı duyma ve farklılıklara karşı hoşgörülü olma davranışlarını gösterebilmelerinde yararlı bir araç olarak kullanılabilir yorumları yapılabilir.

4.4.3. Geçmişteki Olaylardan Ders Çıkarabilmeye Yardımcı Olma

Araştırmanın uygulama sürecinde öğrencilerle birlikte derste incelenen biyografilerin geçmişte yaşamış bilim insanlarına ve yaşadıkları döneme ışık tuttuğu dikkate alınırsa öğrencilerin geçmişte yaşanmış olaylardan ders çıkarabilmeleri noktasında da tarihsel empati becerisinin öğrencilere yardımcı olabildiği söylenebilir. Öğrencilerden (20 öğrenciden 3'ü % 15'i) bazıları bu durumu çeşitli veri toplama araçlarında dile getirmişlerdir. Örnek vermek gerekirse Ö5 *“Tarihte eskiden normal olan ama günümüzde bize saçma gelen şeylerin eskiden normal olduğunu öğrendim ve bunun hayalini kurabiliyorum hocam. Mesela gelecek hayatımızda ona göre davranabiliriz. Geçmişteki olaylardan ders çıkarabiliriz. Kendimizi o insanların yerine koyduğumuz için daha dikkatli davranırız.”* (Görüşme) şeklinde fikirlerini açıklarken Ö11 *“Hocam bilim insanlarının hayatını daha iyi anlamamıza yardımcı olur. Geçmişteki olayları daha doğru değerlendirmemize katkı sağlar. İleride ben de bilim insanlarının pes etmemesini yapamadıkları şeyleri pes etmeden yapıyorlar ben o davranışlarını örnek almak isterdim. Çünkü ben bir şey yapamadığımda hemen pes ediyorum.”* (Görüşme) şeklinde düşüncesini belirtmiştir. Ö5 ve Ö11 rumuzlu öğrencilerle benzer doğrultuda bir açıklamayı ise Ö8 rumuzlu öğrenci günlüğünde *“Bilim insanlarının öykülerinden asla pes etmememiz gerektiğini anlıyorum.”* (Günlük 23.02.2021) sözleri ile ifade etmiştir.

Biyografilerle desteklenen Sosyal Bilgiler öğretimi sürecinde derste incelenen biyografilerin tarihsel empati becerisi edinme noktasında öğrencilere geçmişte yaşanan birtakım olaylardan dersler çıkarılabilmeye katkı sağlayabileceği yorumu yapılabilir. Etkinlikler aracılığı biyografisi incelenen bilim insanlarının salt hayat öyküsü değil aynı zamanda o dönemde yaşanan olaylardaki insan ve toplum etkisi ile tarihsel olaylardaki değişim ve süreklilik konusunda da öğrencilerin farkındalık kazanması amaçlanmıştır. Öğrencilerin tarihte yaşanan birtakım olaylarda insanların davranışlarının neden olabileceği sonuçlar hakkında derinlemesine düşünebilmeleri ve fikirlerini sınıf ortamında paylaşabilmelerini amaçlayan etkinlikler aracılığıyla öğrenciler; ilgili bilim insanlarının hayat öykülerinden farklı noktaları kendilerine bir hayat dersi olarak çıkarabilmiş ve ileriki yaşantılarında örnek alabilecekleri bazı davranışları içselleştirebilmişlerdir. Öğrencilerin çeşitli veri toplama araçlarında ifade ettikleri düşüncelerini bütüncül anlamda değerlendirdiğimizde etkinliklerin tarihsel empati becerisi kullanılarak öğrencilere geçmişte yaşanan birtakım olaylar vasıtasıyla ders çıkarılabilecek öğeler içerebileceği ve bu durumun öğrenciler tarafından içselleştirilebileceği yorumları da ayrıca yapılabilir.

4.4.4. Geçmişteki Kişileri ve Başarılarını Takdir Etme/Saygı Duyma

Araştırmanın uygulama süreci boyunca incelenen ilgili bilim insanlarının biyografileri aracılığıyla öğrencilerin hem bilim insanlarının yaşadıkları dönemde karşılaştıkları zorlukları nasıl aştıkları hem de bu zorluklara rağmen nasıl başarılı olabildikleri derslerde incelenmiştir. Uygulama süreci sonunda elde edilen bulgulardan biri de öğrencilerin tarihsel empati becerisi edinilmesi bakımından geçmişteki insanların başarılarını takdir etme ve yaptıkları çalışmalara saygı duyma gibi birtakım duyuşsal özellikleri kazanabilmelerinde biyografilerin yardımcı olabileceği sonucudur. Öğrencilerden (20 öğrenciden 3'ü %15'i) bazıları en samimi duygularını yansıttıkları varsayılan günlüklerinde bu durumu açıklamıştır. Ö6 *“Bugün dersimizde tarihsel empati konusunu işledik. Bence bilim insanlarının o dönemdeki şartları çok zormuş. O döneme göre icatlar yapmaları bence çok büyük bir başarı.”* (Günlük 14.03.2021) sözleri ile düşüncesini açıklarken Ö6 ile benzer görüşlere sahip olan Ö8 *“Marie Curie gerçekten güçlü bir kadın. Zorluklara pes etmiyor. Bu kadar başarıyı da buna borçlu olmalı sanıyorum.”* (Günlük 18.02.2021) diyerek fikrini belirtmiş Ö9 ise *“.... Bugün Newton'u işledik. Değerinin daha fazla bilinmesi gerektiğini düşünüyorum. Günümüzde adı ağızlarda ancak bence önemli olan onun yaşadığı gün sevilmesi ve sayılması. Böylece değerli olduğunu hisseder ve psikolojisi olumlu yönde etkilenirdi.”* (Günlük 05.03.2021) cümleleri ile görüşlerini dile getirmiştir.

Yukarıda yer verilen öğrenci ifadelerinden hareketle biyografilerin tarihsel empati becerisi kazandırmada öğrencilerin geçmişteki kişilerin başarılarına saygı duyma ve takdir etme vb. gibi davranışları edinmelerine yardımcı olabileceği yorumu yapılabilir. Öğrenciler etkinlikler ve araştırmanın uygulama sürecinde incelenen ilgili bilim insanlarının biyografisi aracılığı ile bilim insanlarının başarılarını takdir edebilme, saygı ve hayranlık duyabilme gibi birtakım duyuşsal davranış özelliklerini geliştirebilir. Öğrencilere yalnızca bilişsel anlamda geçmiş dönemdeki tarihsel olaylar ve ilgili bilim insanının hayatı hakkında detaylı bilgi edinebilme fırsatının etkinlikler ile sunulmasının yanı sıra aynı zamanda etkinlikler aracılığı ile bugünkü ulaşılmış olduğumuz medeniyet seviyesine katkı sunan çeşitli bilim insanlarının başarılarının takdir edilebilmesi davranışının öğrencilere kazandırılabilmesinde etkinliklerin yararlı birer unsur olarak öğretim sürecinde kullanılabileceği yorumları da yapılabilir.

5. TARTIŞMA

5.1. TARTIŞMA VE SONUÇ

Yapılan araştırmada 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinin “Bilim, Teknoloji ve Toplum” ünitesi araştırmacı tarafından hazırlanan ilgili bilim insanlarının biyografileri ve etkinlikler ile işlenmiş olup uygulama sürecine katılan öğrencilerin görüşleri incelenmeye çalışılmıştır. Öğrencilerin araştırma süreci ile ilgili deneyimlerini ve görüşlerini inceleme amacı doğrultusunda uygulama aşamasının bitmesinin ardından öğrencilerin açık uçlu anket, öğrenci günlükleri ve görüşme sorularına vermiş oldukları yanıtlar bütüncül şekilde incelenerek araştırma verileri elde edilmiştir. Verilerin tümevarım içerik analizinin yapılması ile de araştırma sonuçlarına ulaşılmıştır.

Araştırma ile ulaşılan sonuçlar öğrencilerin Biyografi kullanımıyla desteklenmiş Sosyal Bilgiler Öğretimine yönelik görüşlerinin değerlendirilmesi ana başlığı altında oluşturulan alt başlıkların incelenmesi şeklinde kategorize edilmiştir.

5.1.1. Biyografi Kullanımı ile Desteklenen Sosyal Bilgiler Öğretimine Yönelik Öğrencilerin Olumlu Görüşlerinin Değerlendirilmesiyle İlgili Sonuçlar

Araştırma sonucunda elde edilen veriler ışığında; öğrencilerin biyografi kullanımı ile desteklenen Sosyal Bilgiler öğretimine yönelik çeşitli olumlu görüşlere sahip oldukları tespit edilmiştir. Bu çeşitli görüşler; konunun ve kavramların akılda kalıcılığının desteklenmesi, kavrama yetkinliğinin artması, derse yönelik olumlu duyguların artması, dersi eğlenceli bulma ve öğrenmekten keyif duyma, bilgi birikiminin artması, ön öğrenmelerle bağlantı kurma ve derste öğrenilenleri içselleştirme olarak sıralanabilir. Olumlu görüşler incelendiğinde biyografilerle desteklenen Sosyal Bilgiler Öğretimine yönelik uygulama sürecine katılım gösteren öğrencilerin yarıdan fazlasının ilgili üniteye ait konu ve kavramları öğrenmede yapılan çalışmayı olumlu buldukları gözlemlenmektedir. İlgili üniteye ait konu ve kavramların yapılan uygulama ile öğrenciler tarafından daha iyi anlaşıldığı ve üniteye ait konu, kişi ve kavramların akılda kalıcılığının desteklenmesine uygulamanın katkı sağladığı sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmanın öğrencilerin kavrama yetkinliğinin artmasına ve konunun akılda kalıcılığının desteklenmesine yönelik elde edilmiş olan sonuçlar Guzzetti, Kowalinski & McGowan (1991) tarafından yürütülen çalışmadan elde edilen sonuçlar ile paralellik göstermektedir. İlgili çalışmada Sosyal Bilgiler dersi ile edebi ürünler arasındaki ilişki tanımlanmış ve edebi ürünlerle desteklenen Sosyal Bilgiler öğretiminin öğrencilerin kavrama düzeyine olumlu katkı

sunabileceği bulgusuna ulaşılmıştır. Guzzetti, Kowalinski & McGowan (1991) tarafından gerçekleştirilen araştırmanın sonuçları ilgili literatürde yer alan ve Dawes, Capiello & Magee (2019) tarafından yürütülen çalışmada elde edilen sonuçlar ile benzerlik taşımaktadır. Yapılan çalışmada biyografiler aracılığıyla öğrencilerin derin ve anlamlı öğrenmeler gerçekleştirebilecekleri sonucuna ulaşılmıştır. Benzer şekilde Wooten (1992) tarafından yürütülen çalışmada ise öğrencilerin tarih konularının öğretimiyle alakalı derinlemesine bilgiler edinemedikleri saptanmış; bu durumun ana nedeni olarak ise tarih öğretiminde sadece sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan metinlerin ve müfredatın temel alındığı yaklaşımın yetersiz olabileceği açıklanmış olup konuların biyografiler ile desteklendiğinde öğrencilerin kavrama yetkinliklerinin artırılabilceği yorumu yapılmıştır. Yapılan çalışma ile elde edilen sonuçlardan biri olan biyografilerin öğrencilerin konu ve kavramları kavrama yetkinliğinin artmasına ve konuların akılda kalıcılığının desteklenmesine biyografilerin katkı sunabileceği sonuçlarının ilgili literatürde yapılan çalışmalarla benzer sonuçlar ortaya koyduğu sonucu saptanmıştır.

Araştırma sonucunda biyografilerle desteklenen Sosyal Bilgiler öğretimi aracılığı ile öğrencilerin derse yönelik ilgilerinin ve olumlu duygularının arttığı sonucu elde edilmiştir. Öğrencilerin derse yönelik olumlu duygularının artmasına katkı sağlamada biyografilerden yararlanılabileceği sonucu Kemiksiz 'in (2011) çalışmasında elde edilen sonuçlarla paralellik göstermektedir. İlgili çalışmada ders kitaplarında yer alan biyografilerin öğrencilerin ilgisini çekecek nitelikte olması koşulu ile biyografilerin öğrencilerin derse karşı olumlu tutum geliştirebilmelerine katkı sağlayabileceği sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin biyografiler aracılığı ile derse yönelik ilgilerinin artırılabilceği sonucu ile benzer nitelikte sonuçlara sahip diğer çalışmalar ise Muessing (1981) ve Taylor (2002) tarafından gerçekleştirilmiştir. Sözü edilen her iki çalışmada da öğrencilerin derse yönelik motivasyonlarının ve ilgilerinin artırılması noktasında biyografilerden yararlanılmasının faydalı olabileceği sonucuna elde edilmiştir.

Yapılan araştırma ile ulaşılan sonuçların bir kısmı ilgili literatürde yapılan çalışmalarla benzer nitelikte olsa da elde edilen sonuçların bazıları literatürdeki çalışmalardan farklılık göstermektedir. Örneğin; öğrenciler biyografiler aracılığıyla farklı kişi, kavram, durum ve tarihsel olayları da araştırmanın uygulama safhasında öğrenmektedirler. Dolayısıyla gerçekleştirilen uygulama farklı derslerde önceden öğrenmiş oldukları ilgili kişiler ve/veya kavramları tekrar hatırlayabilmelerine ve ön öğrenmeleriyle bağlantı kurabilmelerine katkı sağlamıştır. Öğrencilerin çeşitli veri toplama araçlarında araştırmanın uygulama safhasında

işlenen biyografilerdeki kişi ve konulara atıf yaparak farklı derslerde öğrenmiş oldukları kişi ve kavramları anımsadıklarını ifade etmeleri bu duruma örnek teşkil etmektedir. Bunun yanı sıra ilgili literatürde yapılan çalışmalardan farklı olarak öğrencilerin derste incelenen biyografilerden hareketle bilim insanlarının çeşitli özelliklerini kendilerine örnek almaları ile araştırmalarda bilimsel etik kurallara uymanın önemini kavrama gibi davranışları içselleştirmeleri de araştırma ile ulaşılan ve literatürde yapılan önceki çalışmaların sonuçlarından farklılık arz etmektedir.

5.1.2. Biyografilerle Desteklenen Sosyal Bilgiler Öğretim Sürecine Yönelik Öğrencilerin Olumsuz Görüşlerinin Değerlendirilmesi ile İlgili Sonuçlar

Araştırma sonucunda çeşitli veri toplama araçlarından öğrencilerin Biyografilerle desteklenen Sosyal Bilgiler Öğretim sürecine yönelik olarak ne gibi olumsuz görüşlere sahip olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır. Elde edilen bulgular ışığında öğrencilerin daha önce geleneksel yöntemlerle işlenen Sosyal Bilgiler dersinden daha farklı bir yöntem ile işlenen Sosyal Bilgiler dersine karşı genel olarak çeşitli olumlu görüşlere sahip oldukları bulgusuna ulaşılsa da az da olsa birtakım öğrencilerin sürece yönelik olumsuz düşüncelere sahip oldukları da tespit edilmiştir. Öğrencilerin çeşitli veri toplama araçlarında ifade etmiş oldukları olumsuz düşünceler incelendiğinde söz konusu olumsuz düşüncelerin sürecin daha çok başında yaşadıkları ve sürece adapte olamayışlarından kaynaklı birtakım etmenlerin bu olumsuz düşüncelerin ortaya çıkmasında etkili olduğu sonucu saptanmıştır. Öğrencilerin bahsini ettikleri olumsuz düşünceler incelendiğinde öğrencilerin ya ilgili biyografi metinlerinde geçen yabancı kişi ve kavramlara ait isimleri akıllarında tutamadıkları ya da uygulama sürecinin ilk başlarında yaşadıkları bilim insanı – mucit ayrımını tam olarak kavrayamadıkları görülmektedir. Öğrencilerle gerçekleştirilen mülakat sürecinde sonda sorularla olumsuz düşüncelerinin nedenlerinin tespit edilmesine ve ayrıntılandırılmasına çalışılmıştır. Öğrencilerle gerçekleştirilen görüşme süreci sonunda öğrencilerin sürecin ilk başlarında yaşadıkları problemlere ilişkin olumsuz düşüncelerinin sürecin ilerleyen safhalarında öğretim yöntemi ve sürece adapte olmalarıyla olumlu şekilde değiştiği sonucu elde edilmiştir.

5.1.3. Biyografi Kullanımıyla Desteklenen Sosyal Bilgiler Öğretiminin Uygulama Sürecinde Öğrencilerin Karşılaştıkları Sorunlar ve Zorlukların Değerlendirilmesi ile İlgili Sonuçlar

Araştırma sonuçlarından elde edilen veriler ışığında biyografi kullanımı ile desteklenen Sosyal Bilgiler öğretiminin uygulama sürecinde öğrencilerin karşılaştıkları sorunlar ve zorluklar dört kategoriye ayrılarak sınıflandırılmıştır. Bu kategoriler; öğretim sürecine yönelik

sorunlar, teknik altyapı ile ilgili sorunlar uygulama safhasında işlenen etkinliklere yönelik sorunlar ile biyografi metinlerine yönelik sorunlar olarak sınıflandırılmıştır.

Araştırmanın uygulama sürecinde her canlı derste bir bilim insanının araştırmacı tarafından derlenerek oluşturulan biyografisi öğrencilerle incelenerek tartışılmıştır. Salt metinlere bağlı olarak canlı ders sürecinde biyografi metinlerinin incelenmesinin öğrencilerin ilgili bilim insanının biyografisine dair konu ve kavramların akılda kalıcılığının sağlanmasına yönelik dezavantaj oluşturabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Öğrencilerin sürece yönelik görüşleri değerlendirildiğinde özellikle uzaktan eğitim sürecinde işlenecek olan derslerde öğrencilerin derse yönelik ilgilerini canlı tutabilmek ve ders sürecinde aktif katılımlarını sağlayabilmek adına dersin salt metin odaklı daha geleneksel metotlarla işlenmesi yerine öğrencilerin sürece aktif katılımlarını destekleyecek etkinliklerle işlenmesinin öğrenme kayıplarını azaltabileceği ve öğretim sürecinin öğrenci açısından daha verimli geçebilmesine katkı sunabileceği sonucu da elde edilen bir diğer sonuçtur. Öğrencilerin geleneksel yöntemlerle işlenen Sosyal Bilgiler dersine kıyasla farklı bir yöntemle işlenen Sosyal Bilgiler dersinde yaşadıkları zorlukları aşabilmeleri ve öğrenme sürecine yönelik olası motivasyon kayıplarını en aza indirgeyebilmek adına öğrencilere sürecin başında kendilerinden beklenen görev ve sorumlulukların net, anlaşılır ve açıklayıcı şekilde anlatılmasının önem taşıdığı sonucu saptanmıştır.

Uygulama sürecine yönelik olarak öğrencilerin karşılaştığı sorunlardan biri olan teknik altyapı sorunlarının yaşanmasının ise öğrenme kayıplarına ve öğrencilerin derse yönelik motivasyonlarının düşmesine neden olabileceği sonucuna ulaşılmıştır. Aynı zamanda internet altyapısında meydana gelebilecek olası sorunların dersin verimliliğini düşürebileceği ve öğretmen – öğrenci iletişimini engelleyebileceği sonucu tespit edilmiştir. Ders esnasında yaşanabilecek olan internet altyapısındaki kopmaların öğretmenin öğrencilere anlık olarak dönüt verememesine neden olabileceği de teknik altyapı sorunları konusunda ulaşılan sonuçlardan biridir.

Araştırmanın uygulama sürecinde karşılaşılan öğrenci sorunlara yönelik elde edilen sonuçlardan birisi de etkinliklere ilişkin sorunlardır. Öğrencilerin daha önce geleneksel yöntemlerle işlenen Sosyal Bilgiler dersine kıyasla ilk kez etkinliklerle desteklenen Sosyal Bilgiler dersini işlemiş olmalarının öğrencilerin sürecin başında sürece dönük adaptasyon sorunları ile karşılaşabilecekleri sonucu tespit edilmiştir. Uygulama sürecine yönelik son

olarak biyografi metinlerinde yer alan kişi, kavram ve detayların fazla olduğu durumlarda ilgili biyografiye ait detay bilgilerin öğrenciler açısından akılda kalıcılığı yönünden bir dezavantaj oluşturabileceği ve öğrencilerin derse yönelik ilgilerinin azalabileceği sonuçları elde edilmiştir. Ulaşılan ilgili sonuçlar Öztaş'ın (2018) çalışmasında ulaşılmış olduğu gibi derste kullanılan biyografilerin öğrenci açısından anlaşılır, ilgi çekici ve öğrenci hazır bulunuşluk düzeyine uygun olmasının öğrencilerin derse olan ilgilerini artırabileceği sonucu ile benzerlik taşımaktadır. Araştırmacı tarafından öğrenci yaş grubuna ve sınıf düzeyine uygun olarak derlenerek hazırlanan biyografi metinleri uygulama sürecine katılan öğrencilerin büyük çoğunluğu tarafından araştırmanın amacına uygun ve anlaşılır bulunmuş olsa da kimi öğrenciler tarafından ilgili biyografi metinlerinin uzun bulunması öğrencilerin derse yönelik ilgilerinin azalmasına neden olabilecek bir etken olarak tespit edilmiştir.

5.1.4. Biyografi Kullanımıyla Desteklenen Sosyal Bilgiler Öğretiminde Uygulanan Etkinliklere Yönelik Öğrenci Görüşlerinin Değerlendirilmesi

Biyografi kullanımıyla desteklenen Sosyal Bilgiler Öğretiminin uygulama sürecinde araştırmacı tarafından öğrenci seviye ve yaş grubuna uygun olarak tasarlanan etkinliklerin; konuyu pekiştirme ve kavrama becerisinin artırılmasına katkı sağladığı, etkinliklerin öğrenciler tarafından eğlenceli ve ilgi çekici bulunduğu, etkinliklerin bilgi birikiminin ve akılda kalıcılığın artırılmasına yardımcı olabileceği, empati becerisinin geliştirilmesinde etkinliklerden yararlanılabileceği ile etkinliklerin öznel düşüncelerin paylaşılmasına imkân tanınması şeklinde öğrencilere çeşitli açılardan katkı sunduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmanın uygulama aşamasında uygulanan etkinlikler hakkında öğrencilerin görüşleri bütüncül şekilde değerlendirildiğinde; etkinliklerin öğrencilerin öğrenme sürecinden keyif duymalarına katkı sağlayabileceği, derse yönelik ilgilerini artırabileceği ve etkinlikler ile öğrencilerin tarihsel empati becerilerinin artırılabilmesi sonucu Taylor (2002) ve Fertig (2008) tarafından yürütülen çalışmaların sonuçları ile benzerlik taşımaktadır. İlgili araştırmalarda sınıf içerisinde uygulanan biyografi temelli etkinliklerin öğrencilerin derse karşı motivasyonlarının arttırılması konusunda yardımcı olabileceği ile aynı zamanda söz konusu etkinliklerin öğrencilerin empatik düşünme becerilerine katkı sağlayabileceği sonuçlarına ulaşılmıştır.

Biyografi temelli tasarlanan sınıf içi etkinliklerin öğrencilerin öznel düşüncelerini sınıf ortamında paylaşabilmelerine imkân tanınmasının öğrencilerin derse aktif katılımlarını arttırmada yararlanılabilecek bir unsur olması sonucunun saptanması ise ilgili literatürde yapılan çalışmalardan elde edilen sonuçlardan farklılık taşımaktadır.

5.1.5. Uygulama Sürecinde Yapılan Etkinliklerin Öğrencilerin Tarihsel Empati Becerisi Edinebilmelerine olan Katkılarının Değerlendirilmesi

Uygulama sürecinde kullanılan etkinliklerin öğrencilerin tarihsel empati becerisini edinebilmelerine olan katkıları değerlendirildiğinde; etkinliklerin bilişsel düzeyde öğrencilerin geçmişteki kişi ve olayları nesnel olarak değerlendirebilmelerine yardımcı olabileceği ile duyuşsal düzeyde; öğrencilerde bireysel farklılıklara karşı ön yargılı olmama, hoş görülmesi, geçmişteki kişileri ve başarılarını takdir etme, saygı duyabilme, geçmişteki olaylardan bir takım dersler çıkarabilme gibi davranışları kazanmalarında katkı sunabileceği sonuçlarına ulaşılmıştır.

Öğrencilerin tarihte yaşanmış olayları nesnel bir şekilde analiz edebilmelerinde etkinliklerin bilişsel düzeyde katkı sağlayabileceği sonucu literatürde Ebert (1992), VanderHaagen (2010) ve Kaygısız (2019) tarafından yapılan çalışmaların sonuçları ile benzerlik taşımaktadır. İlgili çalışmalarda biyografi temelli olarak tasarlanan sınıf içi etkinlikler aracılığı ile öğrencilerin tarihsel dönemleri daha iyi kavrama ve tarihsel olayları objektif bir şekilde değerlendirebilme becerilerinin artırılabilmesi sonuçları tespit edilmiştir.

Araştırmanın uygulama sürecinde uygulanan etkinliklerin öğrencilerin tarihsel düşünme ve tarihsel empati becerilerine olan duyuşsal özellikteki katkılarının öğrencilerin farklı özelliklere sahip bireylere karşı ön yargılı olmama ile bireysel farklılıklara karşı hoşgörülü olabilme davranışlarını kazanmalarında ve geçmişteki olaylardan ders çıkarabilmelerinde etkinliklerin yardımcı olabileceği sonucu saptanmıştır. Ulaşılan sonuçlar Aktın (2021) tarafından yürütülen çalışmanın sonuçları ile paralellik taşırken Demir (2019) tarafından gerçekleştirilen çalışmanın sonuçları ile farklılık taşımaktadır. Aktın (2021) tarafından gerçekleştirilen çalışmada öğretim sürecinde kullanılan tarihsel empati etkinliklerinin öğrencilerin daha çok duyuşsal boyutta tarihsel empati becerilerine katkı sağladığı sonucu elde edilmiştir.

Demir (2019) tarafından gerçekleştirilen çalışmanın sonuçlarında ise öğrencilerin biyografi temelli tasarlanan sınıf içi etkinlikler aracılığı ile bilişsel empati düzeylerinin arttığı ancak etkinliklerin öğrencilerin duyuşsal empati düzeylerini artırmada etkinliklerin bir katkısının olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Sonuç olarak yapılan çalışmada uygulanan etkinliklerin öğrencilerin tarihsel düşünme ve tarihsel empati becerilerine sunduğu katkıların; özellikle duyuşsal düzeyde olması ve öğrencilere farklı özelliklere sahip bireylere karşı ön yargılı olmama, farklı bireylere karşı

hoşgörülü olabilme ile geçmişteki olaylardan ders çıkarabilme gibi davranışları kazandırmada yardımcı olabileceği sonucuna ulaşılması yapılan araştırmanın literatürdeki araştırmaların sonuçlarından farklılık taşıdığını göstermektedir.

Yapılan araştırma 5. sınıf Sosyal Bilgiler dersinin 5. Ünitesi olan Bilim, Teknoloji ve Toplum ünitesinin biyografiler ve araştırmacı tarafından tasarlanan etkinliklere dayalı olarak işlenmesinin öğrenciler üzerindeki yansımalarının ortaya konulduğu uygulamalı bir araştırmadır. Araştırma sonucunda geleneksel yöntemlerle işlenen Sosyal Bilgiler derslerine kıyasla biyografiler ve biyografilere dayalı etkinlikler temelinde işlenen Sosyal Bilgiler dersinin öğrencilerin öğrenme sürecinden keyif duymalarına, derse yönelik katılım ve ilgilerinin artmasına, işlenen konuyu daha iyi kavrayabilmelerine ve bilgi birikimlerini artırabilmelerine katkı sağlayabildiği sonuçlarına ulaşılmıştır. Aynı zamanda uygulanan etkinlikler ve derste incelenen biyografiler aracılığı ile öğrencilerin bilişsel düzeylerine katkı sağlanabileceği gibi bireysel farklılıklara karşı ön yargılı olmama, toplumdaki farklı bireylere yönelik olarak hoşgörülü olabilme, bilim insanlarının hayatlarından kendilerine dersler çıkarabilme gibi birtakım duyuşsal düzeyde davranışların da kazandırılmasında biyografilerin ve etkinliklerin Sosyal Bilgiler derslerinde destekleyici bir unsur olarak kullanılabileceği sonuçlarına ulaşılmıştır. Öğrencilerin ileride kendilerine rol model olarak alabilecekleri ve dünya bilim tarihinin en bilinen isimleri olan Newton, Tesla, Einstein gibi bilim insanlarının yanı sıra ileride bilimle uğraşmayı düşünen kız öğrencilere örnek teşkil edebileceği düşüncesinden hareketle Marie Curie'nin de biyografisinin yapılan araştırmada yer alması ile öğrencilerde bilim insanları konusunda farkındalık yaratma ve çalışmaları ile topluma mal olmuş kişilerin biyografilerinden Sosyal Bilgiler derslerinde daha fazla yararlanılmasına dikkat çekeceği ve bu alanda çalışma yapmak isteyen alan öğretmenlerine kılavuzluk edebileceği düşünülmektedir.

6. ÖNERİLER

Araştırma ile elde edilen veriler değerlendirildiğinde konu ile ilgili olarak Milli Eğitim Bakanlığı'na ve bu alanda çalışma yapacak öğretmenlere şu önerileri sıralamak mümkündür;

Millî Eğitim Bakanlığı'na öneriler:

1. 5.,6.,7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitapları ile 8. Sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi kitaplarında yer alan biyografik içeriklerin niceliği artırılabilir.
2. Millî Eğitim Bakanlığı tarafından Sosyal Bilgiler derslerinde kullanılmak üzere alan öğretmenlerine tavsiye niteliğinde Türk ve Dünya tarihine yaptıkları çalışmalarla iz bırakmış bilim insanı, sporcu, devlet adamı, sanatçı vb. kişilere ait örnek biyografi metinleri hazırlanabilir.
3. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin ilgili ünitelerde biyografilerle desteklenen sınıf-içi etkinlikleri tasarlaması ve uygulaması noktasında öğretmenlere hizmet içi eğitim verilerek konu hakkında bilgi düzeyleri artırılabilir.
4. Eğitimde Bilişim Ağı (EBA) modülüne ilgili ünitelerde uygulanmak üzere biyografik animasyon videoları ve biyografi destekli etkinlik içerikleri konularak EBA modülü içerikleri zenginleştirilebilir.

Öğretmenlere öneriler:

Araştırma sonucunda biyografilerle desteklenen Sosyal Bilgiler öğretimi ile öğrencilerin Sosyal Bilgiler derslerine yönelik olumlu düşünce ve duygularının arttığı, kavrama düzeylerinin artırılacağı, öğrenme sürecinden keyif alarak derse daha aktif olarak katılabilecekleri sonuçlarına ulaşılmıştır. Duyuşsal boyutta öğrencilerine empati, saygı duyma, farklılıklara saygı vb. davranışları kazandırmak isteyen alan öğretmenlerine biyografilerin yardımcı olabileceği ve geleneksel yöntemlerle işlenen Sosyal Bilgiler derslerine kıyasla farklı yöntem ve tekniklerle öğretim sürecinin daha da zenginleştirilebileceği sonucu elde edilmiştir. Bu bağlamda Sosyal Bilgiler derslerine yönelik öğrencilerin bakış açılarını olumlu şekilde değiştirmek, öğrencilerin severek ve ilgiyle derslere aktif şekilde katılımını sağlamak amacıyla Sosyal Bilgiler derslerinde öğretmenler tarafından hazırlanan biyografi temelli etkinliklerin

daha fazla kullanılması tavsiye edilebilir. Biyografiler aracılığı ile öğrencilere girişimcilik, vatanseverlik, empati becerisi, azimli ve çalışkan olabilme gibi çeşitli değerlerin kazandırılmasında, bilim insanlarına yönelik öğrencilerde olumlu algı oluşturulabilmesinde aynı zamanda derste işlenen kişi ve tarihsel olaylar konusunda öğrencilerin bilgi birikimlerinin artırılmasında öğretmenlere kılavuzluk edebilmesi için öğretmenlerin biyografilerden yararlanabilecekleri sınıf düzeyleri ve ilgili üniteler aşağıda belirtilmiştir.

1. 5. Sınıflar, 5. Ünite, Çevremizdeki Meslekler konusu
2. 5. Sınıflar, 5. Ünite, Ekonomide Yeni Fikirler ve Girişimcilik konusu
3. 5. Sınıflar, 6. Ünite, Halka Hizmet Edenler konusu
4. 5. Sınıflar, 6. Ünite, Katılım Hakkı ve Düşünce Özgürlüğü konusu
5. 6. Sınıflar, 1. Ünite, Toplumsal Yardımlaşma ve Dayanışma konusu
6. 6. Sınıflar, 4. Ünite, Sosyal Bilimler ve Toplum konusu
7. 6. Sınıflar, 5. Ünite, Yatırım ve Pazarlama Projeleri, Nitelikli İnsan ve Mesleğimi Seçiyorum konuları
8. 7. Sınıflar, 2. Ünite, Osmanlı Devleti Kuruluş Dönemi, Avrupa'daki Gelişmeler ve Osmanlı'ya Etkileri ile Yenileşme Hareketleri ve Osmanlı'ya Etkileri isimli konular
9. 7. Sınıflar, 5. Ünite, E-Ticaret konusu
10. 8. Sınıflar, 2. Ünite, Kuva-yı Milliye ile Misak-ı Milli ve TBMM'nin Açılışı konuları
11. 8. Sınıflar, 3. Ünite, Kurtuluş Savaşı'nda Cepheler konusu ile Sakarya Meydan Muharebesi ve Büyük Taarruz konuları
12. 8. Sınıflar, 4. Ünite, Sağlık Alanındaki Yenilikler, Hukuk Alanındaki Yenilikler, Ekonomi Alanında Yenilikler ile Eğitim ve Kültür Alanındaki Yenilikler konuları

Yukarıda örnek olarak verilen ünite ve konular dışında da Sosyal Bilgiler derslerinde işlenen konulara yönelik olarak öğretmenlerin biyografi temelli etkinlikler hakkında ilgili literatürde yapılan çalışmaları incelemeleri ve kendilerine derslerde kılavuzluk edebilecek çalışmaları örnek alabilmelerinin de Sosyal Bilgiler Öğretimini daha da zenginleştirebileceği ifade edilebilir. Bu amaçla ilgili literatürün Sosyal Bilgiler Öğretmenlerince taranması ve alanda yapılan güncel çalışmaların takip edilmesi de bir başka öneri olarak ifade edilebilir.

KAYNAKLAR

- Açıkalın, M. (2018). *Araştırmaya dayalı sosyal bilgiler öğretimi* (2.baskı). İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi.
- Adejunmobi, S, A. (1979). The biographical approach to the teaching of history, *The History Teacher*, S.12 (3), s.349-357.
- Akalın, M. (2018). *Örnek açıklamalarıyla sosyal bilimlerde araştırma tekniği: anket*. (2. Baskı). Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Aktın, K. (2021). Bir tarihsel empati çalışması: Sarıkamış'ta asker olmak. *Milli Eğitim Dergisi*, 50 (229), 157-178.
- Akyol, Y. (2016). Sosyal bilgiler öğretiminde çocuk edebiyatı ürünlerinin kullanımının öğrencilerin empatik eğilimlerine etkisi. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4 (1), 1-14.
- Allen, M. ve Lashbrook L. (1980). Enhancing middle grades social studies through biography. *The Clearing House Journal*, 54, 71-74
- Aslan, E. (2016). Geçmişten günümüze sosyal bilgiler. Dilek, D. (Ed.), *Sosyal Bilgiler Eğitimi* (1. Baskı). içinde (3-47). Ankara: Pegem Akademi.
- Atık, S, Aykaç, N. (2019). Hayat bilgisi öğretim programlarının değerlendirilmesi (1926-2018). *Trakya Eğitim Dergisi*, 9 (4), 708-722.
- Aydemir, H. (2012). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretim araç-gereçleri kullanım düzeyleri. *Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 36 (1), 163-182.
- Azrak, S. (2021). 5.sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında yer alan etkinliklerin 2018 Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında yer alan kazanımlar açısından incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(4), 1343-1358.
- Baise-Boyle, M., Zevin, J. (2009). *Young citizens of the world: teaching elementary social studies through civic engagement* (2. baskı). New York: Routledge.
- Balcı, A. (2016). Sosyal bilimlerde araştırma: yöntem, teknik ve ilkeler. (12. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Baltacı, A. (2019). Nitel Araştırma Süreci: Nitel Bir Araştırma Nasıl Yapılır? *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5 (2), 368-388.

- Barr, R., Barth, L, J. ve Shermis, S, S. (2013). *Sosyal Bilgilerin Doğası*. Ankara: Pegem. Dönmez, C. (Ed.). (2013). Ankara: Pegem.
- Batdı, D. (2015). Etkinlik temelli öğrenme yaklaşımının akademik başarıya etkisi (meta-analitik ve tematik bir çalışma). *e-Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 5 (3), 39-55.
- Baxley, T. P. (2005). Quality children's literature that supports fifth-grade state standards in United States history: A content analysis of historical fiction, biography, and informational tradebooks. (Yayımlanmamış doktora tezi). Florida Atlantic University Faculty of The College of Education, Florida.
- Bektaş, E, A. (2019). *Sosyal bilgiler ders kitaplarında kullanılan biyografilerin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı, Bolu.
- Beldağ, A, Aktaş, E. (2016). Sosyal bilgiler öğretiminde edebî eser kullanımı: nitel bir çalışma. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18 (2), 953-981.
- Biçer, H. (2019). *Sosyal bilgiler öğretiminde biyografi kullanımının öğrencinin akademik başarısına ve derse karşı tutumuna etkisi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı, Kütahya.
- Böyük, G. (2017). *İlkokul düzeyindeki çocuklar için hazırlanmış biyografiler üzerine bir doküman incelemesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi İlköğretim Anabilim Dalı, Ankara.
- Bryant, D., & Clark, P. (2006). Historical Empathy and “Canada: A People’s History.” *Canadian Journal of Education / Revue Canadienne de l’éducation*, 29(4), 1039–1063.
- Brown, R. A. (1956). Using biography in teaching high school social studies. *The High School Journal*, 40, 21-26
- Budak, L. & Budak, Ç. (2014). Osmanlı İmparatorluğu’ndan Türkiye Cumhuriyeti’ne ilköğretim programları (1870-1936). *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 3 (1), 377-393.
- Cox, C. (2012). *Literature-based teaching in the content areas: 40 strategies for k-8 classrooms* (1.baskı). California: Sage Publications.

- Candan, S. A. (2003). *Tarih öğretiminde ayrıntılı okuma becerilerinin geliştirilmesi*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Eğitim Bilimleri Enstitüsü Gazi Üniversitesi Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı Tarih Öğretmenliği Bilim Dalı, Ankara.
- Çağır, M. & Türk, İ. (2017). 1869 maarif-i umumiye nizamnamesi ve Türk eğitim tarihindeki yeri. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 4 (11), 37-50.
- Çalışkan, H. & Öntaş, T. (2020). *Değerlerimizle değerliyiz: biyografilerle değerler eğitimi etkinlik kitabı* (2. baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Çatak, M. (2020). Programlara göre sosyal bilgilerin tarihi gelişimi. Şimşek, S. (Ed.), *Sosyal Bilgiler ve Sınıf Öğretmenleri için Sosyal Bilgiler Öğretimi* (Genişletilmiş 2. baskı). içinde (1-24). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Çaycı, B. & Altunkeser, F. (2015). Öğretmen adaylarının yapılandırmacı anlayışa yönelik tutumları ile etkililiğine yönelik görüşleri. *Bartın University Journal of Faculty of Education*, s. 44-61
- Çengelci, T. (2013). Sosyal Bilgiler dersinde yararlanılan toplumsal ve kültürel kaynakların belirlenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 12 (43), 219-236
- Çelikkaya, T. & Ünal, Ç. (2010). Yapılandırmacı yaklaşımın sosyal bilgiler öğretiminde başarı, tutum ve kalıcılığa etkisi (5. Sınıf Örneği). *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13 (2), 197-212.
- Çevik, A. & Güneş, F. (2017). Türkçe Ders Kitaplarındaki Etkinliklerin İncelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 5 (2), 272-286.
- Çoban, O. & Akşit, İ. (2018). 2005 ve 2017 Sosyal bilgiler öğretim programlarının öğrenme alanı, kazanım, kavram, değer ve beceri boyutları açısından karşılaştırılması. *Journal of History Culture and Art Research*, 7(1), 479-505.
- Çöl, M. & Karaca, F. (2020). 2005 ve 2017 sosyal bilgiler öğretim programlarına göre sosyal bilgiler dersinde teknoloji kullanımının öğretmen gözünden değerlendirilmesi. *Uluslararası Bilim ve Eğitim Dergisi*, 3 (1), 47-56.
- Creswell, W., J. (2020). Nitel araştırma yöntemleri-Beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni (Gözden geçirilmiş 5. Baskı). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Dawes, Cappiello ve Magee (2019) Portraits of Perseverance: Creating Picturebook Biographies with Third Graders. *Language Arts*, 96(3), 153-166.

- Demir-Beşir, S. & Akengin, H. (2014). *Hikayelerle sosyal bilgiler öğretimi* (3. baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Demir, B. (2019). *Sosyal bilgiler dersinde tarihsel empatiye dayalı etkinliklerin öğrencilerin tarihsel empati becerilerine ve başarılarına etkisi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı, Sakarya.
- Dere, İ. (2019). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının öğretim materyali geliştirme ve kullanımı hakkındaki görüşleri. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22 (41), 89-112.
- Drury, A. L. (2006). Constructivist theory in teaching the holocaust through adolescent literature in middle school language arts. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Doolittle, P. E. & Hicks, D. (2003) Constructivism as a theoretical foundation for the use of technology in social studies, *Theory & Research in Social Education*, 31:1, 72-104
- Dolmaz, M. (2018). Kitap inceleme: sosyal bilgiler öğretiminde edebi ürünler ve yazılı materyaller. *Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, S.2(2), s. 1-8
- Dündar, Ş, Kabapınar, Y. & Deniz, L. (2017). Sosyal bilgiler dersi öğrenme ortamlarının yapılandırmacı özellikler açısından değerlendirilmesi: öğrenci algıları. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(1),0-0.
- Edgington, D, W. (1998). The use of children's literature in middle school social studies: what research does and does not show. *The Clearing House*, 72(2), 121-125.
- Eker, S. (2020). 2005 Sosyal bilgiler öğretim programı ile 2018 sosyal bilgiler öğretim programının karşılaştırmalı analizi. *Al Farabi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 5 (1), 86-103.
- Elbay, S. (2020). T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Öğretiminde Duyuşsal ve Bilişsel Öğrenme Etkinliklerinin Tarihsel Empatiye Yansımalarının İncelenmesi. *Turkish History Education Journal*, 9 (1), 46-65.
- Emiroğlu, G. (2006). İlköğretim düzeyinde inkılap tarihi ders konularının öğretimi: metot ve etkinlikler. Doğaner, Y. (Ed.), *Türk eğitim sisteminde Atatürkçülük ve Cumhuriyet tarihi öğretimi* (1. baskı). içinde (97-121). Ankara: Hacettepe Yayınları
- Endacott, J. & Brooks, S. (2013). An updated theoretical and practical model for promoting historical empathy. *Social Studies Research and Practice*, 8, 41-58.

- Er, H. & Şahin, M. (2012). Sosyal bilgiler dersinde “biyografi” kullanımına ilişkin öğrenci görüşleri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 10 (1), 75-96
- Erdem, A. (2013). Eğitimde yapılandırmacı yaklaşım. *Journal of Education and Future*, 1 (3), 61-78.
- Er, H. (2010). *Sosyal bilgiler eğitimi kapsamında ilköğretim öğrencilerinin biyografi kullanımına ilişkin görüşleri*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı, Ankara.
- Erdem, R. (2010). *Sosyal bilgiler öğretiminde biyografi kullanımı*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı, Niğde.
- Er, H. (2005). *Sosyal bilgiler dersinde biyografi öğretimi: Atatürk’ün hayatı metninin analizi ve yeni bir tasarım*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı, Ankara.
- Fearn, L. & Fearn, E. (2013). *Content matters: social studies in the elementary and middle school* (1. baskı). Maryland: Rowman & Littlefield Education.
- Fer, S. (2005). 1923 yılından günümüze cumhuriyet dönemi ilköğretim programları üzerine bir inceleme. Cumhuriyet Dönemi Eğitim Politikaları Sempozyumunda sunulan bildiri, İstanbul.
- Fertig, G. (2008). Using biography to help young learners understand the causes of historical change and continuity. *The Social Studies*, 99, 147- 154.
- Fırat, H. (2012). Çocuk edebiyatının Türkçe eğitimindeki yeri: biyografi örneği. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (29), 44-56.
- Fuentes, D. A. (2012). Exploring pre-service teachers' historical thinking through the cooperative biography: A design-based research study. (Yayımlanmamış doktora tezi). The Graduate School College of Education The Pennsylvania State University.
- Gençtürk, M. (2005). *Tarih öğretiminde biyografi kullanımı*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı, Ankara.
- Glesne, C. (2015). Nitel araştırmaya giriş. (5. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Gökkaya, A. & Tural, A. (2012). Yapılandırmacı yaklaşıma dayalı etkinliklerin öğrencilerin sosyal bilgiler dersine karşı olan tutumlarına etkisi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 10 (3), 439-458

- Gül, O. (2018). Maarif kongresi, heyet-i ilmiyeler ve uluslararası ortaöğretim öğretmenleri kongresi üzerine bir değerlendirme. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 10 (19), 509-523.
- Güçlü, İ. (2019). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri: teknik, yaklaşım, uygulama. (1. Baskı). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Gültekin, M, Bayır, Ö. & Göz, N. (2013). 2004 sosyal bilgiler öğretim programında yeni anlayışlar: 1998 öğretim programından farklılıkları açısından bir inceleme. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 12 (46), 24-49
- Greene, M, T. (2007). Writing scientific biography. *Journal of the History of Biology*, S.40(4), s.727-759.
- Gomez R, Fernando, L. (2012). Fostering Intercultural Communicative Competence Through Reading Authentic Literary Texts in an Advanced Colombian EFL Classroom: A Constructivist Perspective. *Profile Issues in Teachers` Professional Development*, 14(1), 49-66.
- Guzzetti, J. B., Kowalinski, J, B. & McGowan, T. (1992) Using a literature-based approach to teaching social studies. *Journal of Reading*, 36(2), 114-122
- Hale, A. (2009). *Reading biography: The democratisation of biography and contested ownership of memories and narrative* (Yayımlanmamış Doktora Tezi) University of Western Sdney School of Humanities and Languages College of Arts.
- Halbach, A. (2000). Finding out about students' learning strategies by looking at their diaries: a case study. *System*, 1 (28), 85-96.
- Hardey, M. (2004). Digital life stories: auto/biography in the information age. *Auto/Biography*, S.12(3), s.183-200.
- Jacobs, D. (2007). Critical biography and management education, *Academy of Management Learning & Education*, S.6(1), s. 104-108.
- Hayes, R. N. & Robinson, J. A. (2012). Using biography to teach entrepreneurship. *The Entrepreneurial Executive*, 17, 13-23.
- Hazel Wright (2011) Using biographical approaches to explore student views on learning and teaching, *Enhancing Learning in the Social Sciences*, 3:3, 1-22.

- Heubach, K. M. (1998). *Integrating literature into a fourth-grade social studies curriculum: Effects on student learning and attitude*. (Yayımlanmamış doktora tezi). The Graduate Faculty University of Georgia.
- Johnson, M. N. & Ebert, J. (1992). Time travel is possible: Historical fiction and biography: passport to the past. *The Reading Teacher*, 45(7), 488-495.
- Kabapınar, Y. (2014). *Kuramdan uygulamaya sosyal bilgiler öğretimi* (4. baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Kapluhan, E. (2015). 1921 maarif kongresi'nin Türk eğitim tarihindeki yeri ve önemi. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 4 (8).
- Karagözoğlu, N. (2018). Sosyal bilgiler dersinde vatanseverlik değerinin kazandırılmasında kadın kahramanların yaşam öykülerinin kullanılması. *Uluslararası Alan Eğitimi Dergisi*, 4 (2), 97-110.
- Karagiorgi, Y. & Symeou L. (2005). Translating constructivism into instructional design: potential and limitations *Journal of Educational Technology & Society*, Vol. 8, No. 1 (January 2005), pp. 17-27
- Karakuş, N. & Sağlık, H. A. (2016). *Biyografi türünün Türkçe ders kitaplarında kullanım oranı ve bir biyografik metin incelemesi Mehmet Akif Ersoy*. Uluslararası I. Balkan Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu 327-334
- Kaya, A. (2011). *Biyografik eserlerin tarih öğretimine katkısı ve ikinci meşrutiyet'ten cumhuriyet'e uzanan sürecin değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Ortaöğretim Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı, İzmir.
- Kaygısız, N. (2019). *Tarihsel empati etkinlikleriyle işlenen Sosyal Bilgiler derslerinin öğrenci ürün ve görüşlerine göre incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı, Sakarya.
- Kaymakçı, S. (2013). Sosyal bilgiler ders kitaplarında sözlü ve yazılı edebî türlerin kullanım durumu. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, (20), 230-255.
- Kaymakçı, S. (2015). Öğretmen görüşleri ışığında 1998 ve 2005 sosyal bilgiler öğretim programlarındaki değişimi anlamak. *Eğitim ve Bilim Dergisi*. 40(181), 293-309.

- Kaymakçı, S. & Er, H. (2015). Sosyal bilgilerde biyografi kullanımı. Safran, M. (Ed.), *Sosyal bilgiler öğretimi* (4. baskı). içinde (414-428). Ankara: Pegem Akademi.
- Keskin, Y. & Keskin-Coşkun, S. (2009). Cumhuriyet dönemi ilkokul (ilköğretim 1. kademe) sosyal bilgiler ve onun kapsamına giren ders programlarında bir değer olarak “barış” ın yeri. *Değerler Eğitimi Dergisi Cilt 7*, No. 17, 69-92.
- Keçe, M. (2016). Tarihsel düşünme becerileri ile tarih okuryazarlığı becerilerinin karşılaştırılması. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 7 (03), 108-122
- Kemiksiz, Ö. (2018). Ortaokul Türkçe derslerinde biyografi türünün kullanımı. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (12), 84-105.
- Kılıçoğlu, G. (2015). Sosyal bilgiler tanımı, dünyada ve ülkemizde gelişimi ve önemi. Safran, M. (Ed.), *Sosyal Bilgiler Öğretimi* (4. baskı). içinde (4-14). Ankara: Pegem Akademi.
- Kılınç, M. (2019). Sosyal bilgilere evrensel ve ulusal düzeyde genel bakış: sosyal bilimler ve sosyal bilgiler ilişkisi. Kara, C. (Ed.), *Sosyal bilgilerin temelleri* (1.baskı). içinde (1-19). Ankara: Pegem Akademi.
- Kolaç, E. ve Özer, H. (2018). Sosyal bilgiler öğretiminde edebi ürünlerin kullanımı ve değer aktarımındaki katkılarına yönelik öğretmen adaylarının görüşleri. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, S.7(4), s.2629-2655
- Körükçü, M. & Er, H. (2020). Biyografilerle sosyal bilgiler öğretimi. Tokcan, H. (Ed.), *Sosyal bilgilerde sözlü ve yazılı edebiyat incelemeleri* (2.baskı). içinde (295-320). Ankara: Pegem Akademi.
- Kowalinski, B. & McGowan, T. (1992). Using a Literature-Based Approach to Teaching Social Studies, *Journal of Reading*, 36(2), 114-122.
- Langran, E. & Alibrandi, M. (2019). Integrating biography-based video in a multiplatform approach to teach historical thinking. *The Teacher Educators' Journal* S. 12, 50-72.
- Lintner, T. (2011). Using “exceptional” children's literature to promote character education in elementary social studies classrooms, *The Social Studies*, S.102(5), s.200-203.

- Magirius, M. (2018). Constructivism in literature education: Introduction to the thematic binder. Editorial to Constructivism in Literature Education—A Thematic Binder Focusing Teachers' Beliefs and Practices. *L1-Educational Studies in Language and Literature*, 18, 1-12.
- Maxwell, J., A. (1996). *Qualitative research design: an interactive approach*. California: Sage Publications.
- McCall, L, A. (2010). Teaching powerful social studies ideas through literature circles. *The Social Studies*, 101(4), 152-159.
- McConnell, G. (1956). Criteria for juvenile biographies. *Elementary English*, 33(4), 231-235.
- McConnell, G. (1955). Achievement factors in juvenile biographies. *Elementary English*, 32(4), 240-244.
- MEB. (2005). İlköğretim sosyal bilgiler dersi 6.-7. sınıflar öğretim programı, Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı, Ankara.
- Meléndez, L. (2015). Preschool through grade 3: using children's books as a social studies curriculum strategy, *YC Young Children*, 70(3), 48-53.
- Merriam, B., S. (2015). *Nitel araştırma: desen ve uygulama için bir rehber*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Miles, M., B., Huberman, A., M. & Saldana, J. (2014). *Qualitative data analysis: a methods sourcebook* (3. Baskı). California: Sage Publications.
- Morgan, H. (2009). Picture Book Biographies for Young Children: A Way to Teach Multiple Perspectives. *Early Childhood Education Journal*, 37, 219- 227.
- Muessing, H. (1981). Using Biography to Enrich Social Studies Teaching in Senior High Schools. *Social Studies*, 20(3), 164-168.
- Nielsen, K, E. (2009). Organization of American historians. *OAH Magazine of History*, July 2009, s.43.
- Ocak, G, Kuş, G. & Küçükilhan, S. (2013). İlköğretim 4 ve 5. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersindeki yapılandırmacı etkinliklere yönelik tutumları (Afyonkarahisar il örneği). *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16 (29), 189-211

- Önal, H, Kılıç, B, Çolak, İ, Kızılcıaoğlu, A. (2017). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının etkinlik yaptırma ve materyal kullanımına yatkınlıkları. *Academia Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 2 (2), 11-19.
- Özdemir, İ. & Köksal, N. (2015). İlköğretim ikinci kademe öğretmenlerinin yapılandırmacı yaklaşıma yönelik tutumları. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19 (2), 221-244.
- Özdemir, M. (2010). Nitel Veri Analizi: Sosyal Bilimlerde Yöntembilim Sorunsalı Üzerine Bir Çalışma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11 (1), 323-343.
- Özmen, C. (2015). Dünyada ve ülkemizde Sosyal Bilgiler. Dönmez, C.ve Yazıcı, K.(Ed.), *Sosyal Bilgiler Öğretimi* (1.baskı). içinde (3-19). Ankara: Pegem Akademi.
- Öztaş, S. (2018). Tarih derslerinde bir öğretim materyali: edebî ürünler. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (11), 27-41.
- Öztaşkın-Bektaş, Ö. (2018). Sosyal bilimler ve sosyal bilgiler. Turan, R. & Yıldırım, T. (Ed.), *Sosyal Bilgilerin Temelleri* (2. baskı). içinde (2-27). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Öztürk, C. & Kafadar, T. (2020). 2018 Sosyal Bilgiler öğretim programının değerlendirilmesi. *Trakya Eğitim Dergisi*, 10 (1), 112-126.
- Öztürk, C. & Otluoğlu, R. (2002). Sosyal Bilgiler öğretiminde yazılı edebiyat ürünlerini ders aracı olarak kullanmanın duyuşsal davranış özelliklerini kazanmaya etkisi. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, S.15, 173-182.
- Öztürk, C. (2015). *Sosyal bilgiler öğretimi-demokratik vatandaşlık eğitimi* (4.baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Öztürk, C., Keskin-Coşkun, S. & Otluoğlu, R. (2014). *Sosyal bilgiler öğretiminde edebi ürünler ve yazılı materyaller* (6.baskı). Ankara: Pegem Akademi
- Öztürk, M. & Kardaş, N, M. (2018). Biyografiyi öyküleştirme yöntemi ve öğretmen adaylarının biyografiyi öyküleştirme yöntemi uygulamalarına ilişkin görüşleri. *Van Yüzüncü Yıl Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S.42, s. 35-64
- Patton, M., Q. (2018). Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri. (3. Baskıdan çeviri). Ankara: Pegem Akademi.

- Ponier, K. K. (1997). *Middle-grades student and teacher responses to contemporary juvenile biographies*. (Yayımlanmamış doktora tezi) Department of Middle- Secondary Education and Instructional Technology College of Education Georgia State University.
- Possing, B. (2004). Writing lives in sports: biographies, life-histories and methods. Bale, M., Christensen, K. & Pfister, G. (Ed.), *The Historical Biography: Genre, History and Methodology*. içinde (17-25). Danimarka /Aarhus University Yayınları.
- Rice, M. L. & Wilson, K. E. (1999) How technology aids constructivism in the social studies classroom, *The Social Studies*, 90:1, 28-33,
- Reynolds, S. V. (1995). *Effects of using children's books and a traditional textbook on student achievement and higher-level thinking skills*. (Yayımlanmamış doktora tezi).
Faculty of the Graduate College Oklahoma State University.
- Rosenberg, M. R. (2019). *Collective Biographies of Women Written for Children: A Project to Create a Selection Tool and Annotated Bibliography*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). University of North Carolina Faculty of the School of Information and Library Science.
- Samier, A, E. (2016). A new biographical study for educational leadership: challenges from a postcolonial and globalizing world. *Research in Educational Administration&Leadership*. Cilt 1, S. 2.
- Schabert, I. (1982). Fictional biography, factual biography, and their contaminations. *Biography*, S.5(1), s.1-16
- Schell, E. & Fisher, D. (2008). Using Literature to teach social studies. *Social Studies Review*, 47,2 s. 33
- Skoda, R. J. (1996). *The biographical approach to history: A theoretical and practical examination of its applicability in the classroom* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Illinois State University Department of History.
- Sliwka, C. (2008). Connecting to history through historical fiction. *Language Arts Journal of Michigan*. S.23(2) s.61-66

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı 2018 <http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/201812103847686-SOSYAL%20B%C4%B0LG%C4%B0LER%20%C3%96%C4%9ERET%C4%B0M%20PROGRAMI%20.pdf> adresinden alınmıştır. Son erişim tarihi: 01.08.2019

- Sönmez, V. (2010). *Sosyal bilgiler öğretimi ve öğretmen kılavuzu* (6. baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Tarakçıoğlu, Ö, A. (2010). Discovering the multiplicity in unity: the use of literature in the constructivist classroom. *Procedia- Social and Behavioral Sciences*, 9, 734-739.
- Tarhan, M. & Kılıç, F. (2017). Sosyal bilgiler eğitiminde biyografilerle girişimcilik becerisinin kazandırılmasına ilişkin bir inceleme. *Uluslararası Alan Eğitimi Dergisi*, 3 (2), 60-71.
- Taylor, G. (2003). Who's who? engaging biography study. *The Reading Teacher*, 2003, 56(4), 342-344.
- Tokcan, H. (2015). *Sosyal bilgilerde kavram öğretimi* (1.baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Turk, D. B., Klein, E. & Dickstein, S. (2007). Mingling 'fact' with 'fiction': strategies for integrating literature into history and social studies classrooms, *The History Teacher*, 40(3), 397-406.
- Ulutaş, S. & Erman, M. (2011). Cumhuriyetin kuruluşundan günümüze Türkiye’de uygulanmış olan ilkokul, ortaokul ve ilköğretim okulları öğretim programlarında ölçme ve değerlendirme. *Journal of Measurement and Evaluation in Education and Psychology*, 2 (1), 148-154.
- Uygun, K., Akkeyik, U. & Öztürk, C. (2018). Eğitsel oyunların Sosyal Bilgiler öğretimine etkisi etkinlik örneği. *Araştırma ve Deneyim Dergisi*, 3 (2), 75-92.
- VanderHaagen, S. C. (2010). “So, you will always remember”: *Creating public memories and inventing agents in biographical texts for children*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Department of Communication Studies, Northwestern University.
- Villanueva, L. B. (2016). The effect of constructivist approach in teaching short stories and poems to the english performance of students. *Researchers World*, 7(1), 8-19.
- Wilhelm, S. L. (1991). A study of the content of biographical material found in selected textbooks and collective biographies compared with students' stated preferences. (Yayımlanmamış doktora tezi). Curriculum, Teaching and Educational Policy Michigan State University.

- Wooten, D. A. (1992). *The use of historical fiction trade books in collaboration with a social studies textbook and its relation to learning in the social studies' classroom*. (Yayımlanmamış doktora tezi). School of Education, Health, Nursing, and Arts Professions New York University.
- Yalçın, A. & Akhan, N. (2019). Cumhuriyetten günümüze sosyal bilgiler programlarının sosyal bilgiler öğretim yaklaşımlarına göre incelenmesi. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 12 (3), 842-873.
- Yeşiltaş, E. (2015). Sosyal Bilgiler Öğretimi. Ankara: Pegem. Safran, M. (Ed.). (2015). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Öğretim Materyalleri ve Teknolojileri. Ankara: Pegem.
- Yiğittir, S. & Er, H. (2013). Sosyal bilgilerde değer eğitiminde biyografi kullanımı. *Milli Eğitim Dergisi*, 43 (200), 200-219.
- Yıkımsı, S., M. (2020). Nitel araştırmalarda e-görüşme tekniği. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22 (1), 183-197.
- Yılmaz, K. & Koca, F. (2012). Tarihsel empati üzerine nitel bir araştırma: tarih öğretmenlerinin algı, görüş ve deneyimlerinin incelenmesi. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 11(3), 855 -879.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (11. Baskı). Ankara: Seçkin Yayınevi.

